

KANSANONOMASTINEN TUTKIMUS
OULUN KAUPUNGIN PAIKANNIMISTÄ

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
6.5.2020

Anniina Rajaniemi

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Keskeiset käsitteet	3
2. TEOREETTINEN TAUSTA	5
2.1. Nimistöntutkimus ja kansanonomastiikka	5
2.2. Nimistön etymologinen tutkimus	8
2.3. Aiempi tutkimus	10
3. TUTKIMUSAINEISTO JA METODI	12
3.1. Aineisto ja informantit	12
3.2. Sisällönanalyysi	15
4. TULKINTOJA KAUPUNGINNIMESTÄ <i>OULU</i>	18
5. TULKINTOJA KAUPUNGINOSIEN NIMISTÄ	24
5.1. <i>Alppila</i>	24
5.2. <i>Hiironen</i>	27
5.3. <i>Hintta</i>	31
5.4. <i>Hiukkavaara</i>	36
5.5. <i>Hollihaka</i>	41
5.6. <i>Leveri</i>	46
5.7. <i>Nuottasaari</i>	50
5.8. <i>Raksila</i>	54
5.9. <i>Rusko</i>	58
5.10. <i>Tuira</i>	62
5.11. <i>Äimärautio</i>	66
6. TULKINTOJA MUISTA PAIKANNIMISTÄ	70
6.1. <i>Kiikeli</i>	70
6.2. <i>Möljänpuisto</i>	74
6.3. <i>Pokkitörmä</i>	77

6.4. <i>Raatti</i>	82
6.5. <i>Seelanti</i>	86
7. INFORMANTTIEN NIMENSELITYSTAPOJEN KOONTI	90
8. PÄÄTÄNTÖ	96
8.1. Keskeiset tutkimustulokset	96
8.2. Pohdinta	99
LÄHTEET	102
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

Holli... olla hollilla... eli likipitään paikalla mutta ei kuitenkaan täysin kohdallaan. Hollihaka... ehkä siellä on ollut joskus joku vajan ovi, joka ei ole mennyt kunnolla kiinni.

Yllä oleva lainaus on poimittu tutkimusaineistostani. Se tiivistää hyvin sen, miten tutkimukseni informantit ovat pyrkineet selittämään merkitykseltään hämäämpien paikannimien alkuperää. Tässä pro gradu -tutkielmassa lähdenkin selvittämään, millaisia käsityksiä ihmisillä on Oulun kaupungin paikannimien alkuperästä. Tutkin, millaisia tulkintoja kielenkäyttäjät tekevät paikannimistä, miten he selittävät nimien syntyä ja mihin heidän tulkintansa perustuvat. Tarkoitukseni on myös selvittää, kuinka paljon informanteillani on tietämystä onomastiikan tutkimustuloksista ja missä määrin he turvautuvat selityksissään kansanetymologioihin.

Tutkimukseni aiheen valintaan on vaikuttanut se, että olen tutkinut jo aiemmin kandidaattitutkielmassani ei-kielitieteilijöiden tuottamia nimitulkintoja eli kansanetymologioita. Olen ollut siitä saakka hyvin kiinnostunut nimistöntutkimuksesta, ja mielestäni tutusta aiheesta on kiinnostavaa jatkaa kohti laajempaa ja syvällisempää tutkimusta kielenkäyttäjien nimenselitystavoista. Olen kerännyt tutkielmani aineiston sähköisellä kyselylomakkeella vuoden 2017 syksyllä alun perin kandidaattitutkielmaani varten. Kandidaattitutkielmani aineisto on mukana myös pro gradu -tutkielmassani, mutta nyt aineisto on kokonaisuudessaan laajempi sekä vastaajien että paikannimien määrän osalta. Myös näkökulmani muuttuu hieman, koska keskityn kansanetymologisten tulkintojen lisäksi siihen, kuinka paljon kielenkäyttäjiltä löytyy tietoa paikannimien tutkituista taustoista.

Suomessa on tehty paikannimien osalta melko vähän ei-kielitieteilijöiden mielikuviin liittyvää tutkimusta, mikä on ollut toinen syyni aiheen valitsemiselle. Haluan jatkaa tutkimustani juuri Oulun kaupungin paikannimistöstä, koska oma kandidaattitutkielmani on tällä hetkellä ainoita tutkimuksia, joita tältä tutkimuskentältä ja alueelta löytyy. Tutkimukseni on siinä mielessä merkityksellinen, että se tarjoaa tietoa erilaisten ihmisten tavoista analysoida nimistöä. Erilaisuudella tarkoitan tässä sitä, etten voi olla täysin varma, ovatko kyselylomakkeeseen vastanneet henkilöt ei-kielitieteilijöitä vai ovatko jotkut

heistä mahdollisesti suorittaneet kielitieteellisiä opintoja. Vaikka henkilöillä ei olisi taustalla kielitieteellistä koulutusta, heidän selityksensä nimien taustoille voivat olla tieteellisesti kannalta täysin päteviä. Omassa tutkimuksessani lähdenkin selvittämään, kuinka paljon ihmisillä on tietoa onomastiikan tutkimustuloksista.

Vaikka tutkimukseni näkökulma vaikuttaa olevan kielentutkimuksen piirissä varsin uusi, erilaisia kansanetymologioita on kerätty talteen jo kauan. Nissilän (1962) mukaan erilaisia kansanetymologioita esiintyy runsaasti esimerkiksi Turun vanhassa akatemiassa esitetyissä väitöskirjoissa professori Mikael Wexioniuksen ajoista asti. Paikannimet ovat myös kiinnostaneet muitakin kuin kielentutkijoita. Paikannimitarinoita ovat tallentaneet kansatieteellisen aineiston kerääjistä esimerkiksi H. A. Reinholm ja Samuli Paulaharju, jotka ovat keränneet tarinoita talteen eri puolilta Suomea. (Nissilä 1962: 100.)

Kansanetymologiat mainitaan usein nimistön alkuperää ja semantiikka selvittävässä tutkimuksissa, mutta niissäkin on yleensä keskitytty pääosin korjaamaan virheellisiä tulkintoja. Vaikka kansanetymologisia tulkintoja ei ole aina tieteellisen tutkimuksen piirissä arvostettu, erilaisista tulkintoista ja tarinoista tarkkasilmäinen tutkija voi lukea esimerkiksi asutuksen historiaa ja selvittää niiden avulla kielellisiä ja kielipsykologisia ilmiöitä. (Nissilä 1962: 104). Yleensä merkityssisällöltään läpinäkymättömät nimet synnyttävät erilaisia nimenselitystarinoita ja kansanetymologioita (Ainiala ym. 2008: 35). Koska niimeen sisältyy lähtökohtaisesti aina merkityssisältö, ihmiset pyrkivät selittämään heille oudompia nimiä esimerkiksi erilaisten tarinoiden kautta. Ihminen ei siis tyydy siihen, että kohteella olisi vain nimi, jolla sen voi yksilöidä, vaan hän haluaa antaa nimelle ja sen kohteelle myös merkityssisällön. (Ainiala 2018; ks. Danielsén 2017.)

Tutkimukseni edustaa tarkemmin sosio-onomastisen tutkimuksen piiriin kuuluvaa kansanonomastiikkaa, koska tarkastelen ihmisten käsityksiä ja havaintoja paikannimistä sekä sitä, millä tavoin he pyrkivät selittämään nimien alkuperää. Tutkimukseni teoreettisessa taustassa kerron nimistöntutkimuksen ja kansanonomastiikan lisäksi myös hieman nimistön etymologisesta tutkimuksesta. Olen kerännyt tutkielmani aineiston sähköisellä kyselylomakkeella syksyllä 2017. Yli 200 vastauksen aineistosta olen suodattanut kunkin paikannimen kohdalla 120 ensimmäistä vastausta tutkimusaineistokseni. Paikannimiä on mukana tutkimuksessani yhteensä 17, ja ne sijaitsevat kaikki Oulun kaupungin alueella.

Kaikki informantit eivät ole vastanneet kyselylomakkeeni jokaiseen kohtaan, jolloin vastausprosentti on ollut kyselyn loppupuolella alhaisempi. Tutkimusmenetelmäni pohjautuu sisällönanalyysiin, jota olen soveltanut nimistöntutkimukseen. Käsittelen aineistoani ensisijaisesti kvalitatiivisesti analysoidessani tarkemmin vastaajien tuottamia nimitulkintoja. Tutkimuksessani on myös yksinkertaisen kvantitatiivisen analyysin piirteitä, kun jäsenen havaintojani frekvenssilaskuin. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millä tavoin informantit selittävät paikannimien syntyä?
- Kuinka paljon informanteilla on paikannimien alkuperän tutkimukseen perustuvaa tietoa?
- Kuinka paljon selityksissä on kansanetymologioita ja millaisia ne ovat?

Ensimmäinen kysymys on päätutkimuskysymykseni, joten se on myös laaja. Vastaan siihen kokonaisuudessaan analyysiluvuissa 4, 5 ja 6, kun esittelen informanttieni tulkinnat kaikista tutkimuksessani mukana olevista paikannimistä. Kaksi seuraavaa tutkimuskysymystäni ovat ensimmäistä tarkentavia, ja esitän niihin vastaukset tarkemmin luvussa 7, jossa kokoan ja luokittelen informanttieni nimitulkinnat. Kyseisessä luvussa muodostan tulkintojen pohjalta nimenselitystaulukon, josta ilmenee, kuinka moni informanteistani on tehnyt paikannimien alkuperän tutkimukseen perustuvan tulkinnan ja kuinka moni jonkinlaisen kansanetymologisen tulkinnan.

1.2. Keskeiset käsitteet

Yksi tärkeä käsite tutkimuksessani on **kansanetymologia**. Sillä tarkoitetaan kansanomaista tulkintaa nimelle, joka on muuttunut leksikaalisesti läpinäkyvämmäksi tai jonka alkuperäinen nimeämisen syy on hämärtynyt. Kansanetymologiat perustuvat Nissilän (1975: 290) mukaan yleensä johonkin tuttuun sanaan, jonka läheinen äänteellinen yhtäläisyys herättää nimenselittäjän mielessä ajatuksen myös merkitysyhteydestä. Nimeen kuuluukin kielellisen muodon ja kielenulkoisen tarkoitteen lisäksi myös ihmismielessä oleva merkityssisältö. On luonnollista, että ihmiset pyrkivät selittämään oudoilta tuntuja nimiä jonkin nimeen liittyvän tarinan avulla. (Ainiala ym. 2008: 35.) Ei-kielitieteilijät saattavat nimien alkuperää pohtiessaan arvella, että nimet ovat peräisin jostakin tarinasta tai tapahtumasta. Tunnettu esimerkki tästä on tarina *Oijärven* taustalla. Aikoinaan Iijoelle

saapuneista erämiehistä ensimmäinen on huudahtanut järven nähdessään ”oi, järvi näkyy”, minkä jälkeen paikka on saanut kansan suussa nimen *Oijärvi*. Todellisuudessa nimi on äänteellinen lyhentymä alkuperäisestä nimestä *Ojajärvi*. (Nissilä 1962: 102.)

Kiviniemen (1987: 12) mukaan kansanetymologioiksi kutsutaan yleensä pelkästään virheellisiä kansanomaisia nimitulkintoja. Omassa tutkimuksessani käytän käsitettä kuten Kiviniemi on sen esittänyt. Nimitän kansanetymologioiksi niitä tulkintoja, jotka poikkeavat nimistöntutkijoiden esittämistä paikannimien etymologioista.

Muita tärkeitä käsitteitä tutkimuksessani ovat **assosiaatio** ja **konnotaatio**. Kielitoimiston sanakirjan mukaan assosiaatiolla tarkoitetaan yhteenliittymää tai miellelyhtymää (KS 2020 s.v. *assosiaatio*). Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen yhdistää mielessään tiettyjä sanoja ja asioita toisiinsa. Sjöblomin (2006: 18) mukaan kaikki nimet, niin semanttisesti läpinäkyvät kuin hämärätkin, herättävät jonkinlaisia assosiaatioita.

Konnotatiivinen merkitys on yksi assosiatiiivisen merkityksen alatyypeistä. Konnotaatioilla eli sivumerkityksillä tarkoitetaan niitä puhujakohtaisia, todelliseen maailmaan liittyviä assosiaatioita, joita sana herättää. Konnotaatiot liittyvät siihen tietoon, jota olemme keränneet nimen tarkoitteesta. Nimeen voi tällöin sisältyä sellaisia kielenpuhujille yhteisiä merkityksiä, joilla ei ole kiinnekohtaa sanoihin, jotka sisältyvät nimeen. Konnotaatiot ovat viime kädessä subjektiivisia, mutta jotkut voivat olla myös yhteisiä tietylle puhujajoukolle, esimerkiksi tietyn kaupungin asukkaille. (Sjöblom 2006: 58; Ainiala ym. 2008: 35.) Myös paikannimiin liittyy konnotaatioita silloin, kun ihmiset yhdistävät nimiin kielenulkoista tietoa, jota heillä on tarkoitteesta. Nämä konnotaatiot eivät kuitenkaan ole nimen merkitys. (Ainiala 1997: 17.) Omassa tutkimuksessani nimi *Rusko* on tuonut usealle informantille mieleen roskan tai kaatopaikan. He yhdistävät paikannimeen tällöin itse kerättyä tietoa, mikä tarkoittaa tässä tapauksessa sitä, että he tietävät kyseisessä kaupunginosassa sijaitsevasta kaatopaikasta ja yhdistävät tulkintansa siihen suoraan tai epäsuorasti.

Olen aloittanut pro gradu -tutkielmani esittelemällä tutkimukseni aiheen, tutkimuskysymykset sekä keskeiset käsitteet. Seuraavassa luvussa esittelen tutkimukseni teoreettisen taustan, ja tutkimusaineistostani ja -menetelmästäni kerron lisää luvussa 3. Varsinaisen aineistoanalyysin ja tulokset erittelen luvuissa 4–7. Luvussa 8 kokoaan tutkimustulokseni sekä pohdin tutkimukseeni liittyviä ongelmia ja jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2. TEOREETTINEN TAUSTA

Tutkimukseni teoreettinen tausta koostuu nimistöntutkimuksesta ja kansanonomastiikasta. Kerron myös hieman nimistön etymologisesta tutkimuksesta, koska silläkin on oma roolinsa tutkimuksessani. Vaikka en käytä sitä teoriana, se liittyy tarpeellisenä taustatietona tutkimusanalyysiini, koska kerron kunkin paikannimen kohdalla myös nimen tutkista etymologiasta ja vertaan sitä informanttien selityksiin. Edellä mainittujen tutkimussuuntausten lisäksi esittelen tässä luvussa myös omaan aiheeseeni liittyvää aiempaa tutkimusta.

2.1. Nimistöntutkimus ja kansanonomastiikka

Nimistöntutkimus eli onomastiikka on kielitieteeseen kuuluva ala, jonka piirissä tehdään erisnimien tutkimusta (Ainiala & Saarelma & Sjöblom 2008: 12). Nimistöntutkimus on tieteenalana nuori. Se on syntynyt 1800-luvulla ensin aputieteeksi erityisesti kielihistorian, historian ja arkeologian tutkimukseen. Nimet ovat kertoneet kielentutkijoille sanojen historiasta ja levinneisyydestä. Historian- ja arkeologian tutkijoille ne ovat puolestaan kertoneet muun muassa asutuksen leviämisestä ja kulkureiteistä. Nimistöntutkimus on jo kauan sitten profiloitunut kielitieteelliseksi tutkimusalaksi, mutta se kytkeytyy edelleen vahvasti moniin muihinkin tieteenaloihin. Nimet kiinnostavat eri syistä esimerkiksi filosofeja, maantieteilijöitä, teologeja, psykologeja, sosiologeja ja markkinoinnin tutkijoita. (Ainiala ym. 2008: 14–15.) Eri tahoilla nimistöntutkimuksesta on kehittynyt vähitellen sekä kansallinen että kansainvälinen tieteenala (Itkonen 1997: 7).

Nimistöntutkimuksen tutkimuskohteena ovat kaikenlaiset nimet aina ihmisten ja eläinten nimistä erilaisten paikkojen nimiin. Paikannimet eli toponyymit ovat yksilöiviä ilmauksia, joiden avulla paikat identifioidaan ja erotetaan kielellisesti muista paikoista. Paikannimistö liittyy läheisesti luontoon, koska suurin osa nimistä on maastopaikkojen ja vesistöjen nimiä eli niin sanottuja luontonimiä. Myös erilaiset kulttuurinimet, eli viljelysten, teiden ja talojen nimet, ovat yleensä monin tavoin kytköksissä luontoon. (Ainiala ym. 2008: 15–18, 86–88; Itkonen 1997: 10.)

Nimet syntyvät ihmisen, kieliyhteisön ja ympäristön vuorovaikutuksessa, ja suuri osa paikannimistä on syntynyt juuri spontaanisti kansan suussa. Taustalla on ollut paikan nimeämistarve: yhteisössä on tarvittu nimi sellaiselle paikalle, jota pidetään tärkeänä ja josta on syytä puhua. Nimen ovat saaneet kaikki sellaiset paikat, jotka ovat asumisen, liikkumisen ja muun toiminnan kannalta tärkeitä. Asiat, jotka ihminen nimeää, ovat siis aina jollain tavalla merkityksellisiä. (Ainiala ym. 2008: 15–18, 86–88; Itkonen 1997: 10.) Paikannimet voidaan jakaa kahteen pääluokkaan: perinnäisiin ja suunniteltuihin nimiin. Perinnäiset paikannimet ovat näitä spontaanisti kansan suussa syntyneitä nimiä, jotka ovat syntyneet tarpeesta nimetä jokin tärkeä paikka. Tällaiset nimet kuuluvat kaikkein vanhimpaan nimikerrostumaan. Suunnitellut paikannimet taas ovat tyypillisiä rakennetulle ja kaavoitetulle ympäristölle. Niiden pohjalta on voinut syntyä erilaisia epävirallisia variantteja. (Ainiala ym. 2008, 88–89; TTP s.v. *perinnäinen paikannimi*.) Omassa tutkimuksessani on mukana sekä perinnäisiä (*Oulu*) että suunniteltuja nimiä (*Alppila*).

Ainialan, Saareلمان ja Sjöblomin (2008: 60) mukaan onomastiikan päähuomio on Suomessa kohdistunut paikannimistön tutkimukseen siksi, koska paikannimistöstä on ollut jo varhain saatavissa laajoja ja kattavia tutkimusaineistoja verrattuna henkilönnimistöön. Sjöblomin (2006: 27) mukaan nimistöntutkimuksen huomion keskittyminen juuri paikannimistöön on myös luonnollista ja ymmärrettävää, koska ne ovat yleensä hyvin vanhoja ja säilyttävät sellaisia sanoja, joita kielessä ei enää muuten tunneta. Paikkalan (2003) mukaan paikannimet heijastavat sitä kulttuurimaisemaa, johon ne ovat aikoinaan syntyneet. Paikan nimen sanotaankin olevan paikan muisti, koska se kertoo aina jotain olennaista siitä, miten ihminen hahmottaa tilaa ja rakentaa siihen kiinnekohtia. (Paikkala 2003; Sjöblom 2006: 27.)

Paikannimet ovat universaaleja eli niitä löytyy kaikista kielistä ja kulttuureista (Bright 2003: 671–672). Kaikilla kielillä on tarve yksilöidä paikkoja ja erottaa ne kielellisesti toisistaan. Luonnollisesti paikannimien muodostamistavat kuitenkin vaihtelevat. Suomessa tavallisimmin paikannimet ovat yhdyssanan muotoisia kaksiosaisia ilmauksia, joissa perusosa on nimenosista se, joka ilmaisee paikan lajin eli sen, millaisesta paikasta on kyse, ja määriteosan tehtävä on ilmaista paikkaa luonnehtivaa erityispiirrettä. (Ainiala ym. 2008: 87.) Omassa tutkimuksessani tällaisia kaksiosaisia paikannimiä ovat esimerkiksi *Hiukkavaara*, *Nuottasaari* ja *Möljänpuisto*. Suomen kielessä on myös lukuisia yksiosaisia nimiä kuten tutkimuksessani mukana oleva *Oulu*.

Nimistöntutkimukseen kuuluva sosio-onomastiikka on sosiolingvistinen nimistöntutkimustapa, jossa tutkitaan erityisesti nimien käyttöä ja variaatiota (TTP s.v. *sosio-onomastiikka*). Sosio-onomastisessa tutkimuksessa otetaan huomioon koko sosiaalinen ja tilanteinen kenttä, jossa nimiä käytetään (Ainiala ym. 2008: 75). Suomessa sosio-onomastinen tutkimus on vahvistunut paikannimistön osalta 1990-luvulla. Tähän ovat johtaneet esimerkiksi kenttäkeruuperinne ja aineistokeskeisyys, jotka ovat olleet pitkään suomalaisen nimistöntutkimuksen vahvuuksia. Konkreettinen nimien käyttö on aina kiinnostanut tutkijoita. (Ainiala & Pitkänen 2002: 237.)

Suomenkielisen paikannimistön tutkimus on vahvistunut vasta myöhemmin 1990-luvulla. Sitä ennen tutkimusta on tehty lähinnä ruotsinkielisen paikannimistön parissa. Suomessa sosio-onomastista tutkimusta ovat tehneet esimerkiksi Peter Slotte, Kurt Zilliacus ja Gunilla Harling vuonna 1973 ilmestyneessä nimitaitotutkimuksessaan *Sociologiska namnstudier*. Siinä on selvitetty kolmen suomenruotsalaisen esimerkkikylän avulla, kuinka eri-ikäiset miehet ja naiset osaavat asuinkylänsä paikannimiä. Tutkimuksen hypoteesit ovat pitäneet paikkansa: Vanhat ovat osanneet enemmän nimiä kuin nuoret ja miehet enemmän kuin naiset. Lisäksi oman asuinpaikan lähellä sijaitsevien paikkojen nimet on osattu paremmin kuin kauempana sijaitsevien. Sosio-onomastinen näkökulma on tullut 1990-luvulla esiin myös paikannimistön muuttumista koskevissa tutkimuksissa. Niissä on huomattu, että perinnäinen paikannimistö muuttuu ja katoaa nopeaan tahtiin. Ensimmäinen aiheesta tehty perusteellinen tutkimus on Terhi Ainialan väitöskirja *Muutuva paikannimistö* (1997). (Ainiala ym. 2008: 76; Ainiala & Pitkänen 2002: 237.)

Oma tutkimukseni edustaa kansanonomastiikkaa, joka on yksi sosio-onomastisen tutkimuksen alakäsite. Kansanonomastiikassa tarkastellaan kielenkäyttäjien nimiä ja nimistönkäyttöä koskevia käsityksiä ja havaintoja. (TTP s.v. *kansanonomastiikka*). Terhi Ainiala ja Mia Halonen ovat esitelleet kansanonomastiikka-termin vuonna 2011 julkaistussa artikkelissaan *Somalialaistaustaiset nuoret nimistönkäyttäjinä Itä-Helsingissä*. Ainialan ja Halosen (2011: 193) mukaan kansanonomastiikkaa voidaan pitää sekä sosio-onomastiikan että kansanlingvistiikan osana.

Vaikka kansanonomastiikka on terminä melko uusi, nimistöntutkimuksen alalla on tehty jo aiemminkin erilaisia tutkimuksia, joissa on tutkittu esimerkiksi paikannimiin kohdistuvia asenteita ja suhtautumista erilaisiin paikannimiin (Ainiala ym. 2008: 154–155). Kansanonomastinen näkökulma on ollut esimerkiksi Tiina Aallon (2002) artikkelissa *Osoitteena Osmankäämintie: tutkimus eräästä ryhmänimistöstä* ja Maria Yli-Kojolan (2005) artikkelissa *Kurvinpussi vai Torikatu? Kouvolalaisten mielipiteitä kadunnimistä*.

Jo vanhastaan nimistöntutkimuksessa on kuitenkin puhuttu kansanetymologioista, joilla on tarkoitettu ei-kielitieteilijöiden antamia selityksiä erityisesti leksikaalisesti läpinäkyvämättömille paikannimille (Ainiala ym. 2008: 35). Kansanetymologioita voidaankin pitää yhtenä kansanonomastiikan alalajina (Ainiala & Halonen 2011: 194). Kerään itsekin talteen kansanetymologiaa, koska tutkin kyselylomakkeella kerättyjen vastausten avulla sitä, millaisten tarinoiden kautta ihmiset selittävät paikannimien alkuperää. En kuitenkaan tutki ainoastaan ei-kielitieteilijöiden tulkintoja, koska en voi olla varma siitä, onko kyselylomakkeeseen vastanneilla takanaan kielitieteellisiä opintoja. En ole osoittanut kyselyä ainoastaan ei-kielitieteilijöille, koska olen halunnut mahdollisimman monipuolisia vastauksia, vaikka vastaajien lähtökohdat esimerkiksi tietämyksen suhteen olisivatkin olleet erilaiset.

2.2. Nimistön etymologinen tutkimus

Nimistön etymologisella tutkimuksella tarkoitetaan nimien alkuperää selittävää tutkimusta. Tällaisessa tutkimuksessa lähtökohtana on tieto siitä, että kaikki perinnäisesti syntyneet paikannimet ovat olleet alun perin täysin ymmärrettäviä ja paikkaa jollain tavalla kuvaavia. Etymologisen tutkimuksen kohteena on siis se, mikä on nimen alkuperäinen merkityssisältö. Etymologiaa tutkittaessa hankitaan samalla tietoa myös siitä, mistä kielellisistä elementeistä nimi koostuu ja millainen on mahdollisesti ollut nimen alkuperäinen asu. Tutkimuksen täytyy selvittää ensin, mitä kieltä nimi on alun perin, koska se ei ole läheskään aina selvää. (Ainiala ym. 2008: 114.) Itkosen (1997) mukaan nimien tarkastelu johtaakin tutkijan usein pohtimaan nimien ja nimityyppien historiallisia vaihteita. Historiaan liittyy jo yksinkertainen kysymys siitä, mistä jokin paikannimi on saanut alkunsa. Koko nimistöntutkimus on luonteeltaan historioivaa tutkimusta, koska sen avulla

valaistaan nykyajan paikannimiä ja paikannimityyppejä tunnetun tai rekonstruoidun menneisyyden taustaa vasten. (Itkonen 1997: 8.)

Yleinen ei-lingvistinen käsitys on se, että nimien alkuperän selvittäminen olisi nimistöntutkimuksen keskeisin tai jopa ainoa tutkimuskysymys. Yleisimmät nimistöntutkijoille esitetyt kysymykset liittyvätkin siihen, mistä paikannimet ovat peräisin. Nimistöntutkimuksen tehtävä on kuitenkin laajempi, ja myös etymologinen tutkimus katsotaan tavoitteiltaan ja tehtäväkentältään laajemmaksi. Nimien alkuperän tutkimus on keskeinen osa myös nimien semantiikan ja kieliopin tutkimusta, sillä nimien kielioppia ei voi selvittää tuntematta nimien sisältöä. (Ainiala ym. 2008: 61.)

Perinnäiset paikannimet ovat syntyneet paikallisissa yhteisöissä ja rakentuneet sen kielen elementeistä. Nimen alkuperää voi olla hyvin vaikea selvittää, jos ei tiedetä, millaisissa olosuhteissa nimi on aikoinaan annettu. Myös ne kielelliset ainekset, jotka nimeen sisältyvät, ovat voineet jäädä pois paikallisesta kielestä. Tällöin ei voida enää tunnistaa nimen sisältöä, vaikka se on ollut aikoinaan nimenantajille aivan selvä. (Ainiala ym. 2008: 115.) Nimet eivät myöskään synny muusta nimistöstä riippumatta. Uudet nimet muodostuvat aina osaksi jo olemassa olevaa nimistöä, ja niitä muodostetaan vanhojen mallien mukaan. Siksi nimien etymologiaa tutkivien täytyy ottaa aina huomioon se, millaiseen nimisysteemiin tutkittava nimi on kuulunut. (Ainiala ym. 2008: 116.) Koko nimistöntutkimuksen lähtökohtana onkin ollut oivallus siitä, ettei henkilön- tai paikannimi ole mielivaltainen äänneyhtymä. Proprin perustana on aina jokin tarkoitetta määrittävä appellatiivinen ilmaus tai muu nimistö. (Kiviniemi 1971: 34.)

Nimien etymologiaa on selvitetty runsaasti Suomessa. Henkilönnimien piirissä kattavia etunimien etymologiaan liittyviä teoksia ovat esimerkiksi Kustaa Vilkunan *Etunimet* (1976) ja Pentti Lempiäisen *Suuri etunimikirja* (2004). Ensimmäisen laajan suomalaisen paikannimitutkimuksen on tehnyt Viljo Nissilä, jonka väitöskirja *Vuoksen paikannimistö* on valmistunut vuonna 1939. Se on etymologinen tutkimus Vuoksen virtaan liittyvien luonnonpaikkojen nimistä. (Ainiala ym. 2008: 62.) Etymologisen paikannimistön tutkimuksen tuloksia tarjoaa myös *Suomalainen paikannimikirja* (2007), jota olen käyttänyt lähteenä myös oman tutkielmani analyysissa.

Erityisesti Nissilän tutkimuksella on ollut merkittävä vaikutus suomalaiseen nimistöntutkimukseen. Nissilä on kerännyt tutkimusaineistonsa itse kentältä, ja tämä perinne on tutkijoiden keskuudessa jatkunut näihin päiviin saakka. On ollut suuri etu, että tutkijat ovat päässeet tutustumaan nimiin, nimien käyttöön, nimettyihin paikkoihin sekä siihen kulttuuriin, jossa nimet ovat syntyneet ja eläneet. Tutkijoiden oman kenttäkeruun ansiosta suomalainen etymologinen nimistöntutkimus ei ole jäänyt ainoastaan nimiin sisältyvien sanojen selittämiseksi, vaan nimien tulkinnassa on osattu ottaa huomioon myös nimetty paikka. (Ainiala & Pitkänen 2002: 232.) Monet laajat paikannimitutkimukset, myös Nissilän tutkimus, ovat usein myös aluemonografioita. Tällöin niissä on käsitelty joko alueen koko paikannimistöä tai tietynlajisten paikkojen nimiä. Tutkimuksissa on lähdetty liikkeelle yksittäisten nimien alkuperän selvittämisestä, ja tulokset on systemoitu nimeämisperusteluokittelun avulla. Tällaisten tutkimusten tarkoituksena on selvittää, millaisin nimeämisperustein paikkoja on yksilöity ja luokiteltu. Nimeämisperusteita ovat esimerkiksi paikan sijainti tai jokin ominaisuus. (Ainiala ym. 2008: 63.)

Eritellessäni aineistoani tuon esiin kirjallisuudesta löytämiäni tulkintoja paikannimien etymologioista. Tärkeimpiä etymologisia lähteitä tutkimuksessani ovat olleet Ritva Toropaisen (2005) väitöskirja *Oulun paikannimet – mistä nimet tulevat* sekä vuonna 2007 valmistunut teos *Suomalainen paikannimikirja* (SPK). Siitä löytyy tiedot noin 4700 paikannimen alkuperästä sekä lisätietoa esimerkiksi nimen iästä ja nimitystä paikasta. Edellä mainittujen teosten pohjalta kerron valitsemieni paikannimien etymologioista ja vertaan niitä omaan aineistooni.

2.3. Aiempi tutkimus

Oman pro gradu -tutkielmani kanssa samantapaista tutkimusta, jossa olisi keskitytty käsittelemään nimenomaan ihmisten tietämystä paikannimien tutkituista taustoista, ei ole toistaiseksi tehty Suomessa. Tällä hetkellä oma kandidaatintutkielmani (Rajaniemi 2018) on myös ainoa tutkimus, jossa on tutkittu kansanetymologisia tulkintoja Oulun paikannimistä. Muualla Suomessa paikannimiin liittyviä kansanetymologioita on tutkittu jonkin verran pro gradu -tutkielmissa.

Jenni Rimpeläinen (2011) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan kansanetymologisia tulkintoja Varkauden paikannimistöstä. Tutkimustemme näkökulmat eroavat kuitenkin siinä mielessä, että Rimpeläinen keskittyy kansanetymologisiin tulkintoihin ja käyttää nimitulkintojen luokittelussa apunaan typologisesta nimistöntutkimuksesta tuttua syntaktis-semanttista luokittelumallia. Omassa tutkimuksessani tarkastelen kansanetymologioiden lisäksi myös sitä, kuinka paljon ihmisillä on tietoa paikannimien alkuperästä. Nimitulkintojen luokittelussa käytän itse kokoamaani luokittelumallia, johon kerään tiedot siitä, kuinka suuri osa informanteista on tiennyt alkuperästä nimien taustalla ja kuinka suuri osa vastauksista on kansanetymologioita.

Imatran Tainionkosken paikannimien merkitystä ja nimeämisperusteita on tutkinut Petra Tella (2016). Hänen tutkimuksessaan on kaksi näkökulmaa: kansanetymologiset tulkinat ja tieteellisesti uskottavat selitykset. Tella selvittää tutkimuksessaan, mitä ei-kielitteilijät arvelevat kotipaikkakuntansa paikannimien merkitsevän ja miten he uskovat nimien syntyneen. Hän pyrkii esittämään myös tieteellisesti uskottavan selityksen nimille. Tella on kerännyt aineistonsa sekä haastatteluilla että kyselylomakkeen avulla. Tella keskittyy analyysissään Rimpeläisen (2011) tavoin kansanetymologisiin tulkintoihin.

Edellä mainittujen kanssa samantapaista tutkimusta on tehnyt myös Ilya Moshnikov (2012) opinnäytetyössään, joka käsittelee karjalaisen Uutjärven kylän paikannimistöstä tehtyjä kansanetymologioita. Hän on tutkinut paikallisten ja ei-paikallisten karjalankielisten nimitulkintoja sekä sitä, näkyykö tulkinnoissa eroja eri ikäryhmien välillä. Päivi Vainiomäki-Tandu (1991) on puolestaan vertaillut Kansanrunousarkiston ja Nimiarkiston aineistoissa esiintyviä satakuntalaisten paikannimien selityksiä. Hän on selvittänyt, missä määrin eri aineistojen paikannimet ja paikannimitarinat vastaavat toisiaan.

Kaikissa löytämissäni tutkimuksissa on keskitytty tutkimaan pääosin erilaisia kansanetymologioita. Ihmisten tietämystä paikannimien etymologioista ei tiettävästi ole Suomessa aiemmin tutkittu, joten tutkimukseni täyttää aukon tässä tutkimuskentässä.

3. TUTKIMUSAINEISTO JA METODI

Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkimusaineistoni ja informantini. Toisessa alaluvussa kerron myös tutkimusmetodina käyttämästäni sisällönanalyysistä, jota olen soveltanut tässä tutkielmassa nimistöntutkimukseen.

3.1. Aineisto ja informantit

Olen kerännyt tutkimusaineistoni sähköisellä kyselylomakkeella, jonka olen tehnyt Webropol-kyselytyökalun avulla. Olen kerännyt aineistoni syksyllä 2017 alun perin kandidaatintutkielmaani varten. Kandidaatintutkielmassani on ollut mukana kymmenen paikannimeä, joista jokaisen kohdalla olen suodattanut vastauksista ensimmäiset 50. Laajennan aineistoani pro gradu -tutkielmaa varten ottamalla mukaan yhteensä 17 paikannimeä. Tällä kertaa otan myös jokaisen nimen kohdalla mukaan yhteensä 120 informantin vastaukset.

Kyselyyni on vastannut ihmisiä ympäri Suomea, mutta suurin osa heistä on oululaisia. En ole rajannut vastaajien asuinpaikkaa pelkästään Ouluun, koska olen halunnut tutkimukseeni mukaan vastaajia myös muista kaupungeista. Olen pyytänyt kyselylomakkeessani perustiedoiksi vastaajan asuinpaikkakunnan ja iän. Jos vastaaja on ilmoittanut asuinpaikkaan Oulun, hän on kertonut myös, kuinka kauan on asunut siellä. Olen levittänyt kyselylomaketta omalla Facebook-sivullani sekä Facebookin Puskaradio Oulu -ryhmässä, joka on tarkoitettu Oulun seudulla asuville Facebookin käyttäjille. Vastauksia kyselylomakkeeseen on tullut yhteensä 256, mutta vastausten määrä ei ole jokaisessa kohdassa sama kuin vastaajien määrä, koska kaikki vastaajat eivät ole vastanneet kyselylomakkeeni jokaiseen kohtaan. Kyselylomakkeen ensimmäisten paikannimien kohdalla vastausprosentti on korkeampi kuin viimeisten. Vastaajien ikäkeskiarvo on tutkimuksessani 35 vuotta. Olen laskenut keskiarvon koko aineistosta.

Olen valinnut kyselylomakkeen aineistonkeruutavaksi sen käytännöllisyyden vuoksi. Sähköisen kyselylomakkeen avulla voi kerätä tehokkaasti laajojakin aineistoja, jolloin se säästää tutkijalta sekä aikaa että vaivaa (Alanen 2011: 160). Sähköiseen kyselylomakkeeseen vastataan yleensä anonyymisti, mikä voi olla sekä hyöty- että haittapuoli. Kynnys

osallistua kyselyyn on alhaisempi, kun vastaukset saa antaa anonymina, mutta toisaalta on aina mahdollista, että vastaaja antaa vääriä tietoja tai jättää vastauksensa kokonaan lähettämättä. (Alanen 2011: 160.)

Kyselylomakkeeni koostuu avokysymyksistä, jotka mahdollistavat hyvin laadullisen tutkimuksen. Vastaajien on täytynyt tällöin pohtia vastauksiaan valmiiden vastausvaihtoehtojen valitsemisen sijaan. Avokysymysten etuihin kuuluukin se, että ne antavat tilaa vastaajan omalle äänelle. Tällöin esiin voi nousta myös sellaisia asioita, joita tutkija ei ole osannut odottaa. (Alanen 2011: 151.) Olen huomannut tämän omankin kyselylomakkeeni kohdalla. Vastausten joukossa on mitä kiinnostavampia tulkintoja, joissa on selvästi käytetty aikaa ja mielikuvitusta. Alasen (2011: 151) mukaan avokysymykseen liittyvä haitta- puoli on kuitenkin yleensä juuri se, että niihin vastaaminen vie aikaa. Omassa tutkimuksessani tämä ilmenee siten, että kaikki vastaajat eivät ole täyttäneet kyselyä loppuun saakka, jolloin vastausprosentti on alhaisempi kyselylomakkeen viimeisten paikannimien kohdalla. Tästä huolimatta sähköinen kyselylomake on ollut tutkimuksessani toimiva aineistonkeruumenetelmä, koska olen saanut kerättyä sen avulla sekä sopivan kokoisen että laadukkaan aineiston tutkimustani varten.

Kyselylomakkeessa (ks. liite) on kaksikymmentä valitsemaani paikannimeä Oulusta: *Raksila, Alppila, Syynimaa, Tuira, Hiironen, Hintta, Rusko, Nuottasaari, Äimärautio, Yli-Ii, Hollihaka, Hiukkavaara, Raatti, Kiikeli, Leveri, Seelanti, Pokkitörmä, Möljänpuisto* ja *Rommakonselkä*. Mukana on myös kaupunginnimi *Oulu*. Tutkimusaineistoni osoittautui kuitenkin liian laajaksi, joten päädyin jättämään kolme paikannimeä pois tutkimuksestani. Analyysini ulkopuolelle jättämäni paikannimet ovat *Syynimaa, Rommakonselkä* ja *Yli-Ii*. Olen päätenyt nimiin sen vuoksi, että ne ovat tuoneet vähiten uutta ja kiinnostavaa materiaalia tutkimukseeni. *Syynimaan* olen myös käsitellyt jo kertaalleen kandidaatintutkimuksessani. *Rommakonselkä* ja *Yli-Ii* ovat olleet kyselylomakkeeni loppupuolella, jolloin sekä vastausten lukumäärä että laatu ovat olleet alhaisempia. Kaksiosaisien nimien tulkitsemisessa informanttien huomio on kiinnittynyt yleensä pelkkään määrite- tai perusosaan, jolloin koko nimen tulkinta on jossain määrin unohtunut. Tämän vuoksi olen jättänyt pois juuri kaksiosaisia nimiä.

Kaikki kyselylomakkeeseeni valitsemani paikannimet sijaitsevat Oulun kaupungin alueella ja ovat pääosin kaupunginosien ja asuinalueiden nimiä sekä maastonimiä. Vahtolan

(1999: 4) mukaan paikannimet jaetaan tutkimuksissa usein asutusnimiin (talot, kulmakunnat, kylät, pitäjät, kaupungit) ja luontonimiin (luonnonpaikkojen, maastojen ja vesistöjen nimet). Kokoan omassa tutkimuksessani mukana olevat paikannimet analyysilukuihin osittain Vahtolankin esittämällä tavalla. Käsittelen ensimmäisessä analyysiluvussa informanttien tulkinnat kaupunginnimestä *Oulu*. Sen jälkeen analysoin omassa luvussaan tulkinnat kaupunginosien nimistä ja viimeisessä analyysiluvussa tulkinnat muista paikannimistä, jotka ovat tässä tapauksessa muita kuin kaupunginosien nimiä. Suurin osa niistä on erilaisia maastonimiä.

Informanttien tehtävänä on ollut kertoa, minkälaisia tulkintoja he tekevät kyselylomakkeessa olevien paikannimien alkuperästä ja miten he selittävät nimien taustaa. Lisäksi heillä on ollut mahdollisuus perustella vastauksiaan omin sanoin. Koska nimi ja paikka kuuluvat kiinteästi yhteen, informantit ovat kertoneet myös muistoista, joita he liittävät paikkoihin. Paikkalan (1999) mukaan paikannimet tuovatkin usein ihmiselle mieleen siihen liittyvän konkreettisen paikan sekä siihen liittyvät muistot ja mielikuvat. Nimien kautta mieleen avautuva informaatio kuljettaa paikasta reaalisten asioiden lisäksi muistoja ja mielle yhtymiä, joita ihminen liittää paikkaan. (Paikkala 1999: 13, 15.) Olen joutunut kuitenkin jossain määrin rajaamaan näitä muistoja analyysini ulkopuolelle, koska tutkimukseni tarkoitus on tutkia nimien alkuperästä tehtyjä tulkintoja. Joitakin informanttien esittämiä mielikuvia paikoista olen kuitenkin poiminut mukaan analyysiini.

Suurin osa tutkimuksessani mukana olevista nimistä on opaakkeja eli leksikaalisesti läpinäkyvättömiä nimiä. Opaakit nimet ovat transparenttien nimien vastakohtia, ja niillä on usein epäselvä merkityksen ja muodon suhde. Nimen kirjoitusasusta ei voi helposti päätellä, mikä on sen alkuperä. (Ainiala ym. 2008: 33.) Omassa tutkimuksessani tällaisia nimiä ovat ainakin *Oulu*, *Tuira* ja *Kiikeli*. Olen valinnut tutkimukseeni nimiä sillä perusteella, että suurin osa niistä on merkityssisällöltään hämäriä, jotta syntyvät tulkinnat olisivat mahdollisimman monipuolisia.

Asiataustaltaan läpinäkyvät eli transparentit nimet ovat sanasemanttisesti yksitulkintaisia, jolloin ymmärrämme nimiin sisältyvien sanojen merkityksen ja sen, mitä sanat nimessä merkitsevät. Transparentit nimet ovat myös lausesemanttisesti läpinäkyviä nimiä, jolloin ymmärrämme nimien asiataustan. Tällaisten nimien nimeämisperuste on usein helposti

arvattavissa niiden nimiasun perusteella. (Ainiala ym. 2008: 97.) Tutkimuksessani on mukana vain muutama selvästi läpinäkyvämpi nimi. Tällainen on esimerkiksi *Nuottasaari*, jonka nimiasusta pystyy päättämään jotain nimen mahdollisesta alkuperästä.

Monet paikannimet eivät kuitenkaan ole merkityssisällöltään yhtä läpinäkyviä kuin *Nuottasaari*, mutta eivät toisaalta myöskään yhtä läpinäkymättömiä kuin *Oulu*. Paikannimet voidaankin asettaa jatkumolle läpinäkyvästä hämärään. Tällöin *Nuottasaaren* ja *Oulun* välille asettuvat sellaiset nimet, jotka sisältävät tuttua sanastoa, mutta siitä huolimatta niiden alkuperäinen merkityssisältö on vaikeasti tulkittavissa. (Ainiala ym. 2008: 98.) Omassa tutkimuksessani tällainen nimi on esimerkiksi *Hiukkavaara*, koska se voi olla merkitykseltään monitulkintainen. Ainialan ym. (2008: 98) mukaan leksikaalisesti monitulkintaisia ovat sellaiset nimet, joihin sisältyvillä sanoilla voi olla monia merkityksiä, jotka ovat nimen asiataustan kannalta mahdollisia.

3.2. Sisällönanalyysi

Teen tutkimuksessani ensisijaisesti laadullista analyysia. Laadullinen tutkimus voidaan ymmärtää yksinkertaisesti aineiston ja analyysin muodon kuvaukseksi. Tällaisessa tutkimuksessa voidaan kuitenkin soveltaa erilaisia lukutapoja, myös kvantitatiivisia eli määrittäviä. (Eskola & Suoranta 2008: 13.) Tutkimusmenetelmäni pohjautuu sisällönanalyysiin, joka on laadulliseen tutkimukseen kuuluva menetelmä. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sen avulla voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti tekstimuotoista aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 117.) Omassa tutkimuksessani olen soveltanut sisällönanalyysia nimistöntutkimukseen, kun analysoin tarkemmin ihmisten käsityksiä paikannimien alkuperästä.

Tuomen ja Sarajärven (2018: 108) mukaan sisällönanalyysissa voidaan edetä aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Itse teen aineistolähtöistä sisällönanalyysia, koska tutkin kyselylomakkeeni avulla kerättyä aineistoa ja pyrin luomaan tutkimusaineistoni teoreettisen kokonaisuuden. Aineistolähtöistä tutkimusta tehtäessä tutkimuksen pääpaino on nimenmukaisesti aineistossa. Tämä tarkoittaa sitä, että analyysiyksiköt eivät ole ennalta määrättyjä ja teoria rakennetaan siten, että lähtökohtana on aineisto. Tällöin

voidaan puhua myös induktiivisuudesta, joka tarkoittaa etenemistä yksittäisistä havainnoista yleisempiin väitteisiin. (Eskola & Suoranta 2008: 83.)

Miles ja Huberman (1994) ovat tutkimuksessaan esittäneet, että aineistolähtöinen sisällönanalyysi alkaa laadullisen eli induktiivisen aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä, jolloin aineistosta karsitaan pois kaikki tutkimukselle epäolennainen aines. Redusoinnin jälkeen tehdään klusterointi eli ryhmittely, jossa edellisessä vaiheessa pelkistetystä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Tämän jälkeen samaa asiaa kuvaavat käsitteet järjestellään omiksi luokikseen, jotka nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Ryhmittelemällä luodaan alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Lopuksi aineisto abstrahoidaan eli käsitteellistetään edeten alkuperäisinformaation käyttämisestä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin sekä johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 122–125; ks. Miles & Huberman 1994.) Myös omassa tutkimuksessani olen ensin luokitellut aineistoni, etsinyt aineistostani samankaltaisia nimitulkintoja ja sitten järjestänyt ne tiettyä sisältöä kuvaavan käsitteen alle. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että aineistoani analysoidessani yhdistän samankaltaiset nimitulkinnat omaksi ryhmäkseen ja esitän jokaisen ryhmän määrälliset tapaukset pylväsdiagrammeihin. Tämän jälkeen puran ryhmän sisäisen variaation laadullisesti.

Sisällönanalyysi on pääasiallisesti kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä, mutta sen tuloksia on mahdollista laadullisen analyysin jälkeen myös kvantifioida. Analyysia jatketaan tässä tapauksessa siten, että sanallisesti kuvatusta aineistosta voidaan tuottaa määrällisiä tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 135.) Eskolan ja Suorannan (2008: 164) mukaan aineiston määrällisessä käsittelyssä voidaankin esimerkiksi luokitella aineistoa erilaisten tekijöiden mukaan. Vaikka oma tutkimukseni on ensisijaisesti kvalitatiivista, on siinä myös yksinkertaisia kvantitatiivisen analyysin piirteitä silloin, kun jäsenen havaintojani frekvenssilaskuin. Kun analysoin aineistoani, lasken ensimmäiseksi, kuinka monta erilaista tulkintaa kunkin paikannimen alkuperästä on tehty. Sen jälkeen kokoan tulkinnot kuvioiksi siten, että ne tulevat jonkin niitä kuvaavan yhteisen käsitteen alle. Niistä lukijan on helpompi saada kokonaiskuva kuhunkin paikannimeen liitetyistä tulkinnoista. Merkitsen kuvioihin erikseen myös *ei tietoa* -kohdan, josta ilmenee, kuinka moni informanteista on kertonut sanallisesti, ettei osaa vastata kysymykseen tai on jättänyt vastauksensa kokonaan tyhjäksi. Lisäksi kuvioissa on *muu*-kohta, josta ilmenee, kuinka moni informanteista on esittänyt vallitsevista tulkinnoista poikkeavan vastauksen.

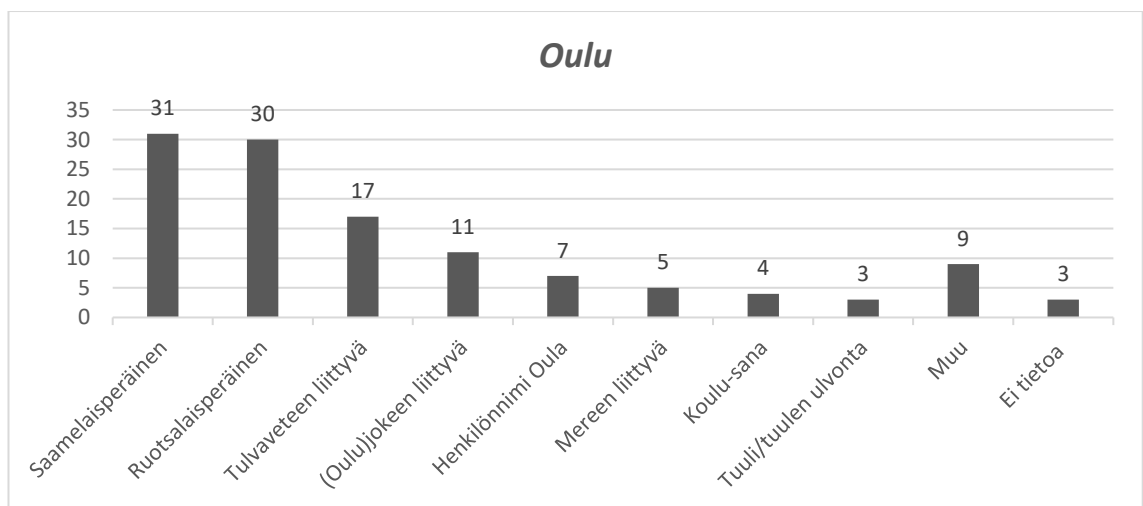
Joissakin tapauksissa olen lukenut tähän kategoriaan myös selvästi mielikuviksi luokittelemani tulkinnat. Esittelen tyhjien vastausten lukumäärän sekä muut tulkinnat vasta lopuksi yleisimpien tulkintojen jälkeen. Etenen tutkielmani analyysissä seuraavasti: Jokaisen paikannimen kohdalla esittelen ensin, millaisia tulkintoja informantit ovat esittäneet sen alkuperästä, minkä jälkeen kerron nimistöntutkijoiden tulkinnan nimen etymologiasta. Jos informanttien vastausten joukosta löytyy nimitulkintoja, jotka pohjautuvat tutkimustietoon, esittelen nimistöntutkijoiden esittämän etymologian jo näiden tulkintojen yhteydessä. Kun esittelen aineistoani, olen sekä referoinut että poiminut mukaan suoria lainauksia informanttien vastauksista. Aineistostani poimitut esimerkit olen sisentänyt ja numeroinut juoksevasti.

Varsinaisen aineiston analyysin jälkeen erittelen nimitulkinnat myös erilliseen luokittelumalliin, johon kokoan tulokset aineistostani jälleen frekvenssilaskuin. Luokittelumallini avulla vastaan näin ollen toiseen ja kolmenteen tutkimuskysymykseeni eli siihen, kuinka paljon informanteilla on tutkimukseen perustuvaa tietoa paikannimien alkuperästä ja kuinka suuri osa selityksistä on erilaisia kansanetymologioita. Luokittelumallini tarkoituksena on myös osaltaan koota tutkimustulokseni ennen varsinaista päätäntölukua.

4. TULKINTOJA KAUPUNGINNIMESTÄ *OULU*

Tässä luvussa aloitan tutkimusaineistoni analyysin esittelemällä informanttien tulkinnat Oulujokisuussa sijaitsevan kaupungin nimestä *Oulu*. Kaupunginosien nimistä sekä muista nimistä tehdyt tulkinnat esittelen myöhemmissä luvuissa. Etenen analyysissäni siten, että kunkin paikannimen kohdalla esittelen ensin, millaisia tulkintoja informantit ovat tehneet nimen alkuperästä. Nimistöntutkijoiden esittämän etymologian kerron siinä kohtaa analyysia, jossa informantit ovat viitanneet tutkimustietoon pohjautuvaan tulkintaan.

Esittelen *Oulu*-nimestä tehdyt tulkinnat omassa pääluvussaan, koska se on tutkimukseni ainoa kaupunginnimi. Oulun kaupunki on perustettu vuonna 1605, mutta vanhimmat asiakirjamerkinnät nimestä ovat jo 1300-luvulta. Vuodelta 1327 muoto on *wlu* ja vuodelta 1328 kirjoitusasu on *Wlw* ja *Wlwthraesk*. (Vahtola 1991: 86; Toropainen 2005: 103.) Vaikka *Oulu* on opaakki eli leksikaalisesti läpinäkyvätön, melkein jokainen informanteista on pyrkinyt selittämään nimen alkuperää jollakin tavalla. Tulkintoja on haettu muun muassa äänteellisesti samankaltaisten sanojen tai kuultujen tarinoiden pohjalta. Kaikki tulkinnat näkyvät tarkemmin kuviossa 1.

KUVIO 1. Informanttien tulkinnat *Oulu*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 1 ilmenee, että yhteensä 31 informanttia on tulkinnut *Oulun* saamelaisperäiseksi. Heistä 14 ei ole kuitenkaan osannut perustella vastaustaan muuten kuin kertomalla, että nimi kuulostaa saamenkieliseltä. Kaksi heistä on lisäksi arvellut, että nimi voisi olla peräisin jostain jo kuolleesta saamen kielestä. Seuraavat neljä informanttia ovat

puolestaan kertoneet, että nimi pohjautuu saamenkieliseen sanaan *owla*. Vahtolan (1991) mukaan *owla* onkin yksi *Oulun* vanhemmista kirjoitusasuista. *Owla* ei kuitenkaan ole saamelaisperäinen vaan alkuperältään hämäläinen sana. Oulun alueen alkuperäiset asukkaat ovat olleet saamelaisia, ja he ovat joutuneet tekemisiin suomalaisten ja ruotsalaisten eränkävijöiden kanssa. Suomen vanhin heimo, hämäläiset, laajensivat keskiajalla eränkäyntiään koko Sisä-Suomen vesistöalueelle, myös Oulujärvelle. He lienevät antaneet järvelle ja siitä lähtevälle joelle nimen *Oulu*. (Vahtola 1991: 86–87.)

Seuraavien neljän informantin mielestä nimi on saamelaisperäinen ja tarkoittaa sulanutta tai virtaavaa vettä (ks. esimerkit (1) ja (2)), ja yksi on sitä mieltä, että nimi tarkoittaa saamen kielellä lunta (ks. esimerkki (3)). Seitsemän informantin mielestä nimi tarkoittaa saameksi tulvaa tai tulvivaa vettä (ks. esimerkki (4)). Ruotsin murteissa esiintyvät sanat *oului*, *oauloj*, *åulo* 'sohjo, sulanut lumi, keväisin jään päälle nouseva vesi' Vahtola selittää kuitenkin saameen lainautuneeksi suomalaisuudeksi (Vahtola 1980: 171–174). Edellä mainittujen tulkintojen joukossa on myös yksittäinen vastaus, jossa informantti vertaa nimen äänneasua saamelaisten joikuihin (esimerkki (5)).

- (1) *minun mielestä jos oikein muistan niin nimi on peräisin saamenkielestä joka tarkoittaa sulanutta vettä tai laajaa vesialuetta - -*
- (2) *Saamelaisten vuolasta virtaa tarkoittavasta sanasta. Just sopiva nimi pohjoiselle kaupungille, vaikka lappi on kaikonnut aikapäiviä sitten ja virtakin kesytetty.*
- (3) *olikohan jokin lunta merkitsevä sana saameksi?*
- (4) *Saamelaisperäiseltä kuulostaa. Taisi tarkoittaa tulvivaa vettä tms.*
- (5) *Vokaalit tuo mieleen saamelaisten joiut. Käden liikkeenä sanaa voisi kuvata isolla kaarella.*

Vaikka suuri osa vastaajista on nimen saamelaisperäisyyden kannalla, Vahtola (1980) on kumonnut sen tutkimuksissaan. Hän esittää, että *Oulu*-nimet eivät ole levinneet laajalle alueelle vaan rajoittuneet lähinnä Sisä-Suomeen. Nimiä ei myöskään ole Lapissa tai Itä-Suomessa, missä saamelaisnimiä on runsaammin, jolloin saamelaisperäisyys voidaan kyseenalaistaa. (Vahtola 1980: 172.)

Kuten kuvio 1 osoittaa, seuraavat 30 informanttia ovat arvelleet *Oulun* pohjautuvan ruotsin kieleen. Melkein kaikki heistä, tarkemmin 21 informanttia, viittaavat vastauksissaan

Oulun ruotsinkieliseen nimeen *Uleåborg*. Kahdeksan informanteista ei ole osannut perustella vastauksiaan muuten kuin kertomalla, että kaupungin nimi on peräisin ruotsista. Lisäksi yksi informantti on perustellut, että nimi on annettu Ruotsin vallan aikaan:

(6) - - *Nimi on annettu ruotsin vallan aikaan, joten se on suomennos siitä.*

Osa niistä informanteista, jotka ovat viitanneet Oulun ruotsinkieliseen nimeen *Uleåborg*, ovat maininneet myös Oulussa sijainneen vanhan linnan. He ovat osanneet kertoa, että linnalla on ollut ruotsinkielinen nimi. Seuraavissa esimerkeissä (7)–(9) näkyy muutama niistä tulkinnoista, joissa on viitattu Oulun linnaan.

- (7) *Uleåborg nimi viittaa vanhaan Oulunlinnaan ja käännetty nimi Oulu viittaa tietysti Uleå alkuun, mutta en osaa sanoa, miten nimeen on lopulta päädytty.*
- (8) *Suomenkielinen nimi taitaa olla muunnos ruotsinkielisestä nimestä Uleåborg. Oulussa on ollut linnoja, joten tämä ruotsinkielinen nimi ainakin voisi olla siitä peräisin.*
- (9) *Suomennos alkup. Ruotsinkielisestä nimestä Uleåborg. Tämä taas viittaa mielestäni linnavarustukseen Ule-nimisen joen varrella.*

Ruotsin kielen sana *borg* 'linna' liittyy siihen, että Oulujoen suulla on ollut jo ennen kaupungin perustamista (1605) kolmeen eri kertaan rakennettu linnoitus: novgorodilaisten 1375 rakentama puinen varustus, sitten Pietari Baggen 1590 rakentama niin ikään puinen varustus ja viimein 1600-luvun alussa kaupungin perustamisen yhteydessä Linnansaareen rakennettu linna. (SPK 2007: 477.)

Ruotsalaisperäisyyteen liittyvistä vastauksista käy ilmi, että informantit ovat arvelleet ruotsalaisten aikoinaan saapuneen kaupunkiin ja antaneen sille ruotsinkielisen nimen. Moni informanteista onkin päätellyt *Oulun* olevan vain suora suomennos ruotsinkielisestä nimestä. Oulun kaupungin nimi on esiintynyt 1700-luvun lopussa ruotsinkielisissä asiakirjoissa asussa *Uleåborg*, joka on nykyäänkin Oulun ruotsinkielinen nimi (Halila 1953: 67–68). On myös totta, että Oulua käsittelevät vanhat kartat ja asiakirjat ovat olleet ruotsinkielisiä ja paikannimistö on tärkeimpien nimien osalta käännetty ruotsiksi. Kaupunki on kuitenkin ollut perustamisensa aikaan 1600-luvulla täysin suomenkielinen, joten on selvää, että kaikki nimet ovat olleet alkujaan suomeksi. (Toropainen 2005: 39.) *Oulu* on perinnäinen paikannimi, mikä tarkoittaa sitä, että nimen alkuperä selittyy silloin vuosikymmenten tai -satojen takaisilla tapahtumilla.

Seuraavat 17 informanttia ovat tulkinneet nimen alkuperän liittyvän jollakin tavalla tulvaveteen. Olen jo aiemmin esitellyt ne tulkinnat, joissa nimen alkuperäksi on ehdotettu saamenkielistä sanaa tulvavedelle, joten seuraavaksi esittelemäni nimitulkinnat eivät liity saameen. Eräs informanteista on tulkinnut esimerkissä (10) nimen alkuperää seuraavasti:

- (10) *Tulvavesi. Nimi tulee jokisuistosta, joka on tulvinut runsaasti ennen Merikosken patoa.*

Useissa tulvaveteen liittyvissä tulkinnoissa on käytetty sanavalintoja, joista ilmenee, että informantit ovat mahdollisesti kuulleet nimen alkuperästä aiemmin. Esimerkeissä (11)–(13) nämä sanavalinnat ovat lihavoituna.

- (11) ***Muistaakseni*** oli tulvavettä tarkoittava sana tai sen muunnos. Alunperin ehkä pohjoisesta.
 (12) ***oliko*** savon murretta ja tarkoitti joen suistoa tai tulvaa
 (13) - - Oulu nimi tulee ***ilmeisesti*** tulvaa tarkoittavasta sanasta.

Myös nimistöntutkijat ovat esittäneet, että nimenannossa on käytetty sanaa *oulu*, joka tarkoittaa 'tulvavettä, tulvivaa vettä' (Vahtola 1991: 87). *Oula-* ja *Oulu-*nimiä löytyy Suomesta puolisen sataa. Sana *oulu* 'tulvavesi' on esiintynyt Mäntyharjun ja Michikkälän murteissa ja sen 'lumisohjoa' merkitsevä vastine luulajansaamessa. Koska *Oulu*-nimet tarkoittavat yleensä vesistöjä, 'tulvavettä' merkitsevä sana sopii hyvin niiden kannaksi. Oulujärvi onkin ollut altis tulville matalarantaisuutensa vuoksi. Erimielisyyttä on kuitenkin ollut siitä, onko sana alkuaan suomea vai saamea, mutta esimerkiksi Vahtola (1980: 172.) on kyseenalaistanut ja kumonnut saamelaisperäisyyden. Lisäksi koska jotkut *Oulu*-nimet tarkoittavat pieniä lampia, *oulu*-sanan on täytynyt olla laajalti tuttu myös Sisä-Suomen järviolueen suomalaisille. (Vahtola 1980: 174–176, 229; Räisänen 2003: 99–100; SPK 2007: 301.)

Seuraavat 11 informanttia ovat tulkinneet, että *Oulun* alkuperä liittyy jokeen. Yhdeksän heistä on viitannut vastauksissaan Oulujokeen ja kaksi muuta on arvellut nimen liittyvän yleisesti joen suistoon. Toisen jälkimmäisen tulkinnan tehneen mielestä *oulu*-sana tarkoittaa joen suistoa, josta vesi kulkeutuu mereen. Oulujokeen viitanneet vastaajat ovat puolestaan kertoneet, että Oulujoki on nimetty ensin ja kaupunki on nimetty myöhemmin sen pohjalta. Esimerkeissä (14) ja (15) näkyy muutama Oulujokeen liittyvä tulkinta.

- (14) *Olen joskus kuullut, että nimi tulisi joesta, jonka nimi siis oli Oulujoki ennen Oulua.*
- (15) *Oulun nimestä minulla tulee mieleen vesistöt kuten Oulujoki. Luulen, että nimen alkuperä tulee siitä - -.*

Myös tutkijoiden keskuudessa on arveltu, että *Oulujärvi* on nimetty ensin ja että järvi olisi nimennyt myös joen *Oulujoeksi*. Sen jälkeen myös varhain keskiajalla syntynyt keskuspaikka, satama ja kauppapaikkakin olisi saanut nimekseen *Oulu*. (Vahtola 1991: 87.). Jo Snellmann (1946) on todennut väitöskirjassaan, että *Oulu*-nimi näyttää tulevan läpivirtaavasta joen uomasta, josta suomeksi käytetään nimitystä *Oulujoki*. Vanhoja lähteitä ei kuitenkaan ole säilynyt tarpeeksi, joten ei voida tietää, mistä joki on alun perin saanut nimensä. (Snellmann 1946: 26–27.) Tutkimusaineistoni osoittaa, että tulvaveteen liittyvän tulkinnan tehneiden informanttien lisäksi myös edellä mainittujen Oulujokeen viittaavien yhdeksän informantin selitykset pohjautuvat tutkimustietoon.

Seuraavat seitsemän informanttia ovat puolestaan epäilleet *Oulu*-nimen pohjautuvan henkilönimeen. Jokainen heistä on maininnut vastauksessaan nimen *Oula*. Informantit ovat tällöin yhdistäneet paikannimen äänneasultaan samankaltaiseen erisnimeen. He ovat kullekin jossain määrin myös nimen herättämiä mielikuvia (esimerkit (16) ja (17)).

- (16) *Tulee mielikuva "Lapin pojasta" Oulasta.*
- (17) *Oulusta tulee mieleen lappilainen nimi Oula, vähän pullea tummatukkainen poika neljäntuulen lakki päässä. Syö pullaa ehkä. Oulu on vähän simppei kaveri.*

Henkilönimeen *Oula* liittyvissä tulkinnoissa informantit ovat hyödyntäneet assosiaatioita ja mielikuvia. Kuten esimerkissä (17) informantti on muodostanut nimen pohjalta mielikuvan siitä, miltä *Oulu* mahdollisesti näyttäisi henkilönä. Mielikuvat näyttävät liittyvän suoraan *Oula*-nimeen, jonka informantti on tulkinnut lappilaiseksi nimeksi. Myös muut informantit ovat kertoneet nimen kuulostavan *lappilaiselta* tai *saamelaiselta*.

Seuraavat viisi informanttia ovat kertoneet, että nimen alkuperä liittyy mereen. Vastauksia on perusteltu esimerkiksi siten, että Oulu on merenrantakaupunki ja sijaitsee näin ollen meren lähellä. Tällöin informantit ovat selittäneet nimeä sen osoittaman konkreettisen paikan sijainnin perusteella. Toisaalta nimitulkintojen taustalla saattavat vaikuttaa osaltaan myös kaupungista syntyvät mielikuvat, mikä ilmenee esimerkistä (18).

- (18) *Herättää mielikuvan merenrantakaupungista, kolme vokaalia tekevät kaupungin nimestä soinnukkaan ja tietyllä tavalla "pehmeän".*

Yhteensä neljä informanttia on yhdistänyt nimen äänteellisesti samankaltaiseen sanaan *koulu*. Ensimmäinen on perustellut kertomalla, että Oulussa on paljon kouluja ja toisen mukaan Oulussa on vallinnut kova kuri ja järjestys. Kahdelta muulta perustelut puuttuvat. Tulkinnat on tehty todennäköisesti sanojen äänteellisen samankaltaisuuden pohjalta. Kun nimi on läpinäkyvä, informantin voi olla vaikea tulkita sen nimeämisperustetta, jolloin turvaudutaan helpommin sana-assosiaatioihin. Kaikkien esiteltyjen tulkintojen lisäksi kolme informanttia on arvellut *Oulun* pohjautuvan tuuleen tai tuulen ulvontaan. Kaksi on perustellut, että Oulussa tuulee paljon ja kolmannen mukaan nimi kuulostaa ääneen sanottuna ikään kuin tuulen ulvonnalta.

Oulu on kyselylomakkeeni ensimmäinen nimi, joten sen kohdalla vastausprosentti on ollut korkea. Nimitulkintojen joukossa onkin ainoastaan kolme tyhjää vastausta. Jo esitetyistä tulkinnoista poikkeavia tulkintoja on yhteensä yhdeksän. Suurin osa niistäkin on erilaisia sana-assosiaatioita. Kahden ensimmäisen informantin mukaan nimen alkuperä pohjautuu sanaan *outo*. Kolmas informantti on maininnut vastauksessaan Toripolliisin, joka on Oulun kauppatorilla seisova patsas. Perustelut kuitenkin puuttuvat, joten tulkinta saattaa olla mielikuva. Neljäs informantti on epäillyt nimen alkuperän liittyvän johonkin vanhaan luontoon tai maantietoon liittyvään sanaan. Viidennen mukaan nimi pohjautuu *olla*-verbiin, ja hän perustelee vastaustaan yksinkertaisesti fraasilla ”Oulussa ollaan”. Kuudennen informantin mielestä *Oulu* ei tarkoita nykykielessä mitään, joten hän arvelee sen joko hyvin vanhaksi tai täysin keksityksi nimeksi. Seitsemännen mukaan kaupunki on nimetty jonkun entisen hallitsijan mukaan ja kahdeksannen mukaan taas vuonna 1753 syntyneen runoilija Vilenius Oulun mukaan. Etsinnöistäni huolimatta en ole löytänyt ehdotetusta runoilijasta tietoa, joten on vaikeaa sanoa, miten informantti on päätenyt tulkin taansa. Viimeinen muun tulkinnan tehnyt informantti on hyödyntänyt assosiaation ohella mielikuvitustaan. Hän on arvellut *Oulu*-nimen pohjautuvan susien ulvontaa jäljittelevään ilmaisuun, mikä hänen mukaansa viittaisi myös pohjoiseen (esimerkki (19)).

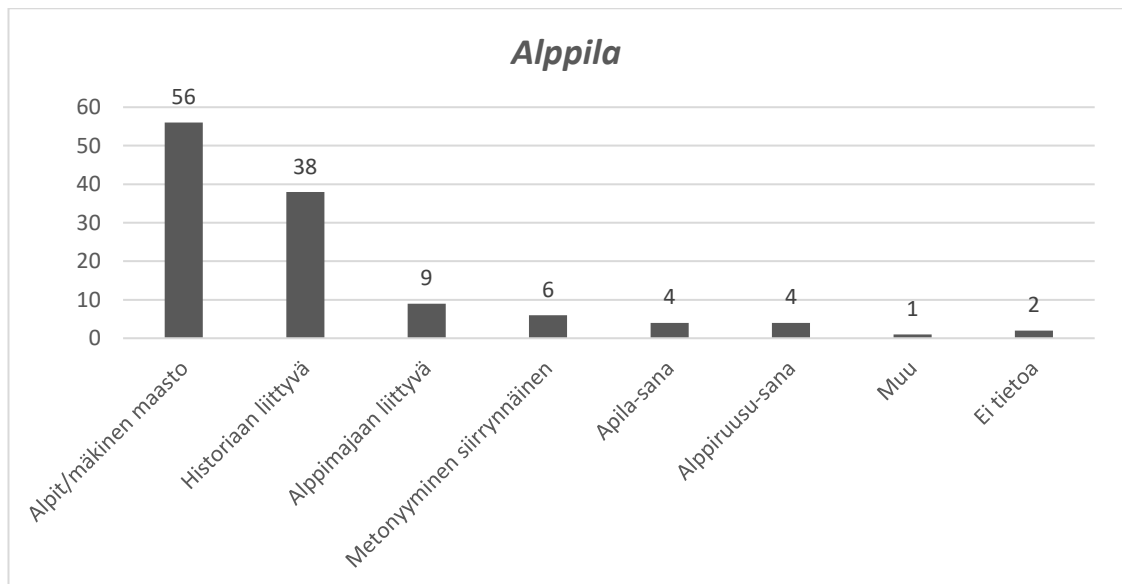
- (19) *Jollain hassulla tapaa tulee mieleen pohjoinen. Tulee mieleen "ouuuuu" susien ulvontaa ja muutenkin sellainen pohjoinen viba ja se vois olla vaikka Oulun alkuperä.*

5. TULKINTOJA KAUPUNGINOSIEN NIMISTÄ

Tässä luvussa jatkan tutkimusaineistoni analyysia esittelemällä informanttien tulkinnat tutkimuksessani mukana olevista Oulun kaupunginosien nimistä. Esittelen jokaisesta paikannimestä tehdyt tulkinnat omassa alaluvussaan. Kunkin nimen kohdalla aloitan kertomalla, millaisia tulkintoja informantit ovat tehneet sen alkuperästä. Nimistöntutkijoiden esittämästä etymologiasta kerron siinä kohtaa analyysia, jossa informantit ovat viitanneet tutkimustietoon pohjautuvaan tulkintaan.

5.1. *Alppila*

Alppila on 1960- ja 1970-luvulla rakennettu Oulussa sijaitseva kaupunginosa, joka sijaitsee noin kolme kilometriä kaupungin keskustasta pohjoiseen. Kaavanimeksi *Alppila* on hyväksytty vuonna 1972. (Toropainen 2005: 138.) *Alppila* on ollut yksi tutkimusaineistoni helpoiten tulkittavista nimistä. Se on läpinäkyvämpi nimi, jolloin informantit ovat selittäneet sitä pääosin siihen sisältyvien kielenainesten pohjalta. Kaikki nimestä tehdyt tulkinnat näkyvät kuviossa 2.

KUVIO 2. Informanttien tulkinnat *Alppila*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuten kuviosta 2 voi huomata, suurin osa informanteista on arvellut *Alppilan* saaneen nimensä Alppien tai muuten mäkisen maaston mukaan. Yhteensä 56 informanttia on ollut tämän tulkinnan kannalla. Heistä 35 on yhdistänyt nimen vuoristonimeen *Alpit*, koska se esiintyy selvästi osana *Alppilan* nimeä. Suoraan Alppeihin viittanneiden informanttien vastauksia voi nähdä esimerkeissä (20)–(23).

- (20) *Alppilasta tulee mieleen alpit. Alppilassahan on paljon mäkiä, tai se on Oulun kaupunginosista mäkinen joten ehkä nimi alppila viittaa ”Oulun alppeihin”.*
- (21) *Tulee mieleen pohjoinen viitaten Alppeihin, alue onkin Oulun pohjoispuolella.*
- (22) *Alppimaisesta maisemasta nimi koko kaupunginosalle.*
- (23) *Oulun korkein kohta, vuoristosta Alpeista väännetty.*

Lisäksi muutama informantti on verrannut Alppilan korkeita kerrostaloja Alppeihin:

- (24) *- - hienot korkeat talot muistuttaa alppeja.*
- (25) *Kerrostalot niiku alppeja*

Toisaalta muut 21 informanttia ovat olleet sitä mieltä, että *Alppila* on nimetty siellä esiintyvien korkeusvaihteluiden pohjalta. He eivät ole viittaneet suoraan Alppeihin, jolloin selitykset voi tulkita tietynlaisiksi konnotaatioiksi. Konnotaatio perustuu tässä sanan *alppi* merkitykseen. Informantit ovat luoneet mielikuvan, että Alppila olisi Alppien tavoin mäkiä aluetta ja perustelleet vastauksiaan esimerkiksi siten, että paikka on hieman ympäristöään korkeammalla (esimerkit (26)–(30)).

- (26) *Maan korkeuserojen mukaan varmaan muodostunut nimi.*
- (27) *No aika jylhää! Valkohuippuiset vuoret siintevät sinistä taivasta vasten.*
- (28) *Tasaisella rannikkoalueella pienikin mäennyppylä kohoaa alppimaisiin mitasuhteisiin - siksi Alppila.*
- (29) *Mäkisempi maasto (ei ehkä nykyään, mutta joskus ennen on voinut olla).*
- (30) *Ei sovi minusta näille lakeuksille tämä nimi. Tulee mieleen alpit ja mäkinen seutu. On siellä vissii se yksi korkeampi kohta, tulisko nimi siitä.*

Seuraavien 38 informantin mukaan nimen alkuperä liittyy paikan historiaan. He ovat viittaneet nimistöntutkijoidenkin todistamaan alkuperätulkintaan. Alppilan alueella on ollut toisen maailmansodan aikana saksalaisten alppijääkäreiden varuskunta-alue, mistä nimi pohjautuu. Nimi on tarkemmin peräisin toisen maailmansodan loppuvaiheilta, jolloin saksalaiset SS-joukot saivat kaupungilta käyttöönsä suojeluskunnan ampumaradan läheisen

alueen, jonne rakennettiin laaja parakkikylä. (Toropainen 2005: 138; SPK 2007: 22.) Informanttien vastaukset eroavat toisistaan vain vähän. Suurin ero ilmenee siinä, onko vastauksessa puhuttu saksalaisista sotilaista, Alpeilta saapuneista sotilaista, alppijääkäreistä vai pelkistä jääkäreistä. Valtaosa informanteista on kuitenkin ollut samaa mieltä siitä, että sotilaat ovat aikoinaan majoittuneet nykyisen Alppilan alueella. Yhteensä 32 informanttia on maininnut vastauksessaan alppijääkärit ja loput kuusi mainitsevat pelkän jääkärin tai sotilaan. Muutamaa informanttia lukuun ottamatta kaikki ovat kuitenkin kertoneet, että alueella majoittuneet sotilaat ovat olleet nimenomaan saksalaisia. Esimerkeissä (31)–(38) näkyy muutamia lainauksia informanttien vastauksista.

- (31) *Nimi on peräisin saksalaisista alppijääkäreistä, joilla oli alueella kasarmi 2. maailm.sodan aikana.*
- (32) *Juontaa juurensa sodanaikaan ja alueella majoilleisiin saksalaisiin sotilaisiin*
- (33) *Nimi tullut saksalaisten oleskelupaikasta toisen maailmansodan aikaan. Alppijääkäreiltä kenties.*
- (34) *Toisen maailmansodan nimijäämistöä. Saksalaisten esikunta ja kasarmit olivat siellä. Nimi tulee alppijääkäreistä, joita saksan armeijan sotilaat Suomessa pääosin olivat.*
- (35) *Alppilan nimi tulee saksalaisista alppijääkäreistä, jotka oleilivat alueella sota-aikana... Isäni on kertonut asiasta tarinaa.*
- (36) *Alppila on hyvä nimi, koska sillä on perinteitä. Se perustuu sodanaikaiseen saksalaiseen "sotilasalueeseen" ja rakennuksiin.*
- (37) *Tämän tiiän! Luin Kalevasta jutun, jossa kerrottiin, että nimi tulee kaupungin osaa rakentaneilta saksalaissotilailta eli alppi-kansalta - -.*
- (38) *Kuulemma toisen maailmansodan aikana saksalaiset sotilaat rakennuttivat tukikohtiaan kyseiselle alueelle, minkä johdosta alueesta alettiin puhua Alppilana ("alpeilta tulleet sotilaat").*

Informantit ovat yleensä pyrkineet osoittamaan tietämyksensä, esimerkiksi perustelemalla, että ovat kuulleet tai lukeneet jostain nimen taustasta. Esimerkistä (35) ilmenee, että informantin isä on kertonut tarinasta nimen taustalla ja esimerkissä (37) informantti kertoo lukeneensa Kaleva-sanomalehdestä nimeä käsittelevän jutun. Myös esimerkistä (38) voi tulkita, että informantti on luultavasti kuullut nimen alkuperästä aiemmin.

Seuraavat yhdeksän informanttia ovat puolestaan yhdistäneet nimen paikalla sijaitsevaan Alppimajaan. Suurin osa heistä on kertonut, että kaupunginosa on saanut nimensä Alppimajan mukaan. Tulkinnot pohjautunevat äänteellisen samankaltaisuuden ohella myös tutkimustietoon. Olen lukenut tulkinnot osittain tutkimustietoon pohjautuviksi selityksiksi, koska Alppimaja liittyy *Alppila*-nimen historiaan. Muutama informanteista on epäillyt,

että saksalaiset ovat rakentaneet Alppimajan ja nimenneet myös kaupunginosan sen mukaan. Kyseiset informantit ovat tällöin päätelleet, että kaupunginosan nimeämiseen on otettu vaikutteita paikalla sijaitsevasta Alppimajasta.

Kuusi informanteista on arvellut nimen olevan metonyyminen siirrynnäinen Helsingin samannimisestä kaupunginosasta. Metonyymisellä siirrynnäisellä tarkoitetaan yleensä sellaista nimeä, joka pohjautuu johonkin läheisen paikan nimeen (Ainiala ym. 2008: 104–105). Neljän informantin mielestä nimi on matkittu ja kahden mielestä siihen on otettu mallia Helsingin kaupunginosasta. Kyseessä on kuitenkin kaksi eri paikkaa ja samalla myös kaksi eri nimeä, vaikka niillä sattuuakin olemaan sama kirjoitusasu. Nimetyt kohteet ovat luonteeltaan erilaisia ja ne on nimetty eri perustein. (Ainiala ym. 2008: 105.)

Yhteensä kahdeksan informanttia on arvellut nimen alkuperän liittyvän joko apiloihin tai alppirusuihin. Neljän informantin mukaan Alppilassa on ollut tai on edelleen paljon apiloita ja toisten neljän mukaan taas alppirusuja. Muutama jälkimmäisen tulkinnan tekneistä on kuitenkin lisännyt, ettei alppirusuja esiinny alueella enää. Molemmissa tulkinnoissa informantit lienevät yhdistäneet nimen sitä äänteellisesti muistuttavaan sanaan. Erään informantin mukaan nimellä on tuotu esiin myös Oulun monimuotoisuutta:

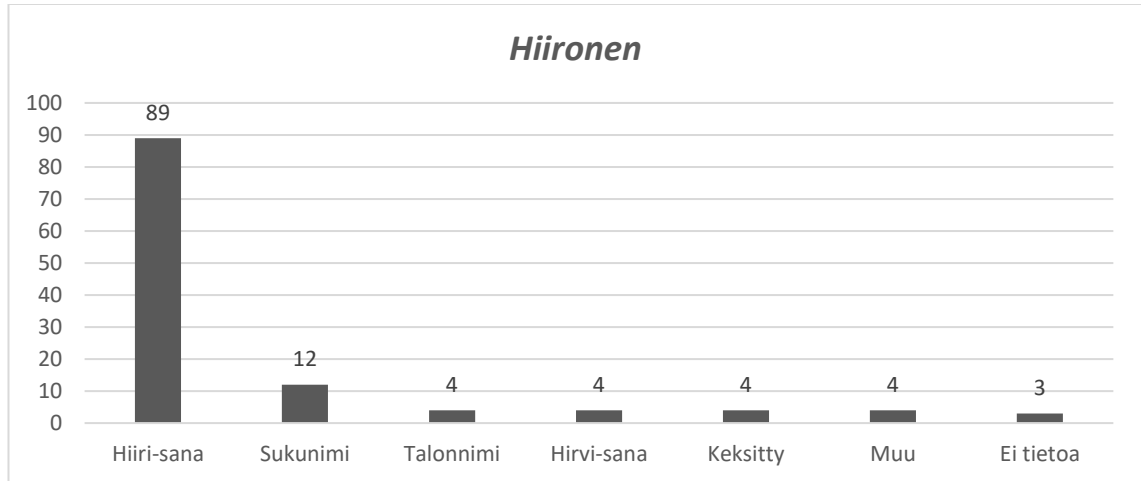
- (39) *Alppirusujen paikka. Paljon mäkiä (jos niitä nyt voi oulussa mäiksi kutsua) ja kauniita puistoalueita. Haluttu tuoda esiin Oulun monimuotoisuutta nimen kautta.*

Kaikkien aiempien tulkintojen lisäksi yhteensä kaksi informanttia on jättänyt vastauksensa tyhjäksi ja yksi on esittänyt muunlaisen tulkinnan. Muun tulkinnan tehnyt informantti on epäillyt kaupunginosan saaneen nimensä siitä, että suomalaiset ovat tehneet aikoinaan Alpeille onnistuneen tutkimusmatkan, ja *Alppila*-nimi olisi eräänlainen kunnianosoitus tälle matkalle.

5.2. *Hiironen*

Hiironen on Oulussa sijaitseva kaupunginosa noin neljä kilometriä kaupungin keskustasta etelään. *Hiironen* on ollut yksi aineistoni helpoiten tulkittavista nimistä. Tästä kertoo esi-

merkiksi se, että tyhjäksi jätettyjä vastauksia on ainoastaan kolme. Informantit ovat selittäneet paikannimeä muun muassa erilaisten assosiaatioiden kautta. Toisaalta sen on epäilty pohjautuvan myös erisnimeen. Kaikki tulkinnot näkyvät kuviossa 3.

KUVIO 3. Informanttien tulkinnot *Hiironen*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuvion 3 mukaan huomattava osa, yhteensä 89 informanttia, on yhdistänyt *Hiironen*-nimen sanaan *hiiri*. Suurin osa heistä onkin perustellut vastauksessaan, että nimi kuulostaa sananmukaisesti pieneltä hiireltä. Moni on arvellut, että alueella on tai on ollut paljon hiiriä (esimerkit (40)–(42)). Joidenkin mukaan niitä on ollut jopa ongelmaksi asti (esimerkit (43) ja (44)).

- (40) *Hiiriä paljon alueella, nimetty siitä*
- (41) *Hiironenhan on pieni hiiri. Hiironen on niin kaukana kaupungista, että siellä on varmasti ollut maatalousmaista toimintaa ja siis hiiriäkin.*
- (42) *Siellä vilistää pieniä hiirosia ympäriinsä. Tai on vilistänyt ainakin.*
- (43) *Jollain alueen asukkaalla ollut hiiriä kiusana niin paljon, että nimeen asti päätynyt?*
- (44) *Hiironen on saanut nimensä kaupunginosaa 1800-luvun alussa kiusanneen hiiriongelman mukaan.*

Erään informantin mukaan alueella on saattanut olla iso hiiripopulaatio ennen kuin sinne on myöhemmin levinnyt asutusta (esimerkki (45)):

- (45) *Nimestä tulee mieleen hiiri. Olisiko alueella ollut iso hiiripopulaatio, kun aluetta on alettu rakentaa?*

Yksi informanteista on myös selittänyt, että paikalle olisi annettu nimi sen vuoksi, että se muistuttaa ominaisuuksiltaan pientä hiirtä. Hänen mukaansa Hiironen on *harmaa, pieni ja rauhallinen*. Muutama muukin informantti on liittänyt paikkaan sellaisia ominaisuuksia, joilla voitaisiin kuvailla hiirtä (esimerkit (46)–(50)).

- (46) *Pienet hiiret ovat lyöttäytyneet yhteen. Ehkä leikkimielisesti ajateltuna hiiret, mutta oikeasti haluttu tehdä pieni ja rauhallinen kaupunginosa. Haluttu myös antaa kuvastava nimi ja hiirethän ovat tunnetusti pieniä vikisijöitä.*
- (47) *Rauhallinen paikka, ja hiirihän on rauhallinen niin siitä sit nimiki.*
- (48) *Hiirulainen, jotain pientä ja herttaista - -.*
- (49) *Rauhallinen ja hiljainen asuinympäristö. Nimen alkuperä: Hiirestä lähtöisin.*
- (50) *Saanut kai nimensä kun on niin lähellä keskustaa, silti metsässä sekä huomaamaton ja vikkellä paikka, niinkuin Hiirikin.*

Näin ollen informantit ovat saattaneet hyödyntää tulkinnoissaan mielikuvia, joita he paikkaan ja sitä kautta myös nimeen liittävät. Tulkintojen joukosta löytyy myös eräs kiinnostava tulkinta, jossa informantti on osannut kertoa *Hiirosten* sanan *hiiri* deminutiiviksi. Kyseisellä informantilla saattaa olla taustalla jonkinlaista kielitieteellistä koulutusta siitäkin huolimatta, ettei hän ei ole tulkinnut nimen alkuperää nimistöntutkijoiden tavoin.

Toropaisen (2005: 58) mukaan *Hiirosten* kohdalla nimen ja tarinan suhde tulee yllättävällä tavalla esiin, koska *Hiironen* on ollut alun perin sukunimi, mutta nimistöä uudelleen laadittaessa se onkin tulkittu deminutiivijohdokseksi sanasta *hiiri*. Deminutiivijohdoksella ilmaistaan pienuutta. Tällöin kantasana on yleensä substantiivi, esimerkiksi *kirjanen* 'pieni kirja'. Puhtaan deminutiivisia tapauksia, jotka ilmaisevat vain kokoeroa kantasanan ja johdoksen tarkoitteen kesken, edustaa kuitenkin vain pieni osa affektisten johdosten käyttöesiintymistä. (VISK s.v. *deminutiivisuus*, § 206.) Nimen assosiaatiolähteenä on ollut luultavasti tuttu lastenruno Kissa ja hiiri¹, jossa on säe ”Hiiri, kuules hiironen, tule tänne leikkiin”. Tästä on luotu myöhemmin faabeli eli vertauskuvallinen eläinsatu, jossa on ollut hahmoina joukko metsäneläimiä. Paikannimiä on annettu Hiirosten alueelle tämän fiktion mukaisesti, esimerkiksi tiennimet *Repolaisentie*, *Kurrenkuja* ja *Hukkasenkuja*. (Toropainen 2005: 58.)

¹ Kissa ja hiiri -runon sanat ovat alun perin Julius Krohnin käsialaa. Hän on kirjoittanut teoksiaan myös Suonio-nimimerkillä. Kyseinen runo löytyy teoksesta Suonion lastenrunoja II. (Majamaa 1998.)

Hiiriin liittyvien tulkintojen jälkeen seuraavaksi yleisin selitys on ollut, että *Hiironen* pohjautuisi sukunimeen. 12 informantista kaksi on kertonut paikannimen pohjautuvan sukunimeen *Hirvonen*, ja loput kymmenen viittaavat vastauksissaan joko nimeen *Hiironen* tai eivät ota kantaa siihen, mikä nimi taustalla on. Toinen *Hirvonen*-tulkinnan esittänyt kuitenkin kertoo, että *Hirvonen*-niminen on nimennyt paikan, mutta joku muu on myöhemmin tulkinnut nimen virheellisesti *Hiioseksi*. Eräs *Hiironen*-nimen kannalla oleva on puolestaan tulkinnut, että kyseessä on perinteinen sukunimi *nen*-päätteineen. Esimerkeissä (51) ja (52) näkyy muutama muu tulkinta, jossa nimen alkuperäksi on epäilty sukunimeä.

- (51) *Jonku oululaisen ölövin sukunimi ja nimi jäänyt sukutilalta kaupunginosan nimeksi.*
 (52) *Hiironen kuulostaa sukunimeltä. Alue olisi voinut saada nimensä paikalla olleen maatilan mukaan, jossa asuivat Hiioiset.*

Hiironen on hyväksytty kaavanimeksi vuonna 1968. Se on alun perin peräisin sukunimestä, joka tunnetaan Oulunsuusta asussa *Hijru* jo 1500-luvun puolivälistä. Isojakomasiakirjojen mukaan alueella on ollut Hiiosen torppa sekä vanhaan sukunimeen liittyviä luonnonpaikkojen nimiä, esimerkiksi *Hiiosensuo*. (Toropainen 2005: 148.) Edellä esittelemäni 12 informanttia ovat tulkinneet nimen alkuperää nimistöntutkijoiden tavoin arvelemalla sen pohjautuvan johonkin henkilönimeen.

Sukunimitulkintojen lisäksi yhteensä neljä informanteista on epäillyt paikannimen olevan peräisin vanhasta talon- tai tilannimestä. Erään mukaan tilalla on saattanut olla jonkinlainen hiiriongelma (esimerkki (53)).

- (53) *Paikalla ollut joskus sen niminen tila. Luultavasti siellä on ollut hiiriongelma.*

Seuraavat neljä informanttia ovat yhdistäneet nimen alkuperän sanaan *hirvi*, jolloin tulkinnat lienevät assosiaatioita. Informantit ovat arvelleet, että alueella on ollut tai on edelleen paljon hirviä. Erään informantin mukaan hirvien suuri määrä selittyy sillä, että alueella on myös paljon metsää.

Lisäksi neljä informanttia on tulkinnut, että kyseessä on keksitty paikannimi. Muutamat perustelevat vastaustaan kertomalla, että nimen täytyy olla keksitty, koska se on niin erikoinen. Yksi informanteista on epäillyt esimerkissä (54), että kaupunginosa olisi nimetty siellä olevien kadunnimien teemaa noudattaen.

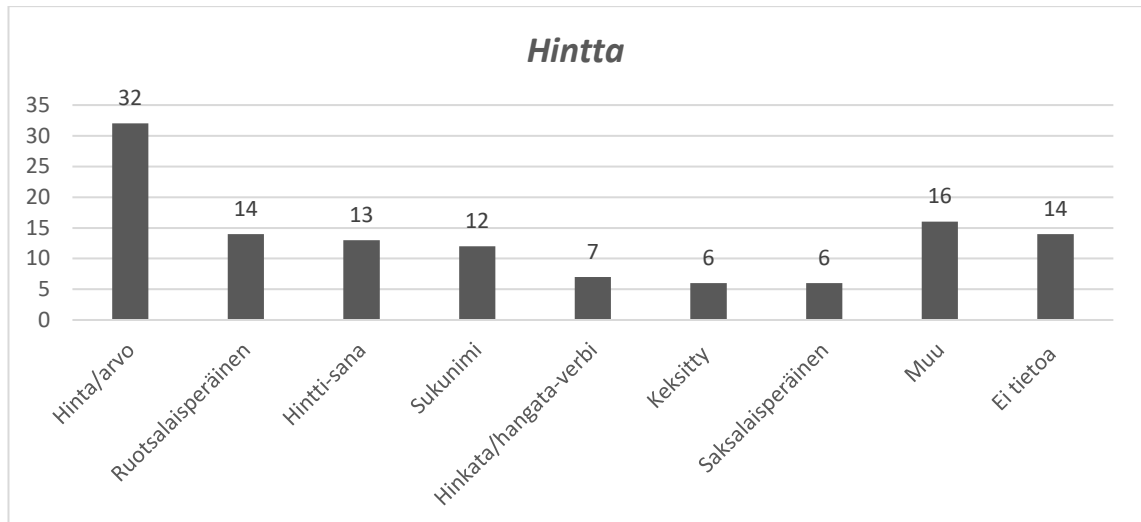
(54) *Hiiosessa on paljon metsäaiheisia katuja, onkohan koko aluekin nimetty vain kaavoittajan päähänpiston mukaan eläimellisesti.*

Kaikkien edellä esiteltyjen tulkintojen lisäksi nimen kohdalta löytyy kolme tyhjää vastausta ja neljä muuta tulkintaa. Ensimmäiset kaksi informanttia ovat olleet sitä mieltä, että *Hiiosen* alkuperä liittyy jollakin tavalla metsään, mutta he eivät perustele vastauksiaan. Sanojen välillä ei ole äänteellistä yhtäläisyyttä, joten tulkintojen taustalla saattaa olla konnotaatio. Tällöin informantit olisivat hyödyntäneet nimitulkinnoissaan itse keräämäänsä tietoa paikan ominaisuuksista. Lisäksi yksi informantti on assosioinut nimen äänteellisesti samankaltaiseen sanaan *hiirihaukka*. Viimeinen muun tulkinnan esittänyt informantti on puhunut esimerkissä (55) *koivun hiiristä*, mutta tarkoittanee puissa tai pensaissa esiintyviä vasta puhjenneita lehtiä, joita nimitetään yleisesti hiirenkorviksi.

(55) *Koivun hiiri, oisko entistä koivumettää.*

5.3. Hintta

Hintta on Oulussa, tarkemmin Oulujoen pohjoisrannalla, sijaitseva kaupunginosa. Hintan alue on liitetty Oulujoen kunnasta Ouluun vuonna 1938. (Toropainen 2005: 149). Vaikka *Hintta* on ollut kyselyni alkupuolella, tyhjäksi jätettyjä vastauksia on huomattava määrä. Tästä voi osaltaan päätellä, että kyseessä on opaakki eli läpinäkymätön paikannimi. Suuri osa informanteista on yhdistänyt nimen sitä äänteellisesti muistuttaviin sanoihin kuten *hintta*, *hintti*, *hinkata*, *hippa* tai *hidas*. Kaikki nimitulkinnat näkyvät koottuna kuviossa 4.

KUVIO 4. Informanttien tulkinnot *Hintta*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120)

Kuvio 4 osoittaa, että *Hintan* kohdalla yhteensä 32 informantin tulkinnot liittyvät jollakin tavalla *hintta*-sanaan ja yleensä sitä kautta myös paikan arvoon. Suurin osa informanteista kertookin, että *Hintta* on saattanut olla joskus alueena hintava, jolloin nimikin olisi johdettu sitä kautta. 28 informanttia on yhdistänyt nimen äänteellisesti samankaltaisiin sanoihin *hintta* tai *hintava*. Nimeämisperusteeksi he ovat selittäneet paikan arvokkuuden tai kalliin hintatason (ks. esimerkit (56)–(59)). Lisäksi neljä informanttia on selittänyt *Hintan* olevan joko *rikkaiden* tai *paremman väen* asuinaluetta (ks. esimerkit (60) ja (61)).

- (56) *Hintassa on kalliit hinnat eli tulisiko nimi siitä että on kallista ollut aina talojen suhteen esim.*
- (57) *Hinta voisi olla nimen taustalla, liittyisikö esimerkiksi kalliiseen asuinalueeseen*
- (58) *Hintasta tulee mieleen sana hinta, jolloin sen vois yhdistää alueen hintatsoon ja arvokkuuteen*
- (59) *Hintta tuo mieleen arvon eli kun kaikella on hinta*
- (60) *Alkuperä voisi olla se, että alue on ollut rikkaiden aluetta -> hintavaa*
- (61) *Hintava. Täällä kai asuu parempi Oulun väki.*

Seuraavat 14 informanttia ovat tulkinneet nimen ruotsalaisperäiseksi. Kolmen mukaan se on peräisin verbistä *hitta* 'löytää, tuntea tie'. Kahden muun mukaan nimi pohjautuu sanaan *hint* 'vihje, vinkki' ja yhden mielestä nimi tulee ruotsin kielen sanasta *hind* 'naaras-

hirvi' (MOT Pro Ruotsi s.v. *hitta, hint, hind.*) Informantit ovat tässäkin tapauksessa yhdistäneet nimen johonkin äänteellisesti samankaltaiseen sanaan, koska ainoastaan yhdeltä on löytynyt perustelut tietyn ruotsinkielisen sanan valitsemiseen (esimerkki (62)).

(62) *Hint, vihje. Oisko nimismies pitäny kortteeria hintassa.*

Näiden lisäksi yksi informantti on epäillyt nimen olevan peräisin jostakin ruotsinkielisestä nuorisotermistä, ja loput seitsemän tulkitsevat nimen ruotsalaisperäiseksi, mutta eivät perusta tulkintojaan tiettyihin sanoihin. Tosin muutama heistäkin on maininnut, että nimi kuulostaa ruotsinkieliseltä.

Seuraavat 13 informanttia ovat tulkinneet nimen alkuperän liittyvän sanaan *hintti*. Jokainen heistä on perustellut vastaustaan siten, että nimi sattuu näyttämään samalta. He tuntevat jossain määrin häpeilevän ja selittelevän tulkintojaan, mikä ilmenee sanavalinnoista, joita he käyttävät vastauksissaan. Informanttien tulkintoja näkyy esimerkeissä (63)–(70).

(63) *Haukkumasana hintti tulee vaan mieleen*

(64) *Hirveän negatiivinen mielikuva tulee, varmaan sen takia et lähellä sanaa hintti*

(65) *Vaikka kuinka yrittää muuta mieltä nii hintti tulee vaan mieleen*

(66) *Valitettavasti tulee mieleen sana hintti.*

(67) *Ikävä sanoa, mutta tulee mieleen seksuaalivähemmistöjä varten itse Hinttiä kauniimminkin nimetty alue.*

(68) *Ei voi mitään - eka kerran kuullessani: "hintti".*

(69) *No hinttihän siitä nimestä tulee väkisellä mieleen.*

(70) *Väkisinkin yhdistän sanaan hintti, vaikka yritänkin vältellä ja väittää muuta.*

Yllä olevista esimerkeistä käy ilmi, että informantit ovat perustelleet vastauksiaan tämän tulkinnan kohdalla yksinomaan omien mielikuviensa kautta. He eivät ole juuri keksineet perusteluita selityksilleen. Muutama informantti onkin ollut omasta tulkinnastaan huolimatta sitä mieltä, että nimen alkuperä ei voi liittyä *hintti*-sanaan (esimerkit (71) ja (72)).

(71) *Vaikea uskoa et hintistä tulis nimi mutta muutakaan en osaa veikata.*

(72) *Mieleen tulee ekana hintti. Tuskin siitä kuitenkaan nimi tulee?*

Seuraavat 12 informanttia ovat sitä mieltä, että paikka on nimetty sukunimen pohjalta. Yksi heistä ehdottaa vastauksessaan sukunimeä *Hintsala*, kolme nimeä *Hintta* ja loput

kahdeksan eivät ole maininneet tiettyjä nimiä. Esimerkeissä (73)–(75) on näkyvillä muuttaman informantin vastaukset.

(73) *Ehkä jonku Hintsalan sukunimi*

(74) *Hintta kuulostaa sukunimeltä, josta alue olisi voinut saada nimensä.*

(75) *- - Nimen alkuperästä ei varsinaisesti tietoa, mutta vanhana alueena veikkaisin nimen alkuperän olevan jossakin henkilössä, joka on aikoinaan rakentanut rantaan kartanon tms.*

Muiden informanttien selitykset ovat pitkälti yllä olevien esimerkkien kaltaisia. Esimerkissä (75) informantti on arvellut paikannimen pohjautuvan henkilön nimeen, koska alue on vanha. On totta, että monia paikkoja on nimetty henkilöiden mukaan, koska yksi paikannimen funktioista on osoittaa omistus- tai käyttöoikeutta tiettyihin alueisiin. Tämä on tehty konkreettisesti nimeämällä paikka omistajan mukaan. Syvemmällä tasolla nimeämistä on usein osoitus paikan haltuunotosta. (Ainiala ym. 2008: 18.)

Seuraavien seitsemän informantin mukaan *Hintta*-nimi pohjautuu verbiin *hinkata* tai *hangata*. Yhden mukaan nimi on johdettu *hinkata*-verbistä ja toisen mukaan paikassa on *hinkattu* ja *hangattu*. Viisi muuta on kertonut yhdistävänsä nimen edellä mainittuihin verbeihin, mutta he eivät ole perustelleet vastauksiaan lainkaan. Koska on kyse opaakista nimestä ja informanttien tarkemmat perustelut puuttuvat, on perusteltua olettaa, että tulkinat on tehty äänteellisesti samankaltaisten sanojen pohjalta.

Kuuden informantin mukaan paikannimi on keksitty, eikä sen taustalle ole olemassa sen kummempaa nimeämisperustetta. Osa informanteista on arvellut, että nimen täytyy olla keksitty sen vuoksi, ettei se herätä ajatuksia suuntaan eikä toiseen. He ovat kuvailleet nimeä muun muassa sanoilla *merkityksetön* ja *neutraali*. Muutama lainaus informanttien vastauksista näkyy esimerkeissä (76)–(78).

(76) *Merkityksetön, funktioton sana. Negatiivinen kaiku. Keksitty?*

(77) *Hintta on neutraali nimi. Olisikohan nimi keksitty?*

(78) *Itselle tulee mieleen, että nimi olisi väkisin keksitty nimi.*

Toiset kuusi informanttia ovat epäilleet nimeä saksalaisperäiseksi. Heistä kolme on arvellut nimen pohjautuvan johonkin saksan kielen sanaan, mutta vain yksi heistä on osannut perustella. Hän on yhdistänyt nimen saksankieliseen sanaan *hinter* 'takana' (MOT Pro Saksa s.v. *hinter*) ja perustellut tulkintaansa paikan sijainnilla (esimerkki (79)).

- (79) *Mieleen tulee saksan kielen sana hinter eli takana. Aluehan on joen takana Värtöstä katsottuna?*

Näiden lisäksi yhteensä kolme informanttia on kertonut, että nimi pohjautuu tarkemmin saksalaiseen erisnimeen *Hintza* (esimerkit (80)–(82)). Heistä jokaisella näyttää olevan selityksensä taustalla ainakin jonkinlaista tietopohjaa, koska he mainitsevat *Hintzan* olevan saksalainen nimi, mikä on nimistöntutkijoidenkin keskuudessa vahvistettu.

- (80) *Hintta on peräisin saksalaistyyppisestä henkilönimestä Hintza - -.*
 (81) *Hintta tulee saksan sanasta hintza*
 (82) *Nimi Hintta johtuu saksalaistyyppisestä henkilönimestä Hintza. Onkohan tämäkin nimi vakiintunut vasta sodan aikoihin?*

Hintta on saanut nimensä alun perin Hintan talosta, joka on perustettu jo 1500-luvun lopulla. Tarkemmin nimi johtuu isännänimestä *Hintsä*, joka tunnetaan Oulunsuusta asussa *Hintza* jo vuodelta 1598. Nimi on alun perin saksalainen, mutta se on voinut päätyä Ouluun myös Savosta tai Karjalasta, joissa se on ollut yleinen sekä etu- että sukunimistössä 1500-luvulla. Nimessä on tapahtunut ajan kuluessa myös murteelle tyypillinen *ts:n* korvautuminen *tt:llä*. (Vahtola 1991: 103; Toropainen 2005: 149; SPK 2007: 80–81.)

Jo aiemmin esittelemäni 12 informanttia, jotka ovat tulkinneet nimen pohjautuvan sukunimeen, ovat olleet tulkinnoissaan oikeilla jäljillä. Aineistoni perusteella yhteensä kolme informanttia on kuitenkin osannut tulkita nimen alkuperää vielä tarkemmin, koska he ovat maininneet vastauksissaan saksalaisen erisnimen *Hintza*. Tällöin myös he ovat olleet aineistossani niitä, jotka ovat tulkinneet paikannimen alkuperää nimistöntutkijoiden tavoin.

Hintan kohdalla tyhjiä vastauksia on 14 kappaletta. Tämä kertonee siitä, että nimen tulkitseminen on ollut informanteille haastavampaa. Koska nimi on kyselylomakkeeni alkupuolella, ilmeisempi syy tyhjille vastauksille on nimen läpinäkymättömyys. Tyhjien vastausten lisäksi nimestä on tehty yhteensä 16 muuta tulkintaa, jotka eroavat jo esitetyistä. Ensimmäiset kuusi informanttia ovat maininneet vastauksissaan sanan *skeittaus* ja

yleensä kertoneet myös paikassa sijaitsevasta skeittauspuistosta. Sanalla ei ole äänteellistä yhtäläisyyttä paikannimen kanssa, jolloin tulkintojen taustalla saattaa olla konnotaatio. Todennäköisempää on kuitenkin se, että informanttien tulkinnat ovat olleet mielikuvia tai muistoja nimen osoittamasta paikasta. Olen tulkinnut skeittaukseen liittyvät tulkinnat muiden tulkintojen joukkoon, koska ne eivät ole nimen alkuperään liittyviä tulkintoja.

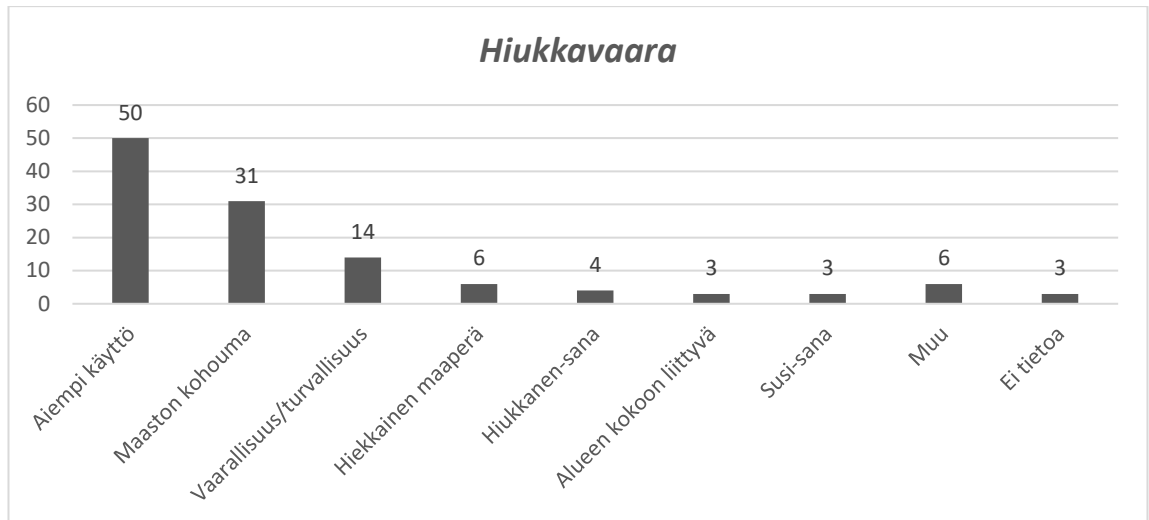
Lisäksi kaksi informanttia on arvellut, että nimi voisi olla peräisin jostain vanhasta työkalusta tai esineestä. Loput tulkinnat ovat pääosin assosiaatioita, eli informantit ovat yhdistäneet nimen johonkin samankaltaiseen sanaan. Kahden mielestä nimen taustalla voisi olla sana *kintas*, yhden mielestä sana *hippa* ja yhden mielestä sana *hiki*. Erään informantin mukaan Hintassa on *hintattu edestakaisin* ja toisen mukaan paikka kuulostaa hitaasti kehittyneeltä alueelta, jolloin nimi olisi väännetty adjektiivista *hidas*. Lisäksi kaksi informanttia on arvellut esimerkeissä (83) ja (84) *hintan* merkitsevän sanana pientä tai vähäistä. Toisen mukaan se liittyisi alueella asuvien ihmisten määrään.

- (83) *Hintassa on ollut hintsun verran asutusta ja nimi on siitä väännetty*
 (84) *Kuulostaa ”pieneltä” tai ”vähältä”.*

Hintta on läpinäkyvätön paikannimi, jolloin informanteilla on saattanut olla hankaluuksia keksiä, miten kyseiseen nimeen on aikoinaan päädytty. Tällöin he ovat hakeneet selitystä nimelle assosiaatioiden kautta. Nissilänkin (1962: 103) mukaan ihmisten tulkinnat nimistä perustuvat usein johonkin tuttuun sanaan, jonka läheinen äänteellinen yhtäläisyys on nimenselittäjän mielessä herättänyt ajatuksen myös sen merkitysyhteydestä.

5.4. *Hiukkavaara*

Hiukkavaara on Oulussa Oulujoen pohjoisrannalla sijaitseva kaupunginosa. Informantit ovat selittäneet nimen alkuperää pitkälti alueen aiemman käyttötarkoituksen tai erilaisten kielellisten elementtien pohjalta. Kaikki nimitulkinnat näkyvät tarkemmin kuviossa 5.

KUVIO 5. Informanttien tulkinnat *Hiukkavaara*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 5 ilmenee, että suurin osa informanteista on arvellut *Hiukkavaaran* alkuperän liittyvän sen aiempaan käyttöön varuskunta-alueena. *Hiukkavaara* on lunastettu valtiolle 1950-luvulla, ja sinne on rakennettu silloin laaja kasarmialue. Varuskunta on lakkautettu myöhemmin vuonna 1998. (Manninen 1995: 461; Toropainen 2005: 151.) 50 informanttista yhteensä 12 on perustellut vastaustaan siten, että nimessä oleva *vaara* viittaa vaarallisuuteen, koska alue on ollut pitkään sotilaskäytössä. Heidän mielestään alueella on ollut vaarallista esimerkiksi erilaisten sota- tai ampumarjoitusten vuoksi (esimerkit (85)–(88)). Lisäksi yksi informantti on kertonut, että alueella on täytynyt varoa *inttipoikia* (esimerkki (89)).

- (85) *Hiukka tarkoittaa vähän. Siellä on pieni vaara. Liittyneekö siihen, kun siellä on ollut varuskunta ja ampumaradat.*
- (86) *Hiukkavaaran kasarmi. Hiukka = vähän, hieman. Vaara = joko korkea mäki tai vaarallinen paikka. Onko se ollut vaarallinen paikka varuskunnan ja ampumisen takia?*
- (87) *Täällä on hiukkasen vaarantuntua. Kyseessä on vanha sotilasalue, jossa edelleen päivittäin paukkaa aseet.*
- (88) *Pikkanen vaara alue, sotilastoiminnan takia. Siitä nimikin.*
- (89) *Hiukkavaarassa on ainaki se inttialue! Liittyisköhän sana "hiukka" johonkin inttijuttuun ja vaarahan on sitten VAARA. Varokkee inttipoikia.*

Muiden informanttien vastaukset koostuvat pääosin tulkinnoista, joissa kerrotaan paikan saaneen nimensä yksinkertaisesti varuskunta- tai kasarmialueen mukaan ilman sen tarkempia perusteluja. Joukosta löytyy kuitenkin muutamia vastauksia, joissa epäillään, että

nimen määriteosana oleva *hiukka* olisi armeijasanastoa tai koko nimi olisi vain kasarmin lempinimeksi keksitty.

Seuraavat 31 informanttia ovat arvelleet, että nimen alkuperä liittyisi paikan ominaisuuteen eli siihen, että Hiukkavaaran alue olisi hiukan ympäristöään korkeammalla. Heidän mielestään nimessä olevalla *vaara*-sanalla tarkoitetaan tässä tapauksessa jonkinlaista maaston kohoumaa. Yksi informanteista epäilee nimen viittaavan hieman korkeampaan alueeseen, koska rannikko on Oulussa matalaa (ks. esimerkki (90)). Myös toisen mukaan nimi saattaa olla peräisin maisemasta (ks. esimerkki (91)). Suurin osa informanteista on tulkinnut nimessä olevaa *hiukka*-sanaa siten, että alueella on vaaroja, mutta ne ovat joko pieniä tai niitä on vähän eli hiukan. Lainauksia tällaisista tulkinnoista näkyy esimerkeissä (92)–(95).

- (90) *Viittaisikohan nimi hieman korkeampaan alueeseen, koska rannikko on Oulussa kuitenkin melko matalaa (hiukka=pieni, vähän tmv.)?*
- (91) *Kuulostaa jotenkin samalta kuin "vähäinen vaara". Mutta onko siellä jotakin kukkuloita? Tuntuu, että nimi saattaisi olla peräisin maisemasta.*
- (92) *Vaara voisi viitata johonkin korkeampaan paikkaan. Hiukka taas siihen että kyse ei ole kuitenkaan hirveän korkea paikka. Ehkä tämä alue sijaitsee jossain pikkasen normaalia korkeammalla.*
- (93) *Ei korkea vaara vaan hiukan vain vaaraa*
- (94) *Matala vaara. Tarvitsee ponnisteluja vain vähän.*
- (95) *Vaara luonnonpaikkana, ei vaarallisena seutuna. Hiukka? Pieni vaara?*

Toisaalta muutama informantti on tehnyt huomion, ettei kyseisellä paikalla todellisuudessa sijaitse kovinkaan korkeita kohtia (esimerkit (96) ja (97)).

- (96) *"Hiukka" on vähän ja "vaara" selvää suuruudenhulluutta; mäki korkeintaan.*
- (97) *Vaarasta tulee mieleen iso mäki, vaikka ei Oulussa niitä olekaan. Ei ole kuitenkaan estänyt nimeen ottamasta - - Vaara nimi viittaa varmaan siihen, että on kaukana keskustasta, vaarat kun usein siintävät horisontissa.*

Myös seuraavat 14 informanttia ovat tulkinneet nimen perusosaa *vaara*, mutta tulkinnot poikkeavat edellisistä. He ovat arvelleet, että paikka on ollut jollakin tapaa vaarallinen, jolloin he ovat tulkinneet nimen perusosan tarkoittavan tilannetta, jossa onnettomuus tai muu epäedullinen tapahtuma uhkaa jotakuta tai jotakin (KS 2020 s.v. *vaara*). Informantit kuitenkin korostavat, että kyseessä on vain *hieman*, *hiukan* tai *hiukkasen* vaarallinen paikka. Suurin osa informanteista ei ole tiennyt, mikä paikassa on vaarallista, mutta yhden

informantin mukaan alueella on saattanut olla esimerkiksi jonkinlainen kaivausalue. Muutaman muun informantin vastaukset näkyvät esimerkeissä (98) ja (99). Olen ottanut huomioon näiden tulkintojen yhteydessä myös yhden informantin päinvastaisen tulkinnan, joka on näkyvillä esimerkissä (100).

(98) *hieman vaarallinen alue*

(99) *Pikkuisen vaarallinen paikka*

(100) *Vaarat vähäisiä siellä. Turvallinen paikka.*

Esimerkistä (100) ilmenee, että informantti tulkitsee Hiukkavaaran turvalliseksi paikaksi. Vastaus on siinä mielessä mielenkiintoinen, että se on ainoa, jossa Hiukkavaara on tulkittu nimenomaan turvalliseksi, vaikka nimessä esiintyy sana *vaara*.

Seuraavat kuusi informanttia ovat tulkinneet, että Hiukkavaara on saanut nimensä sen hiekkaisen maaperän mukaan. Jokainen heistä on osannut kertoa, että *hiukka*-sana viittaa hiekkään. Yksi informanteista on selittänyt lisäksi, että nimen taustalla on läntinen sana *hiukka*, joka merkitsee hiekkaa (esimerkki (101)). Toinen informanteista on arvellut, että hiekkaisella vaaralla voisi olla maauimala (esimerkki (102)). Loput informanteista ovat tulkinneet nimen liittyvän paikan hiekkaiseen maaperään tai maa-alueeseen.

(101) *Hiukkavaara-nimen takana on läntinen sana hiukka, joka merkitsee hiekkaa. Eli hiekkainen vaara, kumpu tai harju.*

(102) *Hiukkanen + mäki = hiukkavaara. Hiekkainen vaara, jossa voisi olla vaikkapa maauimala.*

Hiukkavaara on nykyisin kaupunginosa, mutta alun perin se on ollut luonnonpaikkana matala vaara. Kasvillisuus ei ole kyennyt sitomaan hiekkaa, joten siellä on esiintynyt lentohiekkaa. Nimi onkin ennen karttoihin ja kaavanimeksi vakiintumistaan esiintynyt asussa *Hiekkavaara*. Vahtolan (1991: 96) mukaan nimen alkuperä on hämäläinen tai satakuntalainen sen 'hienoa hiekkaa' merkitsevän *hiukka*-sanan takia. Sana *hiukka* on kuitenkin nykymurteessa oudompi. (Toropainen 2005: 151.) Paikannimistössä vanhat murtepiirteet säilyvät yleensä hyvin, mutta ajan kuluessa nekin karisevat hiljalleen pois nimimaisemasta (Itkonen 1997: 24). Edellä esittelemäni kuusi informanttia ovat tulkinneet nimen alkuperää kuten nimistöntutkijat viittaamalla hiekkaiseen maaperään.

Seuraavat neljä informanttia ovat kertoneet, että nimi voisi olla peräisin Hiukkavaaran alueella leijailleista hiukkasista. Yksi informanteista on arvellut, että alue on ollut hiukasten vuoksi jopa hiukan vaarallinen. Toisen mukaan paikka on ollut tehdasaluetta, joten ilmassa on ollut paljon terveydelle haitallisia hiukkasia. Myös kaksi muuta ovat viitanneet hiukkasiin, mutta he eivät ole perustelleet tulkintojaan enempää.

Seuraavien kolmen informantin mukaan paikka on nimetty sen ominaisuuksien pohjalta, tarkemmin sanottuna pienen koon mukaan. He perustelevat vastauksiaan kertomalla *hiukka*-sanan merkitykseksi pienen tai pienehkön. Näiden tulkintojen lisäksi kolme informanttia on yhdistänyt nimen alkuperän sanaan *susi*. Kaksi heistä on viitannut suteen, mutta he eivät ole osanneet perustella kantaansa. Kolmas informantti tukee suteen liittyvää selitystään kertomalla, että vaaralla on ehkä nähty joskus susia. Informantit ovat saataneet assosioida nimessä esiintyvän *hiukka*-sanan äänteellisesti samankaltaiseen 'sutta' merkitsevään sanaan *hukka*, mutta minkäänlaisia varmoja päätelmiä on mahdotonta tehdä, koska tarkemmat perustelut puuttuvat.

Hiukkavaaran kohdalla tyhjiä vastauksia on kolme ja muita tulkintoja kuusi. Kahden ensimmäisen informantin mukaan nimi liittyy nälkään (esimerkit (103) ja (104)).

(103) *Olisiko alunperin hiukavaara? Hiuetta nälkään?*

(104) *hiukkanen eli nälkä tai hiukoo niinkuin kainuussa sanotaan Hiukkavaara tuo entisen armeijan kasarmialue näläkästen vaara tai jotain sinnepäin*

Kaksi muuta informanttia on epäillyt Hiukkavaaran olevan uudempaa nimistöä. He päätelevät nimen olevan keksitty uudisnimi, joka on annettu paikalle vasta, kun alueelle on alettu rakentaa. Yhden informantin mukaan nimi olisi taas johdettu äänteellisesti samankaltaisesta sanasta *haukka*. Viimeinen muun tulkinnan esittänyt informantti on selittänyt nimen alkuperää seuraavalla tavalla:

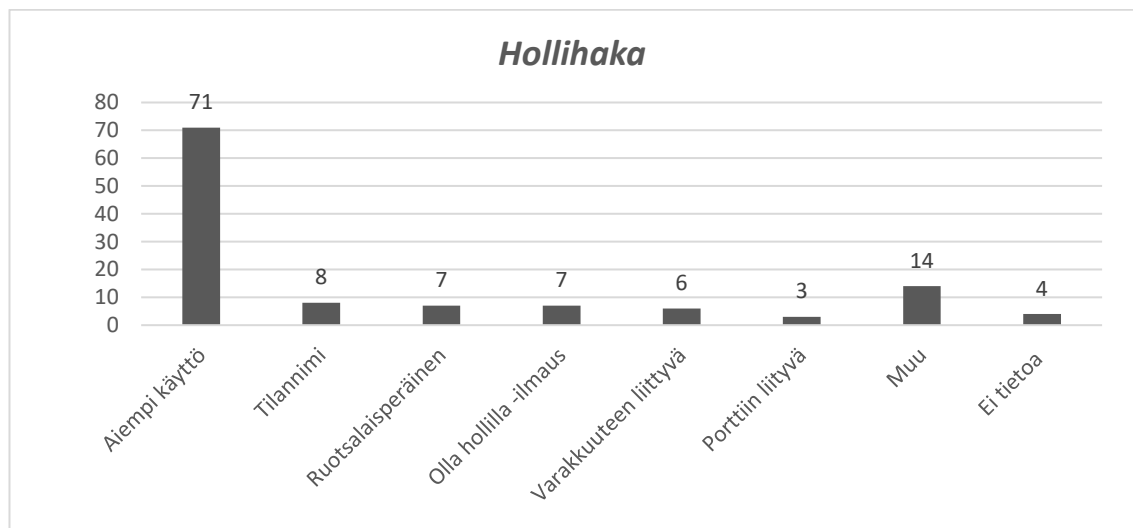
(105) *Vähän ku ois hiukan vaarassa siellä. Olisiko siellä asunut joku Hiukka joka Eteläpohjojammaalta sinne puukkoineen muuttanu ja ryyppäämään ruvennut. Sanonnasta "ny siellon hiukkavaara" tullut alueellekki nimi? Alue käsitteää siis kyseessä olevan Hiukan kulkualueen.*

Esimerkissä (105) informantti on arvellut, että Hiukkavaara on ollut vaarallista aluetta kyseisen *Hiukka*-nimisen asukkaan vuoksi. Hän on tulkinnut nimessä olevaa *vaara*-sanaa

kuten useat muutkin informantit, mutta *hiukka*-sanalle hän on keksinyt erilaisen tarinan. Tällaisia kansanetymologioita syntyy herkemmin juuri silloin, kun nimi sisältää merkitykseltään läpinäkymätöntä ainesta.

5.5. *Hollihaka*

Hollihaka on nykyisin kaupunginosa Oulun keskustan alueella. Tarkemmin se sijaitsee noin kilometrin Oulun ydinkeskustasta lounaaseen. Informantit ovat hakeneet paikannimen alkuperälle selityksiä muun muassa äänteellisesti samankaltaisten sanojen, myös murre sanojen, pohjalta. Informanttien tulkinnat näkyvät kootusti kuviossa 6.

KUVIO 6. Informanttien tulkinnat *Hollihaka*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 6 ilmenee, että suurin osa informanteista on tulkinnut nimen alkuperän liittyvän jonkinlaiseen eläinten aitaukseen tai laidunalueeseen, jolloin he ovat viitanneet paikan aiempaan käyttöön. 71 informantista yhteensä 26 on tulkinnut nimen tarkoittavan laidunaluetta tai aitausta kaikenlaisille kotieläimille. Heidän vastauksiaan olen poiminut esimerkkeihin (106)–(111).

- (106) *Kaupungin reuna-alueilla sijainneet laidunalueet (haka-alueet) kaupunkilaisten karjalle - -.*
- (107) *Kuulostaa joltain eläinsuojalta/-laidunalueelta. Tarkottaisikohan nimi lähellä sijaitsevaa laidunaluetta, jossa eläimiä oli hyvä pitää - -.*

- (108) *haka, jossa pidetty eläimiä väliaikaisesti - -.*
- (109) *Hollihaassa on joskus varmaankin pidetty jotain eläimiä, mistä nimi voisi olla peräisin.*
- (110) *Hollista en tiedä, mutta siellä on varmaan eläimet laiduntaneet aikaan, kun maito tuli lehmästä ja hevoset olivat työeläimiä.*
- (111) *Holli, olla hollilla, valmiina käytettävissä. Haka-aitaus, jossa pidetään elukoita.*

36 informanttia on puolestaan arvellut nimen viittaavan erityisesti hevosille tarkoitettuun aitaukseen tai hakaan. Informantit ovat esimerkiksi kertoneet, että hevoset on jätetty aikoinaan hakaan sen ajaksi, kun omistajat ovat itse käyneet kaupungissa asioilla. Hevosiin viittaavia vastauksia näkyy esimerkeissä (112)–(117).

- (112) *Alueella on ollut haka (aitaus), jossa kaupungissa vierailijoiden hevosia pidettiin "hollissa" vierailun ajan.*
- (113) *Iso, holvimainen hevostila-rakennus ja hevoshaka siinä lähellä.*
- (114) *Hollihaka on alue Nuottala-nimisen talon takana. Olen lapsena asunut kyseisessä talossa. Silloin 40-luvulla alueella oli poliisien hevosten laidun ja haka, josta nimi on peräisin.*
- (115) *Hollihaka tarkoittaa hevoshakaa, johon maalaiset jättivät hevosen levähtämään, kun tulivat kaupunkiin asioille. Äitini äiti näki 100 vuotta sitten kotinsa ikkunasta Hollihaan ja sen hevoset nykyisin Kyösti Kallion puiston tienoilla Heinäpäässä.*
- (116) *Hollihaka nimitys muistaakseni liittyy jotenkin alueella olleisiin hevosiin. Haka ainakin on se aita missä hevosia pidetään.*
- (117) *Kaupunkiin tulleiden hevoset säilytettiin keskustan lähellä hollilla yhteishaassa.*

Edellä mainittujen lisäksi yhteensä seitsemän vastaajaa on arvellut aitauksen olevan lehmille (esimerkki (118)) ja kahden mukaan se olisi ollut lampaiden (esimerkki (119)).

- (118) *Haka liittyy lehmiin, liittyisikö holli pitämiseen ja haka lehmien aitaukseen.*
- (119) *'haka'n perusteella alueella olisi saattanut olla maataloutta ja esim lampaita haassa.*

Vaikka vastaukset eroavat siltä osin, mihin eläimeen on viitattu, informantit näyttävät olevan melko yksimielisiä siinä, että nimen alkuperä liittyy jonkinlaiseen eläimille tarkoitettuun hakaan. He ovatkin yleensä selittäneet ainoastaan nimen perusosaa *haka*. Muutama informanteista on kuitenkin pohtinut myös nimen määriteosaa *holli*. Aiemmista esimerkeistä (111) ja (117) voi nähdä, että informantit ovat yhdistäneet *hollin* esimerkiksi äänteellisesti samankaltaiseen murreilmaisuun *hollilla*. Sillä voidaan tarkoittaa muun muassa välimatkaa tai etäisyyttä, jolloin ollaan jonkin *hollilla* eli jonkin ulottuvilla (SMS

s.v. *holli*). Tässä tapauksessa informantit ovat viitanneet nimenomaan kaupungin keskustan läheisyyteen.

Seuraavien kahdeksan informantin mukaan paikannimen taustalla on puolestaan vanha tilan- tai talonnimi. Yksi informanteista on talonnimen kannalla ja loput seitsemän viittaavat vastauksissaan vanhaan tilaan. Informantit eivät ole perustelleet vastauksiaan tarkemmin, vaan ovat ainoastaan maininneet paikan saaneen nimensä jonkin tilan tai talon mukaan.

Seitsemän informanttia on puolestaan arvellut nimen ruotsalaisperäiseksi. Yksi heistä on yhdistänyt nimen ruotsin kielen sanaan *hålla* 'pitää, säilyttää' (MOT Pro Ruotsi s.v. *hålla*). Toisen mukaan nimi pohjautuisi ruotsinkieliseen ilmaukseen *håll i håg*, jonka merkitys on vapaasti suomennettuna 'pitää mielessä' (MOT Pro Ruotsi s.v. *håll, håg*). Informantit ovat selkeästi yhdistäneet nimen äänteellisesti samankaltaisiin ruotsin kielen sanoihin. Myös loput viisi informanttia ovat tulkinneet nimen ruotsalaisperäiseksi, mutta eivät ole maininneet tiettyjä sanoja. Yksi heistä on tosin osannut kertoa, että nimi on ruotsalaisperäinen, jossa on suomenkielinen perusosa.

Seuraavat seitsemän informanttia ovat puolestaan yhdistäneet tulkintansa murreilmaukseen *olla hollilla*. Viisi heistä mainitsee vastauksessaan ainoastaan edellä mainittu ilmauksen ilman perusteluja. Kahden muun informantin perustelut näkyvät esimerkeissä (120) ja (121).

(120) *Alkuperä: siinä sopivasti hollilla oleva alue. Lähellä siis.*

(121) *Siellä oli asiat hollillaan*

Esimerkissä (120) informantti on viitannut alueeseen, joka on jonkin lähellä. Toisin sanoen hän näyttää viittaavan siihen, että ollaan jonkin 'hollilla eli paikkeilla tai tienoilla' (SMS s.v. *holli*). Informantti lienee tulkinnut paikan olevan nimenomaan kaupungin keskustan lähellä eli *hollilla*. Esimerkissä (121) informantti on puolestaan arvellut, että Hollihaassa asiat ovat olleet *hollillaan* eli kohdallaan.

Lisäksi kuuden informantin mielestä *Hollihaka*-nimen alkuperä liittyy jollakin tavalla varakkuuteen. He ovat kertoneet esimerkiksi, että alue on kallista asua tai siellä asuu rikkaita ihmisiä. Yksi informanteista on myös maininnut sanan *eliitti*, jonka merkityksenä voidaan pitää valiojoukkoa, hienostoa tai ylintä valtaa käyttävää, harvojen ihmisten joukkoa (KS 2020 s.v. *eliitti*). *Hollihaka* ei kuitenkaan näytä viittaavan tällaisiin asioihin eikä kyse ole äänteellisestäkään samankaltaisuudesta. On myös vaikeaa todistaa, onko alueella asuva väestö todellisuudessa muita varakkaampia. Oletan, että kyseessä on jonkinlainen konnotaatio, mutta en voi olla täysin varma asiasta.

Kaikkien edellä mainittujen tulkintojen lisäksi yhteensä kolme informanttia on tulkinut *Hollihaan* tarkoittavan jonkinlaista porttia. Yhden mielestä se tarkoittaa *porttia kaupunkiin*, jolloin tulkinta on mahdollisesti tehty paikan sijainnin perusteella. *Hollihaka* sijaitseekin aivan Oulun keskustan läheisyydessä. Kaksi muuta informanttia on arvellut nimen vain liittyvän jonkinlaiseen porttiin. Toisen heistä vastaus näkyy esimerkissä (122).

(122) *En ole kuullutkaan! Hollista tulee mieleen pitävä ja hakasta tuo mieleen portin. Eli pitävä portti!*

Hollihaka-nimen kohdalla tyhjiä vastauksia on vain muutama, tarkemmin neljä kappaletta. Informantit ovat pyrkineet keksimään nimen alkuperälle jonkinlaisen selityksen, vaikka se olisi tuntunut aluksi haastavalta. Tämä käy ilmi siitä, että vaikka muutama vastaus on aloitettu sanoilla ”en tiedä”, informantti on yleensä sen jälkeen lähtenyt hakemaan selitystä nimelle esimerkiksi samankaltaisten sanojen pohjalta.

Lisäksi nimestä on tehty 14 muuta tulkintaa, jotka eroavat jollakin tavalla jo aiemmin esitetyistä. Kaksi informanttia on arvellut nimen alkuperän liittyvän *hakaseen*, jolla voi sulkea esimerkiksi oven. He ovat viitanneet tässä ainoastaan nimen perusosaan *haka* ja jättäneet näin ollen määriteosan *holli* tulkitsematta. Seuraavat kaksi informanttia ovat puolestaan pohjanneet tulkintansa määriteosaan *holli*, koska he arvelevat paikan saaneen nimensä hollikuskien mukaan. Molemmat ovat kertoneet, että paikka on saattanut ollut joskus hollimiesten lepopaikka. Toiset kaksi ovat viitanneet vastauksissaan urheiluun, koska toisen mukaan nimen alkuperä liittyy urheiluun ja toinen on arvellut paikan saaneen nimensä *Valkeakosken Haka* -nimisen jalkapallojoukkueen mukaan. Seitsemäs informantti on yhdistänyt nimen lunnilintuun ja kahdeksas korkeaan torniin tai rakennukseen.

Yhdeksännen informantin mukaan nimeen olisi otettu vaikutteita muualta, koska hän tietää kertoa, että Kokkolassa on samanniminen paikka. Loput viisi muuta tulkintaa näkyvät esimerkeissä (123)–(127).

- (123) *Aidattu alue, josta ei pääse pois. Ahdasmielinen ja tarkoin vartioitu.*
- (124) *holli viittaa huutamiseen. Onkohan täällä ollut hyvää laidunta lehmille tms. eli lehmien laidunalueesta tuo haka ja holli siitä, että välillä on huudeltu karjaa lypsylle.*
- (125) *Hirsirakentajan työkalu, joka lyödään puuhun kiinni pitämään sitä väliaikaisesti paikallaan.*
- (126) *Olla hollilla tarkoittaa olla valmiina tai valppaana, maanmuotojen puolesta paikka on korkeammalla. Haka viittaa rajattuun alueeseen. Eli rajattu alue, josta tarkkailtiin ja siellä oltiin valmiudessa sodan aikaan.*
- (127) *Holli... olla hollilla... eli likipitkin paikalla mutta ei kuitenkaan täysin kohdallaan. Hollihaka... ehkä siellä on ollut joskus joku vajan ovi joka ei ole mennyt kunnolla kiinni.*

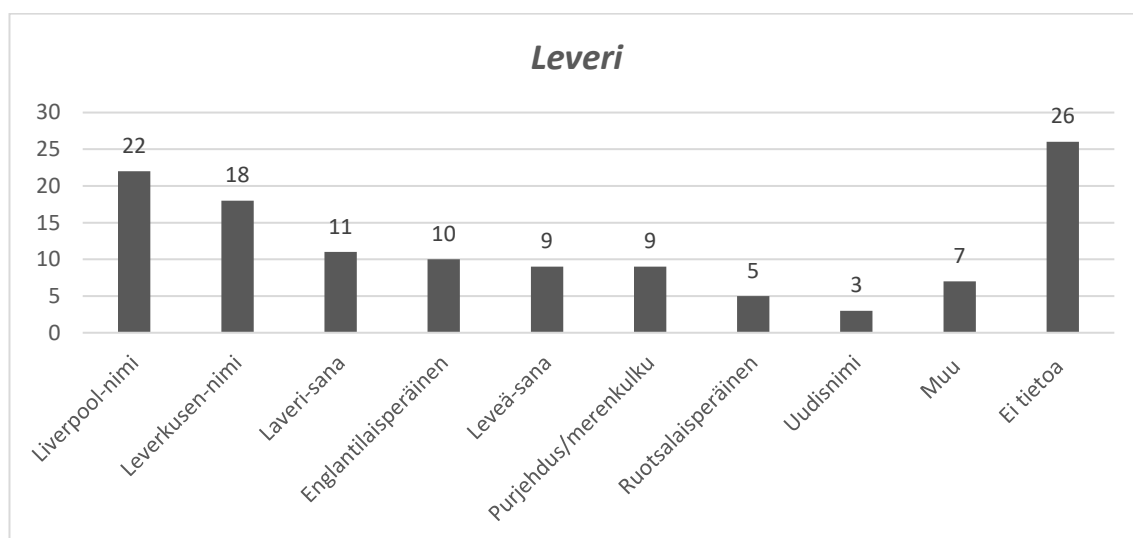
Edellä esitetyt esimerkit perustuvat osittain äänteellisesti samankaltaisiin sanoihin, mutta myös muunlaisia tulkintoja löytyy. Esimerkissä (123) informantti on luultavasti tulkinnut nimeä sen *haka*-sanana perustella ja yhdistänyt sen siksi aidattuun alueeseen. Esimerkissä (124) informantti on tulkinnut perusosan *haka* lisäksi myös määriteosaa *holli*. Hän on arvellut sen viittaavan huutamiseen. Esimerkissä (125) informantti on puolestaan yhdistänyt nimen hirsirakentajan työkaluun. Suomen murteiden sanakirjan (SMS) mukaan *hollihaka*-sanalla onkin useita merkityksiä. Yksi merkityksistä on informantinkin kuvailema ’muotoon taivutettu ja molemmista päistään terävä puuhun iskettävä kiinnitinrauta, jota käytetään sitomaan veistettävää hirttä aluspuuhun’ (SMS s.v. *hollihaka*). Lisäksi kaksi informanttia on viitannut esimerkeissä (126) ja (127) murreilmaisuun *olla hollilla*, johon liittyviä tulkintoja olen esitellyt jo aiemminkin tässä luvussa. Nämä tulkinnat eroavat kuitenkin aiemmista, joten olen luokitellut ne muiden tulkintojen joukkoon.

Hollihaka on ollut käytössä jo 1700-luvulla kestikievarin hevosten laitumena. Nimi on menettänyt kokonaan alkuperäisen merkityksensä ja on nykyään alkuperäistä tarkoitetta laajemman ja ensisijaisesti asuintaloja sisältävän kaupunginosan nimi. Nimi ei esiinny sellaisenaan asiakirjoissa, mutta Toropaisen (2005: 130) mukaan on perusteltua olettaa, että se on ollut käytössä tässä asussa jo 1700-luvulla. Nimi näkyy esimerkiksi maistraatin pöytäkirjoissa vuodelta 1764. Nimi tulee alun perin ruotsin verbistä *hålla*, jonka yksi merkitys on ’pitää levähdystauko’. (Toropainen 2005: 130.) Nimessä oleva *holli*-sana esiin-

tyy esimerkiksi sanoissa *hollikyyti* ja *hollitalli*, joiden taustalla verbi *hålla* myös on. *Hollitalli* merkitsee ’kestikievarin tallia’ ja *hollikyyti* ’kestikievarikyytiä’ (SMS s.v. *hollitalli*, *hollikyyti*). Tutkimusaineistossani yksi informantti on yhdistänyt nimen alkuperän nimistötutkijoidenkin esittämään ruotsin *hålla*-verbiin. Lisäksi kaksi informanttia on viitannut hollikuskeihin, jolloin nekin pohjautuvat osittain tutkittuun tietoon. Näin ollen aineistossani löytyy yhteensä kolme osittain tutkimustietoon pohjautuvaa vastausta.

5.6. *Leveri*

Leveri on Oulun ruutukaavakeskustassa, Vanhantullin eteläpuolella, sijaitseva kaupunginosa. *Leverin* kohdalla tyhjiä vastauksia on ollut eniten, yhteensä 26 kappaletta. Näin ollen se on ollut yksi tutkimukseni vaikeimmin tulkittavista nimistä. Muut tulkinnat perustuvat pääosin assosiaatioihin tai esimerkiksi nimeen liittyviin tarinoihin. Tulkintoja on haettu myös vierasperäisten sanojen pohjalta. Kaikki nimitulkinnat näkyvät kuviossa 7.

KUVIO 7. Informanttien tulkinnat *Leveri*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 7 ilmenee, että yhteensä 22 informanttia on tulkinnut *Leveri*-nimen pohjautuvan englantilaiseen kaupunginnimeen *Liverpool*. 11 informanttia on kertonut, että nimi pohjautuu *Liverpooliin*, mutta he eivät ole joko muistaneet tai tienneet tarkempaa syytä sille. Yksi on kuitenkin maininnut, että on kuullut asiasta ystävältään, joka on asunut joskus

Leverissä. Toisen informantin mukaan Leveri on hyvin vanha viittaus Englannin Liverpoolin kaupunkiin. Muut 10 informanttia ovat osanneet kertoa, että nimi on tullut Ouluun alun perin merimiesten mukana, ja muutamat heistä ovatkin epäilleet Leverin olleen joskus suosittu merimiesten ajanviettopaikka tai asuinalue. Halilan (1953: 71, 167) mukaan Leverin alueella onkin asunut 1700-luvulla lähinnä työläisiä ja merimiehiä. Esimerkeissä (128)–(130) näkyy muutaman informantin yksityiskohtaisempi nimitulkinta.

- (128) *Oulu oli vilkas merikaupunki ja merimiehet toivat tullessaan tuulahduksia maailmalta. Kaupunginosan nimi tulee Liverpoolista, joka muokkautui oululaisten suussa helpompaan muotoon.*
- (129) *Leveri on alue Puistokadun itäpäässä. Alueella asui ennen (purjelaivakaudella) merimiehiä, jotka olivat käyneet Liverpoolissa, josta nimi on väännetty Leveriksi. Nimi on kai alunperin tarkoitettu pilkka- tai lempinimeksi.*
- (130) *Liverpool-paikannimestä kotimaisempi puhekielinen versio, jossa ripaus kaukokaipuuta meren taa. Heinäpään kaupunginosassa.*

Leveri- ja *Liverpool*-nimissä on hieman äänteellistä samankaltaisuutta. Informanteilla on kuitenkin täytynyt ollut jonkinlaista tietämystä nimen taustasta, koska monet heistä ovat osanneet kertoa, että nimi on tullut Ouluun nimenomaan merimiesten mukana. Pelkän nimiasun perusteella tällaisia asioita ei voi yleensä päätellä. *Liverpool*-tulkinnan tehneet 22 informanttia ovat tulkinneet nimen alkuperää nimistöntutkijoiden tavoin, sillä tutkijoiden mukaan Leveri on saanut nimensä siitä, että siellä on asunut ennen paljon merimiehiä, ja heillä on ollut tapana puhua Liverpoolista ääntäen se asussa 'Leverpuul'. *Leveri* on tällöin paikallinen asu *Liverpoolista*. Tämän vuoksi muut kaupungin asukkaat ovat antaneet alueelle köllinimen *Leverinperä*, josta myöhempi nimi *Leveri* on peräisin. *Leveri* on elliptinen nimi, josta on jätetty alkuperäinen perusosa pois. (Toropainen 2005: 67, 117.) Köllinimi *Leverinperä* on ollut informanteilleni vieras, koska yksikään ei ole maininnut sitä.

Kaupankäynti on vienyt 1700- ja 1800-luvulla oululaiset kauppiaat liikesuhteisiin useiden kaupunkien kanssa ulkomaita myöten. Tärkeimpiä liikekumppaneita on ollut tuolloin lähellä sijaitsevien Tukholman ja Kööpenhaminan lisäksi myös Liverpool. Oulussa on eletty kaupan ja merenkulun ansioista varsin kansanvälisessä ilmapiirissä ja ulkomailta saatiin kauppatarvikkeiden lisäksi myös vaikutteita kaupungin nimistöön. (Vahtola 1991: 439.) *Leveri* on tyypiltään vertaileva siirrynnäinen eli proprinen metafora. Niissä paikka

on nimetty yleensä jonkin toisen paikan mukaan tai se rinnastuu johonkin nimenantajan kuvittelemaan tai tuntemaan jo nimettyyn paikkaan. (Kotus.)

Seuraavat 18 informanttia ovat puolestaan epäilleet, että *Leveri* olisi nimetty Oulun saksalaisen ystävyyskaupungin *Leverkusenin* mukaan. Nimet ovatkin äänteellisesti hyvin samankaltaisia. Muutama informantti on arvellut, että *Leveri* olisi muotoiltu suoraan *Leverkusen*-nimestä (ks. esimerkki (131)). Vastauksista myös ilmenee, että informantit ovat tietoisia Oulun ja Saksan länsiosassa sijaitseva Leverkusenin solmimasta ystävyyskaupunkisopimuksesta. Joissakin vastauksissa mainitaan myös Linnansaareissa sijaitsevat ystävyyskaupunkien nimikyltit, joista yhdessä lukee *Leverkusen*. Esimerkissä (132) informantti on antanut *Leverille* nimityksen ”Oulun Leverkusen”.

(131) *Leverkusenista jotenkin väännetty*

(132) *Taisipa olla Oulun "Leverkusen". Alueella asui merimiehiä.*

11 informanttia on puolestaan yhdistänyt nimen äänteellisesti samankaltaiseen sanaan *laveri*, joka tarkoittaa makuulavaa tai laverisänkyä (KS 2020 s.v. *laveri*). He eivät ole perustelleet vastauksiaan juurikaan. Yleensä he ovat ainoastaan kertoneet nimen kuulostavan samalta kuin *laveri*, jolloin tulkinnat nimen alkuperästäkin on tehty siltä pohjalta. Nimitulkinnat olisivat näin ollen assosiaatioita.

Seuraavat 10 informanttia ovat epäilleet nimeä englantilaisperäiseksi. Kuusi heistä on maininnut englannin kielen sanan *lever* ’vipu, kanki’ (MOT Pro Englanti s.v. *lever*). Toiset kaksi ovat arvelleet nimen alkuperän liittyvän jollakin tavalla sanaan *level* ’taso’ (MOT Pro Englanti s.v. *level*) ja yhden mielestä nimi pohjautuisi sanaan *clever* ’nokkela, älykäs’ (MOT Pro Englanti s.v. *clever*). Näiden lisäksi yksi informantti on epäillyt nimen olevan englantilaisperäinen, mutta ei ole perustellut vastaustaan. Nämäkin tulkinnat perustuvat luultavasti äänteelliseen samankaltaisuuteen, koska mainitut englanninkieliset sanat ovat äänteellisesti lähellä *Leveri*-nimeä.

Nimen alkuperän selitykseksi on ehdotettu myös alueen muotoa. Yhteensä yhdeksän informanttia on ollut sitä mieltä, että *Leveri* on alueena leveän muotoinen, jolloin nimi olisi

muotoiltu adjektiivista *leveä*. Jokainen yhdeksästä informantista on kuvaillut paikkaa kyseisellä adjektiivilla. Yksi informanteista on kertonut esimerkissä (133), että paikassa on tilaa elää juuri sen leveyden vuoksi.

(133) *Paikka, jossa on tilaa elää ts. leveä.*

Toiset yhdeksän informanttia ovat yhdistäneet paikannimen johonkin purjehdukseen tai merenkulkuun liittyvään sanaan. Yksi informanteista on epäillyt, että nimi liittyy veneilyyn tai merimiehiin (ks. esimerkki (134)), toisen mukaan nimi on vanhaa purjehdustanastoa (ks. esimerkki (135)) ja kolmannen mukaan nimen alkuperä liittyy jollakin tavalla merenkäyntiin (ks. esimerkki (136)). Muiden informanttien vastaukset ovat samantapaisia kuin esimerkeissä mainitut. Muutamat ovat myös epäilleet *Leverin* nimeämisperusteeksi sen sijainnin meren läheisyydessä.

(134) *Veneilyyn tai merimiehiin liittyy.*

(135) *Vain paljasjalkaiset tietää missä Leveri on. Minä en, jossain ruutukaava-alueella kai. Veikkaisin purjehdustanastoperäiseksi.*

(136) *Tulee mieleen jokin merenkäyntiin liittyvä alkuperä.*

Lisäksi viisi informanteista on tulkinut nimen ruotsalaisperäiseksi. Kolme heistä ei ole esittänyt perusteluja, mutta kahden mukaan nimi pohjautuisi ruotsin sanaan *lever* 'maksa' (MOT Pro Ruotsi s.v. *lever*). Toinen heistä on kuitenkin kyseenalaistanut tulkintansa sanan suomenkielisen merkityksen vuoksi. Ruotsalaisperäisyyteen liittyvien tulkintojen lisäksi yhteensä kolme informanttia on epäillyt *Leverin* olevan keksitty uudisnimi, koska he eivät ole kuulleet kyseistä nimeä aiemmin.

Tutkimusaineistossani *Leveri* on se nimi, jonka kohdalla on eniten tyhjiä vastauksia. Niitä on yhteensä 26 kappaletta. Tyhjien vastausten suuri määrä saattaa selittyä sillä, että nimi on kyselylomakkeen loppupuolella, jossa vastausprosentti on ollut muutenkin alhaisempi. Todennäköisempi syy lienee kuitenkin se, että kyseessä on selvästi läpinäkyvämpi sekä monelle informantille ennestään täysin tuntematon nimi. Tyhjiksi vastauksiksi olen laskenut tässä kohtaa myös ne tulkinnat, joissa on sanallisesti ilmoitettu, ettei nimen alkuperää osata tulkita. Tällaisissa vastauksissa informantit ovat yleensä kertoneet, etteivät he ole koskaan kuulleet *Leveri*-nimestä. Ensin epäilin näiden informanttien asuvan jossain muualla kuin Oulussa, mutta yllätyin muutaman vastauksen kohdalla, joissa informantti on itse kertonut, ettei ole kuullut *Leveristä*, vaikka on asunut Oulussa pitkään.

Nykyisin nimi voikin olla kaupunginosana hieman tuntemattomampi, koska se kuuluu läheisesti Heinäpäänä tunnettuun alueeseen.

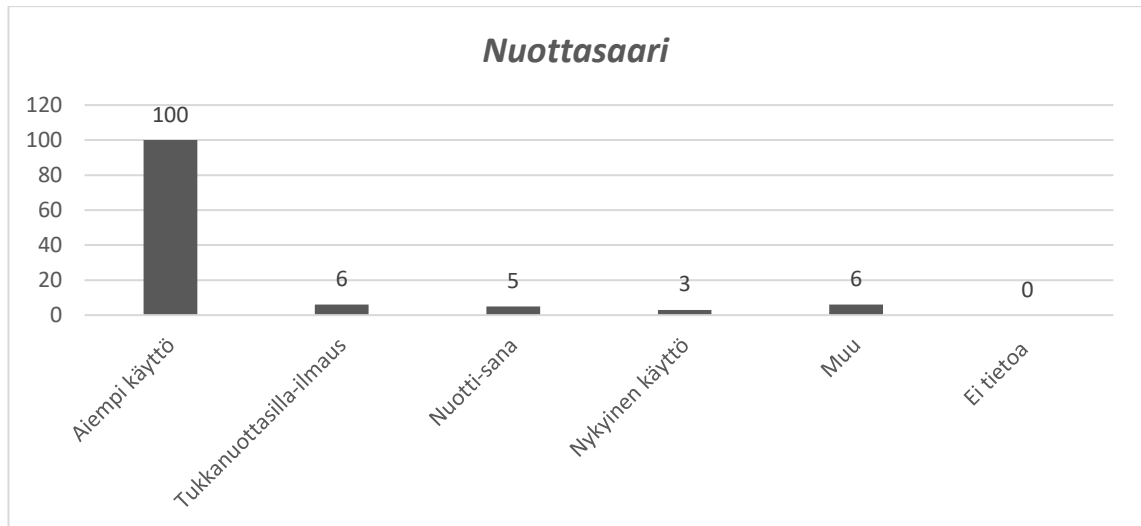
Aiemmin esitellyistä poikkeavia muita tulkintoja *Leverin* kohdalla on yhteensä seitsemän. Ensimmäiset kaksi informanttia ovat epäilleet, että paikka on nimetty jonkin sukunimen mukaan. Nämä tulkinnat näkyvät esimerkeissä (137) ja (138).

- (137) - - *Jonkun Leveäkankaan tyyppisen sukunimen vois vääntää Leveriksi ehkä.*
 (138) - - *Jonkun sukunimen mukaan nimetty? Joku riuska suomalainen mies sota-ajan jälkeen raivannut itselleen ja perheelleen paikan kotitalolle.*

Kolmas muun tulkinnan esittänyt informantti on tiennyt, että paikka sijaitsee Heinäpäässä, mutta on arvellut nimen liittyvän Isokadulla sijaitsevan Seurahuoneen alakertaan, joka on hänen mukaansa ollut 1970-luvulla nimeltään *Leveri*. Neljäs informantti onertonut nimen liittyvän leveälahkeisiin collegehousuihin ja viidennen mukaan nimi pohjautuu farkkuihin. Kuudennelle informantille tulee nimestä mieleen vatupassi ja sen asettaminen vaakatasoon. Seitsemäs informantti on kuvaillut nimeä veikeäksi ja kertoo, että nimen taustalla voisi olla sana *vieteri*. Nämä tulkinnat ovat mielenkiintoisia, mutta harmillisesti informantit eivät ole avanneet niitä enempää. Perusteluiden puuttuessa on mahdotonta lähteä arvailemaan, miten ja miksi informantit ovat päätyneet juuri tällaisiin tulkintoihin.

5.7. Nuottasaari

Nuottasaari on Oulun eteläpuolella sijaitseva teollisuus- ja satama-alue, joka on nimetty kaupunginosaksi vuonna 1950 (Toropainen 2005: 203). *Nuottasaari* on tutkimukseni selvästi läpinäkyvin nimi, koska nimitulkinnat painottuvat pitkälti yhden selityksen varaan. Informantit ovat arvelleet nimen kielellisten elementtien kertovan suoraan sen alkuperästä. Kaikki tulkinnat näkyvät tarkemmin kuviossa 8.

KUVIO 8. Informanttien tulkinnat *Nuottasaari*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 8 ilmenee, että valtaosa informanttien vastauksista painottuu yhteen tulkintaan, koska yhteensä 100 informanttia on arvellut *Nuottasaaren* alkuperän liittyvän paikan aiempaan käyttötarkoitukseen. Vastaukset ovat olleet hyvin samankaltaisia, jolloin ne on voitu koota yhden kuvaavan yläkäsitteen alle. Kaikki 100 tulkintaa liittyvät *Nuottasaaren* aiempaan käyttötarkoitukseen alueena, jossa on harjoitettu nuotanvetoa ja kalastusta. Niissä oleva *nuotta*-sana on ollut informanteille tuttu. Sillä tarkoitetaan useista verkoista koostettua kalanpyydystä, johon kalaparvi yritetään saartaa (KS 2020 s.v. *nuotta*). Koska kaikkien vastausten yksityiskohtainen esittely on tässä kohtaa mahdotonta, olen koonnut esimerkkeihin (139)–(145) muutamia erilaisia informanttien vastauksia.

- (139) *Saari, jonka edustalla on kalastettu vetämällä nuottaa.*
- (140) *Onko täällä vedetty aikoinaan nuottaa ja pysähdetty kalamatkalla saarella.*
- (141) *Ollut satama- ja tehdasalue niin kauan kuin muistan ja sitä ennenkin. Ennen tuota sinne on varmastikin laskettu paljon nuottia ja pyydetty kalaa.*
- (142) *Nimi voisi olla peräisin nuotasta, josko ennenvanhaan tällä saarella/saaren edustalla vedettiin nuottaa.*
- (143) *Ollut ilmeisesti hyvä nuottakalastuspaikka.*
- (144) *Nuotta=kalastukseen kuuluva verkko tms. eli nimi voi viitata kalastussaa-reen tai saareen, jossa on kalastettu paljon. Maankohoamisen seurauksena nykyään osa mannerta, eli nimi viittaa tuohon edellä mainittuun.*
- (145) *Nuottaa varmaan vedetty meressä alueen liepeillä. Ehkä ollut saari ennen maannousua?*

Esimerkeissä (144) ja (145) informantit ovat arvelleet, ettei kyseessä ole enää saari, vaikka nimiasusta voisikin niin päätellä. Toropaisen (2005: 203) mukaan kaupungin historian alkuaikoina saari on ollut pikkukarjan laitumena, mutta maankohoamisen myötä alue on ollut jo 1990-luvun ajan kiinni mantereessa. Nuotanvetoon ja kalastukseen liittyvien tulkintojen lisäksi osa informanteista on arvellut, että Nuottasaassa olisi joko valmistettu, kuivattu tai säilytetty nuottia (esimerkit (146)–(150)).

- (146) *Saari jossa nuottia tehty*
- (147) *Luulisin, että Nuottasaassa on kuivailtu ja selvitelty aikoinaan kalastukseen käytettyjä nuottia.*
- (148) *Nuotanvetäjät saarella ja nuotat eli kalastusvälineet kuivumassa saarella. Nimi tulee todennäköisesti saaren käyttötarkoituksen mukaan.*
- (149) *Kalastukseen liittyy. Nuotat viety kuivumaan?*
- (150) *Nuottien säilytyspaikka, kalastus*

Edellä mainittujen informanttien tulkinnat pohjautuvat tutkittuun tietoon, sillä Nuottasaari on ollut alun perin saari, joka on mahdollisesti liittynyt nimensä mukaisesti nuotanvetoon. Tässä tapauksessa nimen kielelliset elementit liittyvät myös nimen alkuperään, jolloin tutkittuun tietoon pohjautuvien vastausten suuri määrä selittyy nimen läpinäkyvyydellä.

Kaupungin historian alkuaikoina saari on ollut pikkukarjan laitumena, mutta maankohoamisen myötä alue on ollut jo 1990-luvun ajan kiinni mantereessa. Vuoden 1756 kartassa nimi on ollut asussa *Nauta Sari* ja 1839 *Nauttasaari*. Vaikka saarta on käytetty aiemmin laitumena, nykyään ei silti uskota paikannimeen, jossa olisi määriteosana *nauta*. Nimeä pidetäänkin suomea taitamattoman kartanpiirtäjän kirjoitusvirheenä. (Toropainen 2005: 203–204, 276.) Kiviniemi (1990) esittää, että tavallisimpien saarten nimien semantiikkaa tarkastellessa yleisimpien tulkintojen mukaan, käy ilmi, että saaret on nimetty joko paikalla olevan kasvillisuuden, artefaktien tai paikan topografisten ominaisuuksien mukaan. Saaren topografisia ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi sen koko, muoto tai maaperä. Myös paikan suhde ihmiseen on usein ollut nimeämisen taustalla, ja yleiset nimityypit liittyvätkin esimerkiksi paikan käyttötarkoitukseen. Tällöin Nuottasaaren alkuperän liittyminen nuotanvetoon on mahdollinen. (Kiviniemi 1990: 196.)

Vaikka valtaosa nimeen liittyvistä tulkinnoista liittyy kalastukseen tai nuotanvetoon, löytyy vastausten joukosta myös niistä poikkeavia tulkintoja. Yhteensä kuusi informanttia

on arvellut, että *Nuottasaaren* alkuperä liittyy *nuotta*-sanon kuvaannolliseen merkitykseen. Informantit ovat epäilleet, että paikassa on oltu tukkanuottasilla 'riidellä, tapella' (KS 2020 s.v. *tukkanuottasilla*). Yksi informanteista on perustellut vastaustaan alueella sijaitsevien koulujen ja päiväkotien suurella määrällä (esimerkki (151)). Myös muut viisi informanttia ovat arvelleet, että paikassa on jostakin syystä oltu tukkanuottasilla.

(151) *Sielläkin on ollut paljon kouluja, ehkä päiväkoteja, ja lapset on ollu tukkanuottasilla.*

Seuraavat viisi informanttia ovat puolestaan epäilleet, että nimen alkuperä liittyy musiikkiin. Neljä heistä on maininnut sanan *nuotti* ja yksi on viitannut musiikkiin yleisesti. Informantit arvelevat, että musiikki tai nuotit liittyvät jollakin tavalla saaren nykyiseen tai aiempaan käyttöön. Joidenkin vastausten kohdalla ei ole kuitenkaan heti selvää, onko kyseessä assosiaatio vai esimerkiksi mielikuva (esimerkki (152)).

(152) *Tästä tulee vahvasti mieleen musiikki ja nuotti-sana.*

Seuraavat kolme informanttia ovat maininneet vastauksissaan alueella sijaitsevan tehtaan. Koska nimiasu ei itsessään viittaa siihen, informantit ovat tulkinneet nimeä paikan nykyisen käyttötarkoituksen mukaan. On myös mahdollista, että tulkinnat ovat konnotaatioita, jolloin informantit ovat yhdistäneet tulkintoihinsa omia, todelliseen maailmaan liittyviä assosiaatioita, joita nimi on heissä herättänyt (Sjöblom 2006: 58). Nuottasaari onkin nykyisin pääosin pelkkää teollisuus- ja satama-aluetta (Toropainen 2005: 203).

Nuottasaaren kohdalla tyhjiä vastauksia ei ole lainkaan, mikä kertonee siitä, että nimen tulkitseminen on ollut informanteille helpompaa. Nimi on läpinäkyvä, jolloin informantit ovat voineet muodostaa tulkintojaan suoraan nimiasun pohjalta. Tämän nimen kohdalla muita vastauksia on yhteensä kuusi. Kahden ensimmäisen informantin mielestä paikka on saanut nimensä tukkien uitosta, ja toisen heistä tulkinta näkyy esimerkissä (153). Kolmas informantti on yhdistänyt nimen *nuokkua*-verbiin (esimerkki (154)).

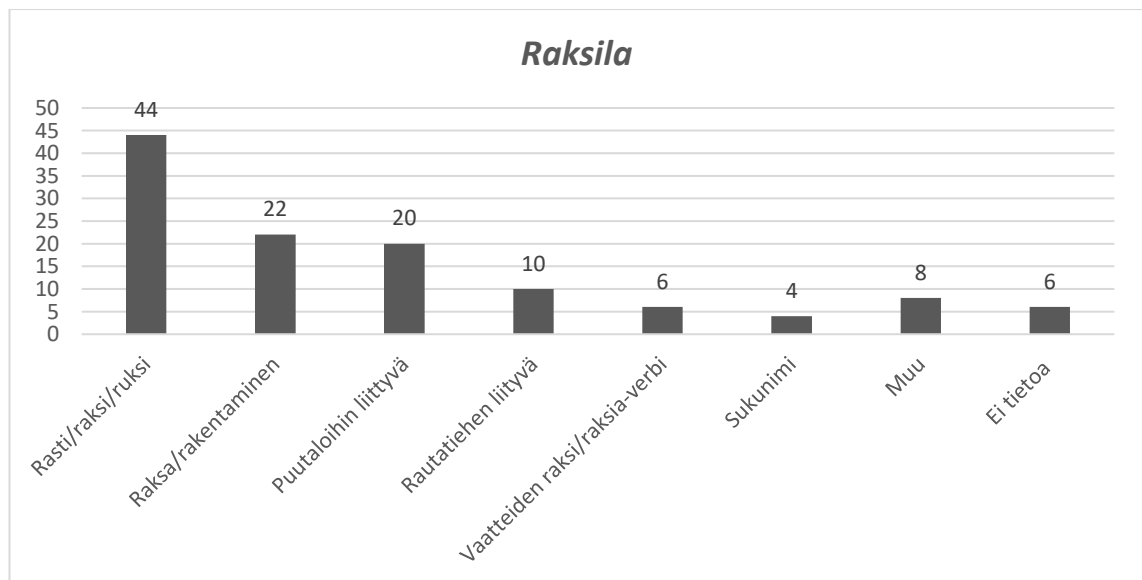
(153) *Satamaan/mereen liittyvä. Paikka, jossa on puun uittoa/kuljetusta. Vanhan ajan tukkien uittoon liittyvä nimi.*

(154) *Saari, jossa nuokutaan. Väsinyt paikka, ehkä siellä ei ole koskaan ollut oikein mitään?*

Neljäs informantti on arvellut, että nimen alkuperä liittyy nuoskalumeen. Hänen mukaansa Nuottasaareen on viety lunta muualta kaupungista. Viidennen informantin mukaan paikka on nimetty jonkin isomman kaupungin samannimisen saaren mukaan ja kuudennen mukaan nimi saattaa olla saamelaisperäinen.

5.8. *Raksila*

Raksila on Oulun keskustan suuralueella sijaitseva kaupunginosa. Nykyisen Raksilan alueelle on ilmaantunut asutusta jo 1800-luvulla. Asemakaavaa ei kuitenkaan ole vielä silloin ollut, joten syntynyttä hökkelikylää on kutsuttu rautatien rakentamisen jälkeen nimellä *Radantaus*. Alue on tunnettu myös nykyisellä nimellä *Raksila*, mutta sitä ei pidetty heti säädyllyiseen kieleen sopivana nimenä. Nykyään nimi on kuitenkin menettänyt täysin affektin luonteensa, ja se on käytössä kaupunginosan nimenä. (Toropainen 2005: 227.) Informanttien tulkinnat nimen alkuperästä eroavat melko selvästi toisistaan, mutta suurin osa tulkinnoista painottuu tämänkin nimen kohdalla erilaisiin assosiaatioihin. Informanttien nimitulkinnat näkyvät tarkemmin kuviossa 9.

KUVIO 9. Informanttien tulkinnat *Raksila*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 9 ilmenee, että sanoihin *rasti*, *raksi* tai *ruksi* liittyviä tulkintoja on yhteensä 44. Ne eroavat toisistaan jonkin verran. Suurin osa, yhteensä 17 informanttia, ei ole osannut

esittää sen tarkempia perusteluja tulkinnoilleen. He ovat yleensä vain todenneet, että yhdistävät nimen sanaan *rasti* tai *raksi*. Näin on tehnyt myös informantti esimerkissä (155).

- (155) *Jos Raksilaa tarkastelee ainoastaan nimenä, tulee mieleen paikka, jossa on rakseja eli ristejä.*

14 informanttia on perustellut rasteihin liittyvää tulkintaansa siten, että Raksila on joko jonkinlainen kohtaamispaikka tai useiden teiden muodostama risteys. Tällaisia vastauksia olen poiminut esimerkkeihin (156)–(160).

- (156) *Raksilasta tulee mieleen vanhanaikainen kaupunginosa, joka on joskus ennen vanhaa ollut kaupungin risteämä, paikka jossa on kohdattu kauppa- ja kotimatalla.*
 (157) *kohtauspaikka joka tekee karttaan raksin*
 (158) *Olisko ollut jokin iso risteysalue, joka toiminut kohtaamispaikkana?*
 (159) *Raksi on rasti. Oletan että nimi tulee jonkun risteuksen mukaan. Siellä on paljon risteyksiä?*
 (160) *Mielikuva risteyspaikasta. Sana voisi kuvata ruutukaavaa.*

Yhdeksän informanttia on puolestaan arvellut, että paikka saattaa olla alueena rastin muotoinen. Muutama heistä on epäillyt, että tämä näkyy esimerkiksi paikkaa kartalta katsottaessa. Esimerkeissä (161)–(163) näkyy muutama vastaus aineistostani.

- (161) *ruutukaava, kadut raksin muodossa*
 (162) *Onkohan Raksila kartalta katottuna jotenkin raksin mallinen? Sieltä ainakin pääsee moneen paikkaan. Nimi herättää mielikuvia siitä, miten se on sellainen välietappi moneen paikkaan.*
 (163) *Merkitty paikka, raksin muotoinen kartalla, tärkeäksi merkityn paikan ydin*

Loput neljä informanttia ovat selittäneet rastiin liittyvää tulkintaansa edellä mainituista poikkeavalla tavalla. Nämä vastaukset näkyvät seuraavissa esimerkeissä (164)–(167).

- (164) *Sellainen paikka, jossa keskustassa rastin mallinen patsas*
 (165) *Hauska ja aika napakka ja dynaaminenkin nimi. Lapsi löysi joskus Raksilasta ison mustan kiven, jossa oli valkoista kiveä (ei maalattu, vaan luonnostaan kivessä) valkoinen raksi. Sanoi, että tästä tulee varmaankin raksilan nimi. Kivi löytyy jäähallin takaa pyörätien varresta.*
 (166) *Raksi tarkoittaa ristiä tai risteävää kiinnitystä. Onkohan siellä ollut aikoinaan ovet tiukasti kiinni?*
 (167) *Raksi, sama asia kuin ruksi. Raksilassa asuivat hienommat herran, ne, jotka piirsi rakseja ruutuun kun muut tekivät työt.*

Seuraavat 22 informanttia ovat olleet sitä mieltä, että nimen alkuperä liittyy jollain tapaa rakentamiseen. Melkein kaikki heistä ovat maininneet vastauksissaan sanan *raksa*, joka muistuttaakin äänteellisesti nimeä *Raksila*. Vastauksissa on kerrottu, että Raksila on ollut ensimmäisiä isoja puutalokortteleita, jolloin siellä on rakennettu ahkerasti. Moni on myös epäillyt, että alue on ollut rakennustyömaata tai siellä on ollut paljon yhtä aikaa rakennusvaiheessa olevia taloja (esimerkit (168)–(171)).

- (168) *Työläiskaupunginosa. Voiko nimi tulla sanasta raksa?*
- (169) *Rakenteilla oleva alue, olisiko aikanaan ollut paljon rakennustyömaita?*
- (170) *Raksa-paikka, eli paljon yhtäaikaan rakennusvaiheessa olleita taloja*
- (171) *Raksilan sanasta ei kyllä myöskään mitään käryä. Liittyiskö rakentamiseen... Ollut kuitenkin ensimmäisiä isoja puutalokortteleja ilmeisesti, kouluja lähellä.*

20 informanttia on arvellut, että paikka on nimetty siellä sijaitsevien puutalojen mukaan. Suurin osa heistä ei ole osannut perustella vastauksiaan. Epäilen, että nämä tulkinnat ovat saattaneet olla paikannimestä tai konkreettisesta paikasta syntyneitä mielikuvia. Vaihtoehtoisesti nimitulkinnat ovat voineet perustua myös johonkin sellaiseen, mitä kyseisellä paikalla sijaitsee nykyään. Tällöin tulkinnat ovat konnotaatioita, jolloin informantit ovat yhdistäneet tulkintaansa tiedon siitä, että alueella on puutalokortteli. Puu-Raksila on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö. Se on rakentunut 1920-luvulta lähtien ja sen suunnitteluperiaatteena on ollut yhtenäinen kaupunkikuva. Rakentaminen on ajoittunut pääosin 1930–1940-luvuille. (Oulun kaupunki 2020.)

Seuraavat 10 informanttia ovat tulkinneet nimen alkuperän liittyvän jollakin tavalla rautatiehen tai junaraiteisiin. Kolme heistä kertoo, että nimi liittyy junaraiteisiin ja yhden mielestä nimi muistuttaakin hieman sanaa *rautatie*. Viides arvelee Raksila olevan katukielinen lyhenne nimestä *Radantaus* (ks. esimerkki (172)). Kaksi informanteista on perustellut, että nimi liittyy rautatiehen, koska se sijaitsee Raksilan lähellä (ks. esimerkki (173)). Lisäksi yksi informanteista on epäillyt esimerkissä (174), että alueella on asunut ennen rautatieaseman henkilökuntaa, mistä paikka on saanut myöhemmin nimensä.

- (172) *Katukielinen lyhenne alkuperäisestä nimestä Radantaus.*
- (173) *Liittyen rautateihin jotka Raksilassa ovat lähellä.*
- (174) *Raksila nimestä tulee mieleen rautatieasema. Nimi olisi voinut tulla siitä, että alueella on ennen asunut paljon rautatieaseman henkilökuntaa.*

Kuusi informanttia on arvellut nimen alkuperän liittyvän äänteellisesti samankaltaisiin *raksia*- tai *ratkoa*-verbeihin tai johonkin muuhun vaatteisiin liittyvään sanaan. Muutamat ovat perustelleet, että alueella on saattanut olla joskus vaateteollisuutta tai esimerkiksi paljon suutareita. Lainauksia informanttien vastauksista näkyy esimerkeissä (175)–(177).

- (175) - - *Vaatteissa on raksi josta ripustetaan. Myös raksiminen eli irti ratkominen.*
 (176) *Raksi=renksu. Olisiko ollut ennen paljon suutareita/ompelejoita Raksilassa?*
 (177) *Nimen alkuperää en tiedä, liittyy ehkä rastiin tai vaatteiden "rakseihin" eli vyönlenkkeihin.*

Seuraavat neljä informanttia ovat puolestaan epäilleet Raksilan saaneen nimensä jonkun tunnetun henkilön tai suvun nimen mukaan. Kahden mukaan nimi on peräisin aiemmin alueella asuneelta suvulta ja kahden muun mukaan alue on nimetty jonkun arvostetun henkilön mukaan. Kyseiset neljä informanttia ovat tulkinneet nimen alkuperää tutkijoiden tavoin, sillä vaikka *Raksila*-nimen selitystä pidetään kansanetymologisena, on mahdollista, että nimen taustalla on ollut kuitenkin sukunimi. Yksi tulkinta on, että sukunimi olisi *Brax*, koska se on tunnettu Oulussa jo 1800-luvun alussa. (Toropainen 2005: 227.) Edellä mainitut neljä informanttia eivät ole kuitenkaan maininneet kyseistä sukunimeä.

Tulkintojen joukossa on myös kuusi vastausta, joissa informantti ei ole osannut selittää nimen alkuperää lainkaan. Muita tulkintoja on yhteensä kahdeksan. Ensimmäiset kaksi informanttia ovat kertoneet oman tarinansa *Raksila*-nimen taustalle:

- (178) *Kuulin joskus kertomuksen, jonka mukaan Raksilan nimi on peräisin ajoilta, jolloin alueella oli koulu ja oppilaat lähtivät aina kouluaikana viereiseen metsään "raksimaan" eli harrastamaan seksiä. Kuulin myöhemmin ettei tarina ehkä pidäkään paikkaansa, mutta kertomus on jotenkin jämähtänyt mieleen.*
 (179) *Raksila kuulostaa hiukan negatiiviselta. Alkuperä lienee vaikuttaa käsitykseeni. Alueella asui ennen köyhää väestöä ja siellä tehtiin laittomia abortteja. Nimi tulee raksia-sanasta, liittyy tähän.*

Esimerkissä (178) informantti on yhdistänyt nimen alkuperän äänteellisesti samankaltaiseen sanaan *raksia*, jonka merkitys on hänen mukaansa 'harrastaa seksiä'. Esimerkissä (179) informantti on viitannut samaan sanaan, mutta hän on kertonut sen merkitykseksi

laittomien aborttien tekemisen. Toropaisen (2005) mukaan nimen on todella selitetty tarkoittavan paikkaa, jossa on tehty abortteja (vrt. raksia 'ratkoa, aukoa leikkaamalla' NS s.v. *raksia*). Toisen tarinan mukaan paikalla olisi sijainnut joskus venäläisten sotilaiden sairastupa, jossa on ommeltu niin paljon haavoja, että langan katkaisusta on kuulunut yhtenänsä "raks". Toropainen 2005: 227.) Vaikka *Raksila*-nimen selitystä pidetään kansanetymologisena, nimen taustalla epäillään kuitenkin olevan sukunimi, kuten olen jo aiemmin esittänyt.

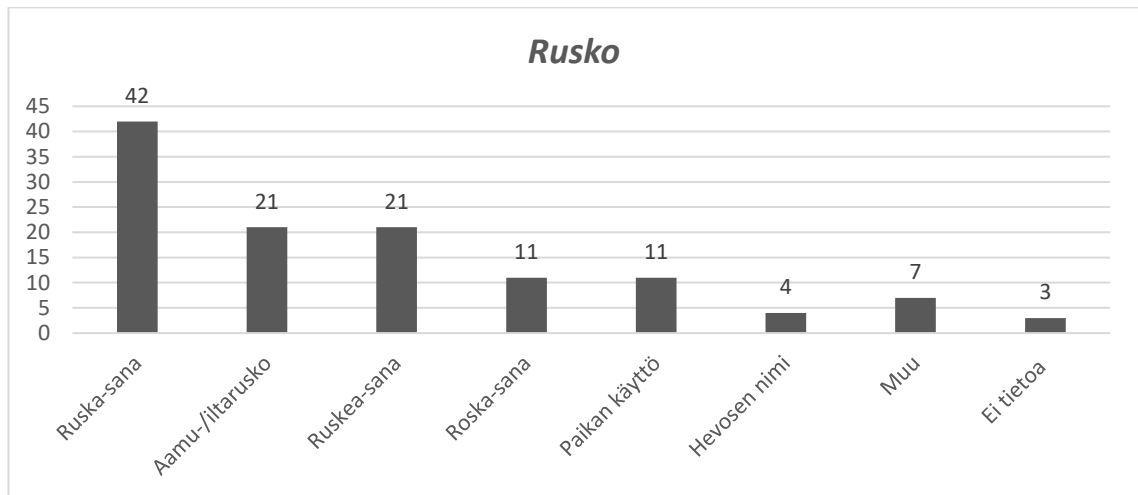
Kolmas informantti on assosioinut *Raksilan* sitä hieman muistuttavaan sanaan *räkättiras-tas*. Neljäs informantti on puolestaan kertonut, että alueella on ollut *räksyttäviä koiria*. Viidennen informantin mukaan *Raksilan* nimi voisi liittyä alueen historiaan, esimerkiksi jonkinlaisena sotilasalueena. Kuudennen mukaan nimi tarkoittaa vanhaa työkalua ja seitsemännen mielestä *Raksila* muistuttaa nimenä *Rantsilaa*, joten hän on arvellut niiden välille jonkinlaisen yhteyden. Viimeisen muun tulkinnan tehneen informantin vastaus näkyy seuraavassa esimerkissä (180).

- (180) *Kuulostaa aina korvaan joltain naksutukselta. Lieneekö alueella joskus ollut sellainen iso kello mikä aina raksuttanut? Tai ehkä joku kaupungin silloinen nimismies aina hoki että kyllä kohta raksuttaa.*

Yllä olevassa esimerkissä informantti on pohtinut nimen alkuperää sen äänneasun kautta, koska hän on verrannut sitä muun muassa *naksutukseen* ja *raksutukseen*, jotka ovat ään-teellisesti lähellä *Raksila*-nimeä. Vaikka *Raksila* on merkitykseltään hämärtynyt, suurin osa informanteistani on pyrkinyt hakemaan nimelle jonkinlaisen selityksen ään-teellisesti samankaltaisten sanojen joukosta.

5.9. *Rusko*

Rusko on Oulussa sijaitseva kaupunginosa noin kuuden kilometrin päässä keskustasta pohjoiseen. Alue on melkein kokonaan kaupan- ja teollisuudenalan käytössä. Kuvio 10 osoittaa, että informantit ovat hyödyntäneet nimeen liittyvissä tulkinnoissaan erilaisia sana-assosiaatioita. He ovat yhdistäneet nimen kirjoitusasultaan samankaltaisiin sanoihin, kuten *ruska*, *ruskea* ja *roska*. Melkein kaikki informantit ovat selittäneet nimen alkuperää jollakin tavalla, sillä tyhjiä vastauksia on ollut vain muutama.

KUVIO 10. Informanttien tulkinnat *Rusko*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuten kuvioista 10 voi nähdä, yhteensä 42 informanttia on yhdistänyt *Ruskon* alkuperän äänteellisesti samankaltaiseen sanaan *ruska*. Heistä 26 on perustellut tulkintaansa kertomalla, että nimi muistuttaa sanaa *ruska*. Muut 14 informanttia ovat arvelleet nimen alkuperän viittaavan ruskaan, koska alueella on paljon lehtipuita tai siellä on syksyisin kaunis ruska. Tällaisia tulkintoja näkyy esimerkeissä (180)–(184).

- (180) *Ruska on siellä kauneimmillaan.*
- (181) *Paikka nimettiin Ruskoksi, koska siellä näkyy syksyn merkit ensimmäisenä.*
- (182) *Mieleen tulee syksyn ruska. Liekö alue ollut lehtimetsää aikoinaan.*
- (183) *Ruska. Kaunis paikka, jossa paljon metsää. Sieltä myös saanut nimensä.*
- (184) *Ruskosta tulee mieleen alue, jossa on paljon puita, jotka oikeen kukoistaa ruskokaikaan! Oiskohan alue saanut siitä nimensä?*

Lisäksi kaksi informanttia on perustellut ruskaan liittyvää tulkintaansa hieman edellisistä poikkeavalla tavalla. Ensimmäisen mielestä maastossa on korkeampia kohtia, joiden päälle on kiivetty katsomaan ruskaa. Toisen mukaan paikka on saanut nimensä siitä, että siellä jätteet muuttuvat osaksi ruskaa. Hän on näyttänyt viittaavan vastauksessaan myös epäsuorasti paikalla olevaan kaatopaikkaan.

Seuraavat 21 informanttia ovat yhdistäneet nimen aamu- tai iltaruskoon. Kahdeksan informanteista on yhdistänyt nimen aamuruskoon ja kuusi iltaruskoon. Loput seitsemän informanttia ovat kertoneet, että nimi voi pohjautua kumpaan tahansa. Esimerkeissä (185)–(188) näkyy muutama lainaus informanttien vastauksista.

- (185) - - *tulee mieleen aamurusko, jos aurinko nousee about tuolta suunnasta. Aamurusko on paistanut Ruskon suunnalta?*
- (186) *Rusko on kaupungin itäpuolella, siellä mistä aurinko nousee ja aamunrusko kajastaa.*
- (187) *Iltarusko. Aurinko laskee sinne päin.*
- (188) *Ennemmin ilta- kuin aamurusko.*

Myös seuraavat 21 informanttia ovat assosioineet nimen johonkin sitä muistuttavaan sanaan, tällä kertaa sanaan *ruskea*. Suurimman osan mielestä nimi yhdistyy adjektiiviin *ruskea* sen vuoksi, että paikalla sijaitsee kaatopaikka. Toisaalta yksi informanteista on perustellut myös eri tavalla:

- (189) *paikka joka on melkein joka kohtaa puita jotka ovat havupuita jotka ovat ruskeita rungoltaan.*

Esimerkissä (189) informantti on yhdistänyt ruskean värin puiden runkoihin, kun taas muut vastaajat ovat yleisesti viitanneet nimenomaan kaatopaikan luomaan ruskeaan värimaailmaan.

Seuraavat 11 informanttia ovat sitä mieltä, että paikannimen alkuperä olisi peräisin sanasta *roska*. He ovat perustelleet vastauksiaan pitkälti samalla tavalla kuin edellä esitetyt *ruskea*-sanaan viitanneet informantit. Heidänkin mielestään *roska*-sanalla viitataan juuri paikalla sijaitsevaan kaatopaikkaan (esimerkit (190)–(192)).

- (190) *Ruskosta tulee mieleen kaatopaikka. Tuliskohan Rusko-nimi sitten roskista.*
- (191) *Roskiahän siellä on paljon ja siitä se nimikin.*
- (192) *Kaatopaikka, kuulostaa joltain vakiintuneelta kansantermiltä sanasta roska.*

Seuraavat 11 informanttia ovat viitanneet suoraan paikan käyttöön eli siellä sijaitsevaan kaatopaikkaan. He ovat arvelleet, että paikka on nimetty kaatopaikan mukaan, jolloin tulkinnot ovat konnotaatioita. Konnotaatio perustuu näiden tulkintojen kohdalla tietoon, että

paikassa sijaitsee kaatopaikka. Informantit ovat tällöin yhdistäneet tulkintaansa kielenulkoista tietoa, jota he ovat keränneet nimen tarkoitteesta.

Tutkimusaineistostani löytyy myös neljä vastausta, joissa informantit ovat arvelleet, että *Rusko* on alun perin hevosen nimi. Ainoastaan yksi informanteista on perustellut kertomalla, että alueella on ollut joskus maataloustoimintaa ja mahdollisesti paljon hevosia.

Ruskon kohdalla tyhjiä vastauksia on kolme ja muu-kategoriaan luokiteltavia tulkintoja on yhteensä seitsemän. Kahden ensimmäisen informantin mukaan nimi pohjautuu lähellä sijaitsevan *Ruskotunturin* nimeen (esimerkit (193)–(194)).

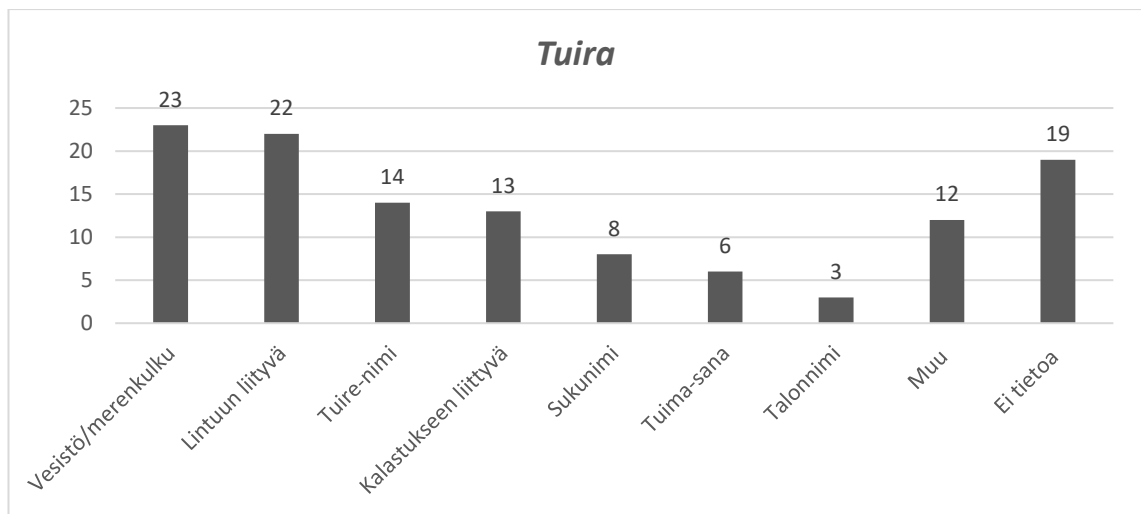
- (193) *Nimi saattaisi tulla ruskotunturista. Tunturit koetaan yleensä osana Lappia ja Lapissa on tunnetusti näyttävä ruska.*
 (194) *Ruskotunturi ollut siellä varmaan kauan ja siitä saanut sitten koko alue nimensä.*

Näiden tulkintojen lisäksi yksi informantti on yhdistänyt nimen äänteellisesti samankaltaiseen sanaan *ruoste* ja toinen sanaan *rusakko*. Yksi informanteista on myös arvellut, että *Rusko* on ollut alun perin vanha talonnimi. Toisen mukaan nimeen on saatettu ottaa vaikutteita Turun lähellä sijaitsevalta *Rusko*-nimiseltä paikkakunnalta. Viimeisen muun tulkinnan esittänyt informantti epäilee, että nimi on keksitty.

Rusko on vahvistettu kaupunginosan nimeksi vuonna 1968, ja se on saanut nimensä erilaisten luonnonpaikkojen *Rusko*-nimien mukaan. Tällainen on esimerkiksi *Ruskonniitty*, laaja niittyalue, joka on elliptisesti lyhentynyt puheessa usein pelkäksi *Ruskoksi*. Nimelle ei ole olemassa oikeaa selitystä, mutta sen on arveltu tulevan siitä, että sinne on lähdetty aikoinaan aamuvarhaisella heinään, jolloin on lähdetty ”kohti ruskoa”. Toisin sanoen on lähdetty kohti auringon nousua eli itää. (Toropainen 2005: 58, 230.) Selitys ei ole ollut informanteilleni tuttu, sillä suoraan siihen pohjautuvia vastauksia ei ole ollut lainkaan. Tulkintojen joukosta löytyy kuitenkin osittain tutkittuun tietoon pohjautuvia vastauksia, kun kahdeksan informanteista on yhdistänyt nimen aamuruskoon. Heidän vastauksensa ovat olleet lähimpänä tutkijoiden esittämää alkuperätulkintaa.

5.10. *Tuira*

Tuira on Oulussa, Oulujoen pohjoisrannalla, sijaitseva kaupunginosa. Tuiran alue on liitetty Oulujoesta Oulun kaupunkiin vuonna 1886, kun joen ylittävä rautatiesilta valmistui. (SPK 2007: 464.) Runsaasta tyhjien vastausten määrästä voi päätellä, että *Tuira*-nimen tulkitseminen on ollut informanteille haastavampaa. Nimen läpinäkymättömyyden vuoksi he ovatkin selittäneet nimeä pitkälti erilaisten sana-assosiaatioiden avulla. Vastausten variaatio näkyy tarkemmin kuviossa 11.

KUVIO 11. Informanttien tulkinnat *Tuira*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Tuira-nimeen liittyvistä tulkinnoista 23 liittyy jollakin tavalla vesistöön tai merenkulkuun. Yhteensä kaksitoista informanttia on vastauksessaan arvellut, että nimi olisi peräisin jostakin vesistöön liittyvästä termistä tai esimerkiksi siitä, että paikka sijaitsee vesistön läheisyydessä. Kuusi informanttia on puolestaan yhdistänyt nimen alkuperän jokeen. Yksi heistä on kertonut esimerkissä (195) seuraavasti:

(195) *Nimi liittyy luultavasti jotenkin jokeen ja jokisuistoon sekä alueeseen, joka on jäänyt sen viereen omaksi saarekkeekseen.*

Lisäksi viisi informanttia on arvellut nimen liittyvän merenkulkuun. Eräs informanteista onkin perustellut tulkintaansa paikan sijainnilla (esimerkki (196)).

- (196) *Voisiko nimellä olla jotain tekemistä merenkulun kanssa, tulee niin lähelle Toppilaa.*

Seuraavat 22 informanttia ovat epäilleet, että *Tuira*-nimen alkuperä liittyisi jollakin tavalla lintuun. Heistä kaksitoista on yhdistänyt nimen *Tiiraan* ja loput kymmenen pelkkään lintuun. Muutama näistä tulkinnoista näkyy esimerkeissä (197)–(199).

- (197) *Tuira kuulostaa joltain linnulta! tui tui raa raa - -.*
 (198) *Kuulostaa linnulta. Vanha lintujen pesimispaikka.*
 (199) *Tuira lähellä vettä ja nimestä tulee mieleen joku vesilintu, sen linnun mukaan nimetty sitten.*

Esimerkissä (197) informantti on yhdistänyt nimen kirjoitusasun linnun ääntelyä muistuttavaan ilmaukseen. Myös esimerkissä (198) informantti on saattanut tarkoittaa linnun ääntelyä, mutta on myös mahdollista, että hän tarkoittaa jonkin lintulajin nimeä. Informantit, jotka ovat viitanneet johonkin lintulajiin, ovat saattaneet yhdistää nimen äänteellisesti samankaltaiseen *Tiiraan*, vaikka eivät ole sitä välttämättä vastauksissaan maininnetkaan. Esimerkin (199) tapaan myös muutamia muita lintuun liittyviä tulkintoja on perusteltu sillä, että *Tuira* sijaitsee vesistön lähellä, jolloin siellä on paljon lintuja.

Seuraavat 14 informanttia ovat tulkinneet, että *Tuira* olisi suoraan peräisin äänteellisesti samankaltaisesta henkilönimestä *Tuire*. He ovat muun muassa kertoneet, että paikan nimi olisi muotoiltu kyseisen henkilönimen pohjalta tai vaihtoehtoisesti joku *Tuire*-niminen olisi asunut paikassa. Esimerkeissä (200)–(203) näkyy muutama tällainen tulkinta.

- (200) *- - Olisiko joku tunnettu Tuire aikoinaan antanut nimen paikalle.*
 (201) *Tuire-niminen asunut siellä.*
 (202) *Tulee mieleen Tuire-nimi. Olisiko voinut olla väännös naisen nimestä!*
 (203) *Jos monta Tuirea laittaa asumaan samaan paikkaan, niin siitä tulee Tuira? Liittynee johonkin, mitä ei välttämättä enää ole nähtävissä Tuirassa. Näitä miettiessä huomaa miten vähän on miettinyt yleensäkin mistä lähialueiden nimet tulee. Kait sitä on asunut jo niin kauan Oulussa, että nimet on niin arkisia, ettei niitä tajua ajatellakaan.*

Informantti on pohtinut esimerkissä (203) sitä, miten läheistenkään paikkojen nimeämisperusteita ja taustoja ei aina tule ajatelleeksi. Hänen mukaansa *Tuira*-nimi saattaa liittyä johonkin sellaiseen, mikä ei näy maisemassa enää nykyään. On totta, että vanhat paikanimet heijastavat sitä kulttuurimaisemaa, johon ne ovat aikoinaan syntyneet. Myös ne

kielelliset ainekset, jotka nimeen sisältyvät, ovat voineet jäädä jo pois paikallisesta kielestä. Tällöin nimen sisällön tunnistaminen vaikeutuu, vaikka se on ollut nimenantajille aikoinaan aivan selvää. (Ainiala ym. 2008: 115; Paikkala 2003.)

13 informanttia on puolestaan tulkinnut nimen liittyvän kalastukseen. Heistä yhteensä 11 on arvellut nimen tarkoittavan esimerkiksi kalastukseen liittyvää välinettä tai työkalua. Muutamat ovat myös epäilleet sen olevan vanhempaa termistöä. Lisäksi kaksi informanttia on maininnut vastauksissaan Tiura-uistimet².

Kahdeksan informantin mukaan *Tuira* pohjautuisi sukunimeen. He eivät ole yleensä perustelleet tulkintojaan muuten kuin toteamalla, että paikassa on asunut joskus henkilö, jonka mukaan se on myöhemmin nimetty. Näiden tulkintojen yhteydessä on sopivaa mainita myös kolmen muun informantin tulkinnat, jotka liittyvät talonnimeen. Heidän vastauksensa näkyvät esimerkeissä (204)–(206).

(204) *Talon nimi*

(205) *Tuirala, esi-isäni Eric Tuiran 1720-40 isännöimän talon mukaan.*

(206) - - *joskus on ehkä ollut Tuira-niminen talo niillä seuduilla.*

Toropaisen (2005: 244) mukaan nimi *Tuira* esiintyy ensimmäisen kerran asiakirjoissa vuonna 1624 nimessä *Knut Tuira*, jonka Vahtola (1991: 192) katsoo samaksi henkilöksi mäkitupalaisen *Knut Kallisen* kanssa. Hän onkin luultavasti myöhemmin perustanut Tuiran talon. *Tuira* on ollut alun perin sen paikan nimi, jolle talo on rakennettu. Näyttää myös vahvasti siltä, että *Tuira* on ollut myös sukunimi, koska siitä johdettu tilannimi *Tuirala* esiintyy 1700-luvun kartoissa. Lisäksi on esitetty, että nimen *Tuira* voisi selittää sukunimen *Tiura* variantiksi. Se on tunnettu Oulussa jo 1600-luvulla, mutta se ei ole koskaan ollut yleinen. (Vahtola 1991: 192; Toropainen 2005: 244.) Kahdeksan informanttiani on epäillyt nimen olevan peräisin sukunimestä ja kolme talonnimestä. Heidän vastauksissaan on samoja komponentteja kuin nimistöntutkijoidenkin esittämissä tulkinnoissa, joten ne pohjautuvat tutkimustietoon.

² Tiura-uistimia on valmistettu Suomessa vuodesta 1881 lähtien. Niitä valmistava yritys on vanhin yhtäjaksoisesti toiminut kalastusvälineiden valmistaja Suomessa. (Tiura.)

Lisäksi kuusi informanteista on arvellut *Tuiran* pohjautuvan adjektiivin *tuima*. Se onkin äänteellisesti hyvin samankaltainen sana, jolloin se on herättänyt informanteissa epäilyksen myös merkitysyhteydestä. Muutama informanttien esittämä tulkinta näkyy esimerkeissä (207)–(209).

- (207) *Ehkä tuimailmeinen kaupunginosa, jos hakee samankaltaisten sanojen joukosta...*
 (208) *Tämä nimi liittyy varmaan siihen, että alueella ollut tuimia ihmisiä*
 (209) *Ei mitään hajua, Tuira nyt on ollut tuira niin kauon kun tiedän. Alkuperästä ei tietoa, liittyisiköhän Tuimaan?*

Kaikkien edellä esiteltyjen tulkintojen lisäksi aineistostani löytyy yhteensä 19 vastausta, joissa informantit eivät ole osanneet tulkita nimen taustaa. Niistä vain muutama on täysin tyhjiä, mutta lopuissa informantit ovat kertoneet sanallisesti, etteivät osaa tulkita nimen alkuperää. Vastauksista ilmenee, että nimen tulkitseminen on ollut informanteille haastavampaa juuri sen vuoksi, että nimi on läpinäkymätön tai kuten yksi informanteista on asian muotoillut: ”nimi ei tarkoita mitään”.

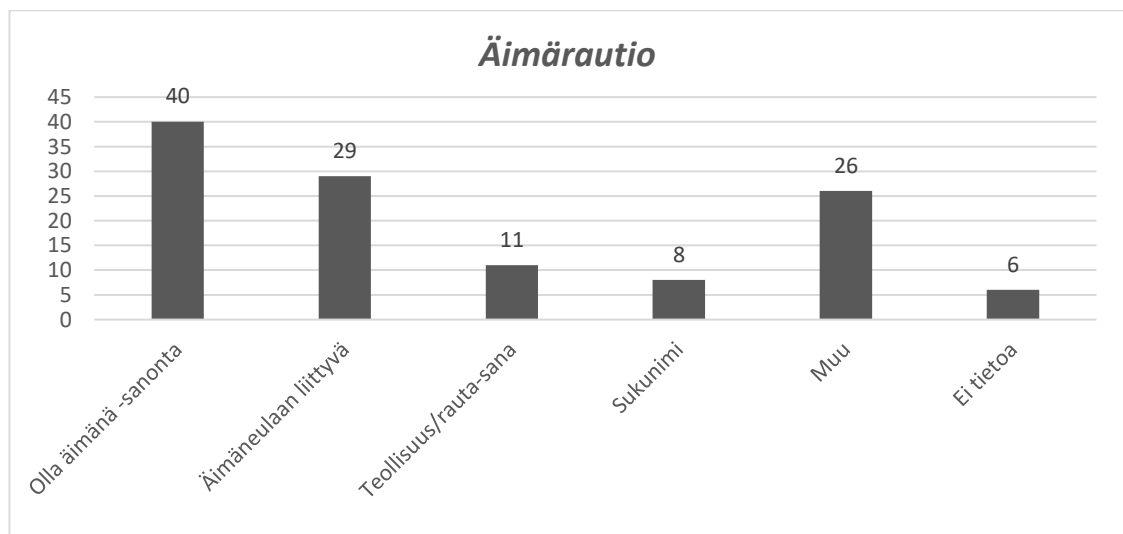
Vastausten joukosta löytyy kuitenkin vielä 12 muuta tulkintaa, jotka eroavat aiemmin esitellyistä. Ne ovat pääosin erilaisia assosiaatioita. Ensimmäiset kaksi informanttia ovat yhdistäneet paikannimen sanaan *tiura*, jonka he kertovat merkitsevän jonkinlaista kalalajia. Toiset kaksi ovat assosioineet nimen *tuura*-sanaan, jolla tarkoitetaan esimerkiksi jään hakkaamiseen käytettävää terästeräistä ja puuvartista välinettä (KS 2020 s.v. *tuura*). Viides informantti on puolestaan arvellut, että *Tuira* olisi yhdistelty sanoista *tuura* ja *tiira*. Kuudennen informantin mukaan paikannimi olisi puolestaan yhdistelty sanoista *tukkipuu*, *uitto* ja *ranta*, ja näiden sanojen lyhenteeksi olisi muodostettu nimi *Tuira*. Seitsemäs informantti on tulkinnut nimen alkuperäksi sanan *tulli* ja epäillyt, että paikalla olisi joskus sijainnut sellainen. Kahdeksas informantti on puolestaan arvellut nimen pohjautuvan *tulla*-verbiin, mutta hän ei ole perustellut tulkintaansa. Myöskään yhdeksäs informantti ei ole perustellut tulkintaansa, jonka mukaan nimi tarkoittaa Oulujoen jäätä. Viimeiset kolme vastausta näkyvät esimerkeissä (210)–(212).

- (210) *Kuulostaa ruotsinkielisen paikannimen suomennokselta. Dura, dura?*
 (211) - - *Nimi voisi tulla alunperin jostain Oulujoen ylittävästä väylästä, sillasta tai vastaavasta.*
 (212) - - *nimessä on särmää ja jostain syystä siitä tulee mieleen joku piikki. Yksisarvisen sarvi!*

Vaikka informantti on esimerkissä (210) arvellut *Tuiran* pohjautuvan johonkin ruotsinkieliseen paikannimeen, en ole löytänyt tietoa hänen ehdottamistaan nimistä. Esimerkki (212) puolestaan vaikuttaisi enemmän mielikuvalta kuin nimen alkuperätulkinnalta. Toki kansanetymologiset tulkinnat paikannimistä voivat olla joskus hyvinkin mielikuvituksellisia.

5.11. Äimärautio

Äimärautio on Oulun etelälaidalla sijaitseva kaupunginosa, joka tunnetaan erityisesti hevosurheilukeskuksestaan. Informantit ovat tulkinneet nimeä muun muassa erilaisten äännteellisesti samankaltaisten sanojen tai paikasta syntyneiden mielikuvien pohjalta. Kaikki nimitulkinnat näkyvät kootusti kuviossa 12.

KUVIO 12. Informanttien tulkinnat *Äimärautio*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuten kuviosta 12 voi nähdä, suurin osa informanteista on tulkinnut *Äimäraution* alkuperän liittyvän ilmauksiin *äimänä* tai *äimänkäkenä*. Yhteensä 40 informanttia on tehnyt tällaisen tulkinnan. Vastauksista kuitenkin ilmenee, että näiden tulkintojen kohdalla informantit ovat yleensä tulkinneet vain nimen määriteosaa *äimä*. Muutamia lainauksia informanttien vastauksista näkyy esimerkeissä (213)–(217).

- (213) *Siellä on varmaan oltu ihan äimänä jostain*
 (214) *Äimänkäki tulee jostain syystä ensimmäisenä mieleen. Nimi on saatettu keksiä merellisen sijainnin takia tai sitten sen vuoksi, että henkilö joka on alueelle tullut aluksi on ollut äimänä sen olemassaolosta.*
 (215) *Siellä on tapahtunut ennen varmasti hyvin jännittäviä asioita, joita äimistely*
 (216) *Äimistely ravirataa ja raveja*
 (217) *Äimän käkenä eli äimistellä... ihmetellä. Äimärautio, paikka jossa joskus ollut jotain ihmeteltävää.*

Informantit ovat jossain määrin perustelleet, minkä vuoksi paikalla on oltu äimänä tai äimänkäkenä. Muutamit heistä ovat kertoneet, että äimistely on johtunut paikalla sijaitsevasta raviradasta. Suurin osa on kuitenkin arvellut, että paikalla on ollut jotain jännittävää, mutta he eivät ole keksineet, mitä se voisi olla.

Sellaisia vastauksia, joissa informantti on tulkinut myös nimen perusosaa, on yhteensä kolme. Niissä nimen perusosa *rautio* on tulkittu sukunimeksi (esimerkit (218) ja (219)).

- (218) *siellä ollaan ihan äimänkäkenä eli ihmetellään ja kovasti olisikkohan siellä joku rautio niminen ollut äimänä*
 (219) *Ollaan äimänä, niinkuin Oulussa ollaan. Joku Rautio ollut siellä äimänä.*

Seuraavat 29 informanttia ovat tulkinneet, että nimen alkuperä liittyy äimäneulaan. Sillä tarkoitetaan isoa ja särmikästä nahanompeluneulaa (KS 2020 s.v. *äimä*). 11 informanttia on maininnut vastauksessaan pelkän äimäneulan perustelematta tulkintaansa sen kummemmin. Yksi informanteista on kuitenkin arvellut esimerkissä (220), että äimäneulaa on käyttänyt nimenomaan satulaseppä.

- (220) *Varmaan siellä on äimällä joku satulaseppä kikkaillu.*

Viisi muuta informanttia on epäillyt, että paikka on nimetty jonkun tietyn sepän mukaan, joka on käyttänyt työvälineenään äimäneulaa. Toiset viisi epäilevät paikan olleen *äimä*-sanan vuoksi vanhaa käsityöläisaluetta ja kolmen mukaan alueella on ollut paljon suutareita ja seppiä. Yksi informanteista on myös tulkinut, että *äimä* tarkoittaa neulaa ja *rautio* sukunimeä. Lisäksi muutama informantti on tehnyt edellä mainituista jollakin tavalla poikkeavan tulkinnan (esimerkit (221)–(223)).

- (221) *Äimä tarkoittaa suurta silmäneulaa. Onkohan paikalla ollut takomo, jossa on valmistettu neuloja?*
- (222) *Äimä on minusta neula. Hevoshommiahan siellä harjoitetaan, olisiko hevosten heiniin hukkunut neula.*
- (223) *Äimä tietääkseni tarkoittaa suutarin työvälinettä tai vastaavaa ja rautio puolestaan on vanha nimitys suutarille, ja kuulemani mukaan alue on muutenkin vanhaa suutareiden aluetta.*

Seuraavat 11 informanttia ovat epäilleet, että nimi viittaa rautaan tai teollisuuteen. *Rauta-*sanaan liittyvissä vastauksissa informantit ovat yleensä tulkinneet nimen perusosaa *rautio*. Osa informanteista on tulkinnut nimen liittyvän sanaan *rauta* tai siihen, että alueella on ollut esimerkiksi raudanvalmistukseen liittyvää toimintaa. Muut perustelevat, että nimi kuulostaa teollisuuteen liittyvältä. Esimerkissä (224) informantti on tulkinnut sekä nimen määrite- että perusosaa.

- (224) *Äimä on joku piikki ja rautio taitaa viitata raudan valmistuspaikkaan.*

Seuraavat kahdeksan informanttia ovat arvelleet, että nimen taustalla on jokin sukunimi. Heistä kolme on ollut sitä mieltä, että sukunimi olisi suoraan paikannimessäkin esiintyvä *Rautio*. Loput viisi eivät ole maininneet tarkemmin, mihin sukunimeen paikannimi perustuu. Hekin kuitenkin epäilevät, että nimi pohjautuu jonkun entisen maanomistajan tai alueella asuneen suvun nimeen. Kukaan kahdeksasta informantista ei ole tulkinnut vastauksissaan, mitä nimessä oleva *äimä*-sana tarkoittaa.

Äimärautio-nimestä tehtyjen tulkintojen joukossa on ollut yhteensä kuusi tyhjää vastausta ja 26 muunlaista tulkintaa. Muista tulkinnoista kuitenkin yhteensä 23 informantin vastaukset lienevät jonkinlaisia mielikuvia. Nämä 23 informanttia ovat arvelleet *Äimäraution* liittyvän hevosiin, mutta he eivät ole juuri perustelleet vastauksiaan. Olen tulkinnut vastaukset konkreettisesta paikasta tehdyiksi mielikuviksi, jolloin kyseiset tulkinnat ovat muiden tulkintojen joukossa siitä syystä, ettei niissä ole selitetty nimen alkuperää vaan nimeen liittyvää tarkoitetta. Näiden lisäksi kolme informanttia on tehnyt edellisistä poikkeavan ja hieman yksityiskohtaisemman tulkinnan. Ne ovat näkyvillä esimerkeissä (225)–(227).

- (225) *Jotenkin sana äimä tuntuu vähän samalta kuin "ämmä". Onkohan nimen alkuperä aluksi joidenkin paikallisten keksimä nimike.*

- (226) *Tämä oli joskus oivallus että tuonkin paikannimen takanahan on tosiaan merkitys. Isän kotipaikkakunnalla kerrottiin tarinaa talonemännästä jolla oli neula hukassa. Rouva lähti sitten aamulla varhain kävelemään kaupunkiin, köyhä kun oli, osti neulan ja käveli takaisin. Matkaa Rantsilasta oli sellainen 70 km... eli kai siellä neulaseppä on ollut.*
- (227) *Tarinan mukaan Oulussa oli useampi Rautio-niminen henkilö. Yksi oli suutari. (Äimäneula on suutarin työkalu.) Häntä sanottiin sekaannuksien välttämiseksi Äimä-Rautioksi. Alue on saanut nimensä hänen mukaansa.*

Esimerkissä (225) informantti on yhdistänyt *äimä*-sanan äänteellisesti samankaltaiseen sanaan *ämmä*. Esimerkissä (226) informantti on kertonut kuulemansa tarinan nimen taustalta. Myös esimerkissä (227) informantti on kertonut kuulemastaan tarinasta. Hänen tarinansa on sama kuin nimistöntutkijoiden esittämä alkuperätulkinta.

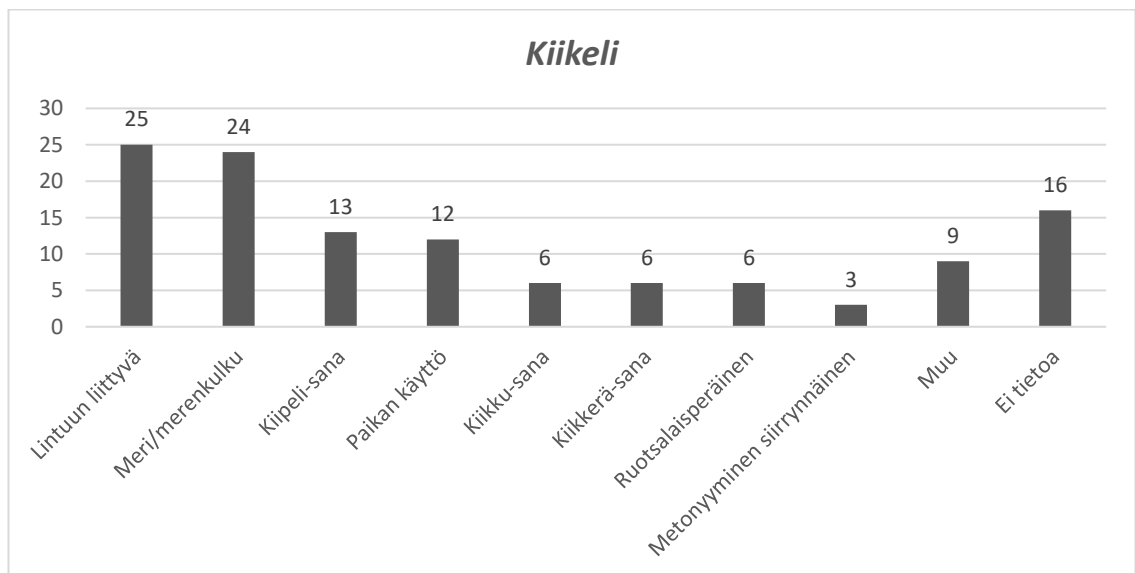
Äimärautio on saanut nimensä köllinimestä, jolla tarkoitetaan yleensä esimerkiksi haukkuma- tai liikanimeä (KS 2020 s.v. *köllinimi*). Tunnetun tarinan mukaan alueella on asunut seppäveljekset, joista yksi ei ollut rautaseppä eli rautio, vaan satulaseppä, joka on ansainnut elantonsa käyttämällä äimää eli nahkaneulaa. Sekaannuksien välttämiseksi häntä oli kutsuttu *Äimä-Rautioksi*. Tarinasta on myös versio, jossa veljesten sukunimi olisi ollut Rautio ja yhtä olisi alettu kutsumaan edellä mainitusta syystä *Äimä-Rautioksi*. 1960-luvulla nimeä ei pidetty sopivana kaupunginosa nimeksi, ja sitä vastustettiin erilaisissa yleisönosastokirjoituksissa. Vastustuksista huolimatta se vakiintui ja säilytti paikansa. Nimi on siirtynyt jo aikaisemmin alueen nimeksi, eikä sen alkuperäistä tarkoitetta ole tunnettu enää muusta kuin tarinasta. (Toropainen 2005: 255–256.) Kuten olen edellisessä kappaleessa maininnut, vain yksi informanteista on tulkinnut nimen alkuperää nimistöntutkijoiden tavoin. Kyseisen informantin vastaus näkyy esimerkissä (227).

6. TULKINTOJA MUISTA PAIKANNIMISTÄ

Tässä luvussa jatkan informanttien nimitulkintojen esittelyä. Edellisessä luvussa olen esitellyt nimitulkinnat kaikista tutkimuksessani mukana olleista kaupunginosien nimistä. Seuraavaksi analysoin kaikki jäljelle jääneet nimet, jotka olen nimennyt tutkimuksessani muiksi paikannimiksi. Ne sijaitsevat Oulun alueella ja ovat pääosin erilaisia maastonimiä. Käsittelen jokaiseen paikannimeen liitetyt tulkinnat omissa alaluvuissaan ja etenen analyysissäni kuten aiemmissakin luvuissa.

6.1. *Kiikeli*

Kiikeli on kaupungin rannan läheisyydessä sijaitseva saari. Se on nykyisin kaavoitettu ja rakennettu asuintaloalueeksi, mutta aikaisemmin siellä on sijainnut kauppiaiden aittoja, kaupungin ensimmäinen sähkölaitos ja pesula. (Toropainen 2005: 270.) Nimi *Kiikeli* esiintyy jo vuoden 1763 kartassa, ja vuoden 1786 kartassa nimi on kaksiosainen *Kijkelin-saari* (Vahtola 1980: 402). Informantit ovat tulkinneet tätäkin nimeä pääosin erilaisten assosiaatioiden kautta, mikä johtuneen sen läpinäkyvyydestä. Kaikki tulkinnat näkyvät tarkemmin kuviossa 13.

KUVIO 13. Informanttien tulkinnat *Kiikeli*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuten kuvioista 13 näkyy, yhteensä 25 informanttia on tehnyt lintuun liittyvän tulkinnan. Tämä tarkoittaa sitä, että he ovat arvelleet nimen alkuperän pohjautuvan johonkin lintulajin nimeen tai vaihtoehtoisesti lintujen ääntelyä muistuttavaan sanaan. 16 informanttia on kertonut, että nimi kuulostaa linnunnimeltä. Lisäksi yksi informanteista on selittänyt esimerkissä (228), että paikka on saattanut olla jonkinlainen lintujen tähystyspaikka.

(228) *Kuulostaa myös linnulta, lintujen tähystyspaikalta.*

Yhteensä neljä informanttia on yhdistänyt *Kiikelin* äänteellisesti samankaltaiseen linnunimeen *Kuukkeli*, joka on Itä- ja Pohjois-Suomen havumetsissä elävä lintu (KS 2020 s.v. *kuukkeli*). Loput informanteista ovat verranneet paikannimeä lintujen, yleensä lokkien, ääntelyä muistuttavaksi sanaksi. Heidän vastauksiaan näkyy esimerkeissä (229)–(231).

(229) *Kuulostaa melkeinpä onomatopoeettiselta ilmaisulta, joka voisi viitata lokkien ääniin.*

(230) - - *Nimi voisi olla perua kiljuvista linnuista.*

(231) *Linnut kiikaavat.*

Esimerkissä (229) informantti on maininnut termin onomatopoeettinen, jolla tarkoitetaan ääntä jäljittelevää sanaa tai ilmausta (TTP s.v. *onomatopoeettinen*). Vaikka tulkinta ei muuten viittaakaan tutkijoiden esittämään alkuperään, kyseisen termin käyttö vihjaa siitä, että informantilla saattaa olla taustalla kielitieteellisiä opintoja.

Seuraavat 24 informanttia ovat epäilleet, että *Kiikelin* alkuperä voisi liittyä johonkin mereen tai merenkulkuun liittyvään sanastoon. Vastauksissa on viitattu merenkulkuun liittyvän sanaston lisäksi myös veneisiin, veneilyvarusteisiin tai paikan sijaintiin. Informantit ovat perustelleet tulkintojaan pääosin siten, että kyseessä oleva saari sijaitsee meren läheisyydessä, tai kuten yksi informanteista on vastauksessaan muotoillut: ”veden päällä”. Informanttien tulkinnat ovat olleet tässä kohtaa lyhyitä, mutta ne liittyvät kaikki samaan aihealueeseen.

Nimeä *Kiikeli* on verrattu myös sanaan *kiipeli*, joka onkin äänteellisesti hyvin samankaltainen. Yhteensä 13 informanttia on tehnyt tällaisen tulkinnan. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *olla kiipelissä* -ilmaisulla tarkoitetaan tukalassa tilanteessa, pinteessä tai pulassa

olemista (KS 2020 s.v. *kiipeli*). Tällaiseen tulkintaan päätyneiden informanttien vastauksia näkyy esimerkeissä (232)–(235).

- (232) *Siellä on ollut kiipeli*
- (233) *Johonkin kiipeliin jääty tässä nimessä kyllä.*
- (234) *- - Mieleen tulee, että jokin on kiikissä siis pinteessä*
- (235) *Koskien ylitys kiperä paikka -> kiipeli/kiikeli*

Kuten yllä olevista esimerkeistä voi huomata, informantit eivät ole yleensä tarkentaneet, miksi paikassa on heidän mielestään oltu kiipelissä. Esimerkissä (235) on näkyvillä ainoa vastaus, jossa informantti on pyrkinyt perustelemaan tulkintaansa.

Seuraavat 12 informanttia ovat selittäneet nimen alkuperää viittaamalla paikan nykyiseen käyttöön. He ovat tällöin yhdistäneet nimen *pussikaljaan* tai *pussikaljoitteluun*, jonka merkityksenä pidetään yleensä nuorison muovikasseissa kantamia ja ulkosalla juotavia oluita (KS 2020 s.v. *pussikalja*). Kiikeli onkin kesäiltaisina erityisesti nuorten keskuudessa suosittu ajanviettopaikka. Vaikka on mahdollista, että kyseiset tulkinnat ovat vain mielikuvia kyseisestä paikasta, joskus ihmiset saattavat kuitenkin yhdistää nimen merkitykseen kielenulkoista tietoa, jota he ovat keränneet konkreettisesta paikasta. Koska en voi olla varma siitä, mitä informantit ovat vastauksillaan tarkoittaneet, olen luokitellut ne kansanetymologisiksi tulkinnoiksi, jotka liittyvät tässä paikan nykyiseen käyttöön.

Kiikeli-nimen läpinäkyvyyden vuoksi erilaiset sana-assosiaatiot ovat toistuneet informanttien vastauksissa. Kuten kuviosta 13 näkyy, kuusi informanttia on yhdistänyt nimen sanaan *kiikku* ja toiset kuusi adjektiiviin *kiikkerä*. Sanoissa on äänteellistä samankaltaisuutta, jolloin informantit ovat arvelleet nimen kielellisten elementtien kertovan myös sen alkuperästä. *Kiikku*-sanaan viitanneet informantit ovat yksinkertaisesti arvelleet, että saarella on ollut paljon kiikkuja. *Kiikkerä*-adjektiiviin viitanneet informantit ovat tulkinneet nimeä muun muassa paikan ominaisuuden (esimerkki (236)) tai paikan säilymisen epävarmuuden pohjalta (esimerkki 237)).

- (236) *Jollain tapaa kiikkerä saari*
- (237) *Kiikun kaakun pysykö paikka pystyssä (tai tässä tapauksessa uppoaako). Nimi annettu paikan säilymisen epävarmuuden vuoksi.*

Tutkijoiden keskuudessa on esitetty, että nimen *Kiikeli* alkuperä voitaisiin yhdistää suomen kielen *kiikk*-vartaloisiin sanoihin, kuten *kiikkua* ja *kiikkerä*. Silloin nimi voisi tarkoittaa aallokon tietynlaista liikettä matalikon yllä apajapaikan merkinä. (Toropainen 2005: 271.) Tällöin kuuden *kiikkerä*-sanaan viitanneen informantin vastaukset pohjautuivat tutkimustietoon.

Lisäksi kuusi informanteista on tulkinut nimen ruotsalaisperäiseksi. Kuitenkin vain yksi heistä on yrittänyt selittää nimen alkuperää tarkemmin. Hän on viitannut esimerkissä (238) paikan kirjoitusasuun vanhoissa kartoissa:

(238) *Vanhoissa kartoissa Kiikelin kohdalla lukee että Kickel ö - -.*

Vahtola (1980: 402) on esittänyt, että *Kiikeli*-nimien pohjana olisi ruotsin kielen sana *gikkäl*. Kukaan informanteistani ei ole yhdistänyt nimen alkuperää tähän Vahtolan esittämään sanaan. Kyseisten informanttien tulkinnot pohjautuvat kuitenkin tutkimustietoon, koska nimistöntutkijoiden mukaan on mahdollista, että *Kiikeli* on ruotsalaisperäinen nimi.

Kaikkien esiteltyjen tulkintojen lisäksi kolme informanttia on tulkinut nimen metonymiseksi siirrynnäiseksi. Kaksi heistä on arvellut, että nimi on lainattu Kemin samannimiseltä paikalta. Lisäksi yksi on kertonut, että *Kiikeli*-nimiä löytyy myös muista kaupungeista, ja että nimi tarkoittaa pitkulaista saarta tai niemeä. Toropaisen (2005) mukaan Oulussa sijaitsevan *Kiikelin* lisäksi tunnetaan kaksi muutakin paikkaa, joilla on sama nimi. Toinen sijaitsee Simojokisuussa ja toinen Kemijokisuussa. (Toropainen 2005: 270–271.)

Kiikelin kohdalla on yhteensä 16 tyhjää vastausta. Määrä johtunee tässäkin tapauksessa nimen läpinäkyvyydestä. Muita tulkintoja nimestä on tehty yhdeksän. Ensimmäisen informantin mukaan nimi on keksitty. Loput kahdeksan informanttia ovat yhdistäneet *Kiikelin* johonkin äänteellisesti samankaltaiseen sanaan tai ilmaukseen. Yhden mielestä *kiikeli*-sana voisi tarkoittaa enkeliä ja toiselle nimi tuo mieleen *pienen kiikarojien saaren*, jolloin kyse on joko mielikuvasta tai assosiaatiosta sanaan *kiikarit*. Kolmas on yhdistänyt nimen *kiiski*-sanaan ja tehnyt päätelmän, että saarella on ollut kiiskiä. Loput assosiaatiotelitykset näkyvät esimerkeissä (239)–(243).

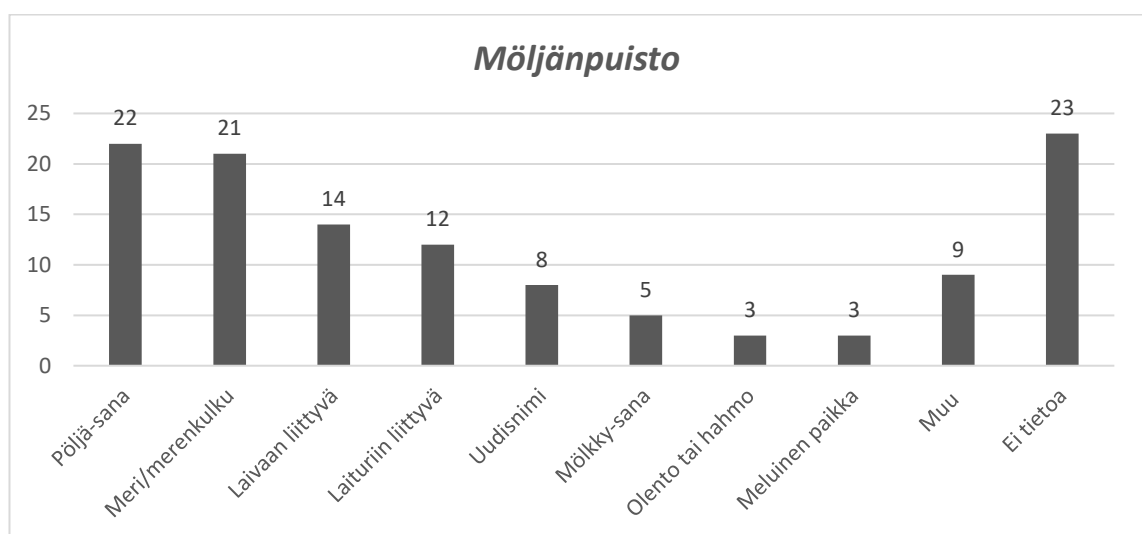
(239) *Olisko tiirauspaikkana ollut, merelle kiikattu eli tiirattu?*

- (240) *kiikaakaakaa vaappuvia veneitä.*
 (241) *Olisikohan saarella ollut aikoinaan mankeli, jossa kaupungin asukkaat kävivät mankeloimassa pyykkiä. Nimi voi olla vanha.*
 (242) *Alue nimettiin kunnia-arvoisen lääketieteiden tohtorin gynekologisen erikoistumisen kunniaksi. Nimi kirjoitettiin kylläkin vahingossa väärin.*
 (243) *Kesäinen alue, ehkä siellä on voitu bongata enemmän alastomia miehiä kuin muualla Oulussa.*

Vaikka esimerkit eroavat toisistaan melko paljon, ne ovat kaikki joko suoraan tai epäsuoraan luokiteltavissa assosiaatioiksi. Esimerkeissä (242) ja (243) assosiaatiolähteenä on ollut luultavasti miehen sukupuolielimeen viittaava *kikkeli*-sana. Muutamissa muissakin vastauksissa on näkynyt viittauksia kyseiseen sanaan. Niiden jälkeen informantit ovat kuitenkin aina esittäneet varsinaisen tulkintansa nimen alkuperästä, jolloin olen tulkinut vastauksen alkuosan yleensä vitsailuksi. Yleisesti ottaen huumorivastauksia on ollut aineistossani vain muutama.

6.2. Möljänpuisto

Möljänpuisto on Oulussa rannikon läheisyydessä sijaitseva puisto. Tutkimusaineistossani kyseisen nimen kohdalla on ollut toiseksi suurin määrä tyhjiä vastauksia, yhteensä 23 kappaletta. Tulkinnot ovat olleet pääosin assosiaatioita ja ne liittyvät nimen määriteosaan *möljä*. Kaikkien tulkintojen frekvenssijakauma näkyy kuviossa 14.

KUVIO 14. Informanttien tulkinnot *Möljänpuisto*-nimen määriteosan alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuvio 14 osoittaa, että *Möljänpuiston* alkuperään liittyvistä tulkinnoista yhteensä 22 liittyy adjektiivin *pöljä*. Tulkinnat liittyvät pääosin nimen määriteosaan *möljä*, mutta muutamien informanttien ovat kuitenkin huomioineet tulkinnoissaan myös nimen perusosana olevan *puisto*-sanana. Olen poiminut esimerkkeihin (244)–(246) muutamien informanttien vastauksia.

- (244) *paikallisten pöljien mukaan nimetty*
- (245) *Ehkä vähän möljät "pöljät" ovat tavanneet täällä?*
- (246) *Pöljänpuisto? Puisto höpsöille, ei niin fiksuille. Mölkky tulee myös jostain syystä mieleen. Puisto, jonka nimi on tullut tyhmän mölkkyä pelaavan ihmisen yhdistelmästä.*

Kuten yllä olevista esimerkeistä voi huomata, informanttien selitykset eroavat jonkin verran toisistaan. Esimerkissä (244) informantti on arvellut, että puisto on nimetty paikallisten pöljien mukaan ja toinen informanteista on kertonut esimerkissä (245), että paikka on ollut pöljien kokoontumispaikka. Esimerkin (246) informantti on puolestaan yhdistänyt nimen sanoihin *pöljä* ja *mölkky* ja keksinyt nimitulkintansa niiden pohjalta. Muutama informanteista on myös maininnut, että nimi kuulostaa haukkumanimeltä (esimerkit (247) ja (248)). Toisaalta nimeä on kuvailtu myös *hassuksi* ja *mainioksi*.

- (247) *Pöljänpuisto kuulostanut liian ilkeältä (ollut pöljien ihmisten kokoontumispaikka)*
- (248) *Vähän haukkumanimeltä kuulostava, varmaan sen takia et tulee pöljää mieleen*

Seuraavat 21 informanttia ovat puolestaan tulkinneet nimen liittyvän mereen tai merenkulkuun. Heistä 12 on sitä mieltä, että nimessä esiintyvä *möljä*-sana on mahdollisesti merenkäyntitermistöä. Muutaman mielestä se on hyvin vanha sana. Viisi informanteista on puolestaan ollut sitä mieltä, että nimi liittyy mereen tai sijaintiin meren lähistöllä. Toiset kolme ovat kertoneet *möljän* tarkoittavan vanhaa merimerkkiä tai nimitystä alueella sijaitsevalle aallonmurtajalle. Mereen liittyvissä vastauksissa informantit ovat luultavasti tulkinneet nimeä paikan ominaisuuksien tai sijainnin mukaan. Lisäksi yksi informanteista on arvellut esimerkissä (249), että nimen alkuperään on vaikuttanut alueen merellinen historia.

- (249) *Merellinen nimi, vaikka möljä ei tosin kuulostaakaan kauniilta sanalta. Puiston nimeen on ilmeisesti vaikuttanut alueen merellinen historia. Merenkulku oli tärkeä Oulun kehitykselle.*

Seuraavat 14 informanttia ovat puolestaan arvelleet nimen alkuperä liittyvän jollakin tavalla laivoihin. Muutaman mukaan alue on saattanut olla joskus laivantekopaikka. Loput informanteista selittävät nimessä olevan *möljä*-sanin vanhaksi satamaan tai laivaukseen liittyväksi termiksi. Yksi informanteista perusteleekin tulkintaansa siten, että kyseessä oleva paikka sijaitsee rannassa entisellä telakka-alueella.

Seuraavat 12 informanttia ovat kaikki kertoneet, että *möljä* tarkoittaa laituria. He eivät ole yleensä osanneet perustella vastauksiaan, mutta informanteilla on kuitenkin saattanut olla tietämystä nimen taustasta, mikä käy ilmi esimerkiksi (250). Eräs informanteista on myös kertonut, että *möljä* tarkoittaa laituria Oulun murteella (esimerkki (251)).

- (250) - - *Tuo mieleen sataman ja satamalaiturin, josta nimi on peräisinkin.*

- (251) *Oulun murteella möljä on satama/laituri.*

Toropaisen (2005: 180) mukaan nimen alkuosana esiintyvä sana *möljä* liittyy Oulujoen rantaan rakennettuun laituriin, jota pitkin veneen vetäjä on kulkenut vetäen köydestä venettä, kun tervansoutajat ovat palanneet jokivartta takaisin vastavirtaan (Toropainen 2005: 180; Hautala 1976: 99). Näin ollen tutkimusaineistostani löytyy yhteensä 12 informanttia, joiden selitykset pohjautuvat tutkittuun tietoon.

Seuraavat kahdeksan informanttia ovat arvelleet, että kyseessä on uudisnimi. He ovat perustelleet vastauksiaan kertomalla, ettei nimi tarkoita heidän mielestään mitään, jolloin he viittaavat nimen määriteosaan *möljä*. Toropaisen (2005: 180) mukaan nimi on peräisin vuodelta 1967, joten sen voidaan katsoa olevan hieman uudempaa nimitystä.

Seuraavien viiden informantin mielestä nimen taustalla on sana *mölkky*. Tulkinnat lienevät assosiaatioita, koska sanat ovat äänteellisesti melko lähellä toisiaan. Informanttien mukaan paikka on saanut nimensä siitä, että siellä on pelattu paljon mölkkyä tai se on kyseisen pelin mukaan nimetty puisto. Esimerkissä (252) näkyy erään informantin selitys nimelle.

- (252) *Kuulostaa joltakin leikkipuistolta tai sellaiselta, jossa aikuisetkin voisivat käydä pelaamassa esim. frisbee-golfia tai mölkkyä.*

Myös seuraavat kuusi informanttia ovat tehneet nimestä assosiaatiotulkinnan. Kolmen mukaan nimen taustalla on jonkinlainen olento ja kolmen mukaan paikka on saanut nimensä siitä, että se on paikkana meluinen. Olentoon viittaavat informantit ovat kertoneet, että sana *möljä* merkitsee jonkinlaista olentoa tai hahmoa. Yksi heistä on kuvaillut olennon ulkomuotoa limaiseksi, jolloin *möljä* lienee assosioitunut sanaan *mönjä*. Jälkimmäisen tulkinnan tehneet ovat puolestaan arvelleet, että puistossa on *mölisty* tai *meluttu* paljon. Näissäkin tulkinnoissa informantit ovat pyrkineet selittämään läpinäkymättömämpää *möljä*-sanaa sitä äänteellisesti muistuttavien sanojen avulla.

Möljänpuiston kohdalla tyhjiä vastauksia on yhteensä 23 kappaletta, mikä on toiseksi suurin määrä koko aineistossani. Tyhjiksi vastauksiksi olen laskenut kokonaan tyhjäksi jätettyjen vastausten lisäksi myös ne, joissa informantti on muotoillut sanallisesti, ettei osaa tulkita nimeä. Muutamat ovat kertoneet, että nimi on heille täysin vieras. Yksittäisiä, aiemmin esitetyistä poikkeavia vastauksia on kymmenen. Ensimmäiset kaksi ovat epäilleet, että *möljä* on vanha sukunimi. Toiset kaksi ovat taas kertoneet *möljän* liittyvän tukkien uittoon. Toinen heistä on tulkinnut nimen määräiteosaa seuraavasti:

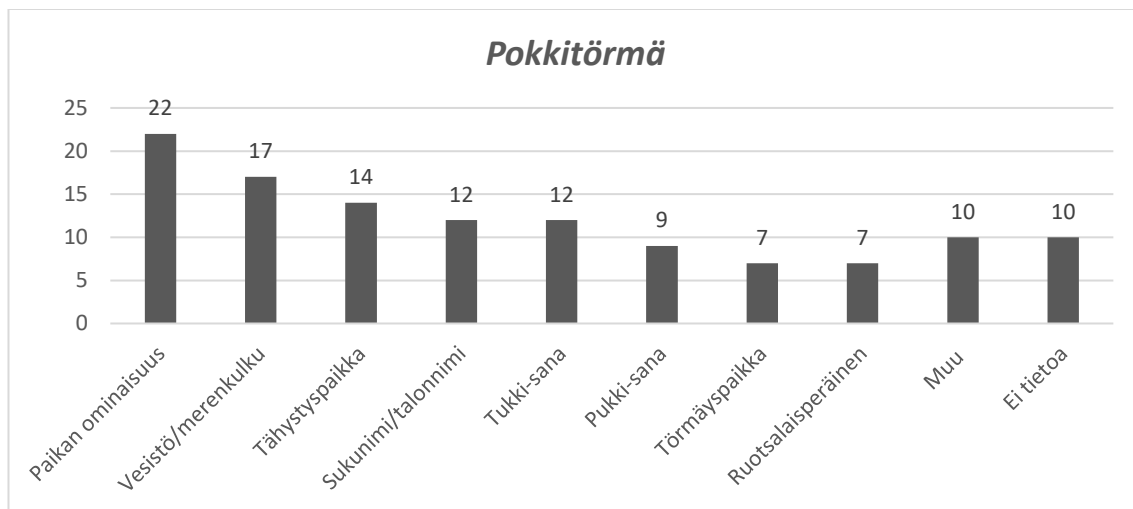
- (253) - - *rantaan esim. kivistä rakennettu muodostelma, joka liittyy jotenkin tukinuittoon.*

Lisäksi yksi informanteista on kertonut *möljän* merkitykseksi tervaisuuden ja toinen liejun. Kolmannen informantin mukaan nimi tarkoittaa *möljöttelyä* eli *oleskelua*, mikä hänen mukaansa viittaisi myös alueella tehtyihin laittomuuksiin. Neljännen informantin mukaan *möljä* on murrekana, joka tarkoittaa *möljöttämistä*, jonka hän selittää tuijottamiseksi. Hän arvelee, että paikassa on tuijotettu siellä sijaitsevaa kesäteatteria. Viimeinen informanteista on arvellut *möljän* merkitykseksi jonkin pahanmakuisen marjan.

6.3. Pokkitörmä

Pokkitörmä on kaupungin rannassa Linnansaarta vastapäätä oleva törmä. Se on ainoa vielä käytössä oleva maankohouman nimi vanhan keskustan alueella. (Vahtola 1991:

212.) Informantit ovat tulkinneet pääasiassa joko nimen määriteosana olevaa *pokki*-sanaa tai perusosana olevaa *törmä*-sanaa. Koko nimeen liittyviä tulkintoja on vähän. Kaikki nimitulkinnot näkyvät kootusti kuviossa 15.

KUVIO 15. Informanttien tulkinnot *Pokkitörmä*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 15 ilmenee, että yhteensä 22 informanttia on tulkinnut *Pokkitörmän* alkuperää paikan ulkoisten ominaisuuksien pohjalta. Kyseessä on maankohouman nimi, joten informantit ovat luultavasti tienneet, miltä paikka todellisuudessa näyttää, ja pohjanneet tulkintansa siihen (esimerkit (254) ja (255)).

(254) *Kuulostaa TOSI jyrkältä joenpenkalta.*

(255) *Pokkitörmä, törmä sanana ainakin viittaa alueen muotokieleen.*

Myös muut informantit ovat viitanneet tulkinnoissaan yksinomaan nimen perusosaan *törmä*. Määriteosana olevaa *pokki*-sanaa heistä kukaan ei ole osannut tulkita. Suuri osa informanteista on kuvaillut konkreettista paikkaa erityisen jyrkäksi. Muutama heistä on myös kertonut, että kyseessä olisi koko Oulun korkein tai jyrkin kohta. Tällöin on mahdollista, että informantit ovat muodostaneet nimestä konnotaation, jolloin he ovat yhdistäneet tulkintaansa omakohtaista tietoa siitä, miltä paikka näyttää luonnossa.

Seuraavat 17 informanttia ovat arvelleet nimen alkuperän liittyvän jollakin tavalla vesistöön tai merenkulkuun. Viisi informanttia on arvellut, että paikan nimeämiseen on vai-

kuttanut sen sijainti veden läheisyydessä ja neljä on arvellut nimen liittyvän johonkin vesistöön tai merenkulkuun liittyvään sanaan. Neljä muuta informanttia on epäillyt nimessä olevan *pokki*-sanan olevan merenkulkutermistöä. Yksi heistä on arvellut sen tarkoittavan merimerkkiä. Toinen taas on yhdistänyt sen sanaan *pooki*, joka tarkoittaa tunnusmajakkaa (KS 2020 s.v. *pooki*). Lisäksi yksi on arvellut nimen tarkoittavan ylityspaikkaa jokisuis-tossa, toisen mukaan se on onkipaikka ja kolmannen mukaan *pokki* on vene. Lisäksi yksi informanteista on hakenut selitystä nimelle äänteellisesti samankaltaisesta murreilmaisusta (esimerkki (256)).

(256) - - *Ranta johon on pokattu kun tultu joesta yli, siitä kai nimi.*

Seuraavien 14 informantin mukaan nimi viittaisi puolestaan jonkinlaiseen tähystyspaikkaan. Yleensä nämä vastaukset viittaavat ensisijaisesti nimen perusosaan *törmä*. Määriteosan *pokki* informantit ovat tulkinneet tarkoittavan jonkinlaista tähystykseen liittyvää paikkaa, esimerkiksi tornia. Informanttien tulkintoja näkyy tarkemmin esimerkeissä (257)–(261).

- (257) *Tähystyspaikka tulee nimestä mieleen, onhan se vähän ympäristöään korkeammalla*
- (258) *Mäellä asunut tähystäjiä*
- (259) *törmä on korkeampi, jyrkkäreunainen rantakaistale ja pokki voisi olla sen päällä oleva tähystyspaikka*
- (260) *Oulun korkeimpia kohtia. Pokki: jonkinlainen korkea rakennelma. tähystystorni.*
- (261) *Pokitörmän tähystäjä on pakina jossain paikallislehdessä. Nimi on jotenkin mukavan vanhanaikainen.*

Esimerkin (261) lisäksi myös kaksi muuta informanttia on viitannut vastauksissaan *Pokitörmän tähystäjään*. He ovat tienneet, että kyseistä pakinaa julkaistaan Kaleva-sanomalehdessä. Paikannimi ja pakinan nimi ovat samankaltaisia, joten on ymmärrettävää, että informantit ovat arvelleet niiden liittyvän toisiinsa.

Seuraavat 12 informanttia ovat olleet sitä mieltä, että nimen alkuperä liittyy sanaan *tukki*. Heidän vastauksensa eroavat toisistaan vain vähän. Yhden mukaan kyseessä on tukkienlastauspaikka, toisen mukaan paikalla on ollut ennen puuteollisuutta ja muutaman muun mukaan paikassa on uitettu aikoinaan tukkeja. Loput informantit ovat yhdistäneet nimen

suoraan sanaan *tukki*, jolloin kyseessä lienee assosiaatio. Erään informantin mukaan *pokki* kuulostaa tukilta, pölkyltä tai muulta kiinteältä objektilta.

Seuraavien 12 informantin mukaan *Pokkitörmä* pohjautuu erisnimeen. Kymmenen informantin mukaan nimi on peräisin sukunimestä ja kahden mukaan talonnimestä. Yhtä informanttia lukuun ottamatta he eivät ole tiedäneet tarkemmin, mihin sukunimeen paikannimi pohjautuu. Esimerkeissä (262) ja (263) näkyy muutama vastaus aineistostani.

(262) *Pokkitörmä tulee törmällä 1600-luvulla taloa pitäneen Boehmöllerin porvarisuvun mukaan.*

(263) *Vanhaa oululaista paikannimistöä, pohjautunee erisnimeen.*

Kahden informantin mielestä *Pokkitörmän* nimi pohjautuu alueella aikoinaan sijainneen talon nimeen. Toisen heistä vastaus näkyy esimerkissä (264).

(264) *Onkohan alueella aikoinaan sijainnut mereen/jokeen rajoittuva alue/saareke, jossa on ollut näkyvänä osana törmä ja siinä lähettyvillä sitten jokin talo, josta alkuosa on tullut.*

Historia ja paikannimistö liittyvät toisiinsa saumattomasti. Vaikka *Pokkitörmän* merkitys onkin ajan kuluessa sumentunut, sen alkuperäksi on osoittautunut alueella asuneen porvarin sukunimi. Pokkitörmän alueella asuivat vielä 1600-luvulla Oulun varakkaimmat porvarit, ja heistä vaikutusvaltaisimpia oli Johan Boehmöller, joka toimi myös pormestarina vuosina 1643–1662. Paikannimi onkin luultavasti peräisin hänen sukunimestään. (Vahtola 1991: 212; Toropainen 2005: 116; SPK 2007: 344.) Edellä mainitut kymmenen informanttia ovat arvelleet *Pokkitörmän* pohjautuvan sukunimeen, jolloin he ovat tulkinneet nimen alkuperää nimistöntutkijoiden tavoin. Kuitenkin ainoastaan yksi heistä on tiennyt, mihin sukunimeen paikannimi alun perin pohjautuu.

Seuraavat yhdeksän informanttia ovat olleet yhtä mieltä siitä, että *Pokkitörmän* alkuperä liittyy sanaan *pukki*. Se onkin äänteellisesti hyvin samankaltainen nimen määriteosan *pokki* kanssa. Neljä informanttia on perustellut, että kyseessä on mäki tai törmä, jossa on ollut aikoinaan paljon pukkeja. Muut viisi ovat maininneet vain sanan *pukki*, jolloin he ovat luultavasti turvautuneet tulkinnoissaan äänteelliseen samankaltaisuuteen.

Lisäksi seitsemän informanttia on kertonut nimen alkuperän liittyvän jonkinlaiseen törmäyspaikkaan tai kohtaamispaikkaan. Tässäkin on mahdollisesti kyseessä jonkinlainen assosiaatio. Muutaman informantin vastaukset näkyvät esimerkeissä (265) ja (266).

- (265) *nimenään kuulostaa siltä kuin kaikki siellä törmäisivät toisiinsa.*
 (266) *Pokkitörmä kuulostaa alueelta joka on kohtaamispaikka, sijainniltaan semmoinen missä tutut voi bongata helposti.*

Edellä mainittujen tulkintojen lisäksi seitsemän informanttia on tulkinnut nimen ruotsalaisperäiseksi. Kolme heistä ei ole kuitenkaan perustellut vastauksiaan tarkemmin. Kaksi informanttia on yhdistänyt nimen määriteosan ruotsin sanaan *bock* 'pukki' (MOT Pro Ruotsi s.v. *bock*). Toisen heistä perustelut näkyvät esimerkissä (267). Lisäksi yksi informantti on yhdistänyt nimen määriteosan ruotsin sanaan *backe* 'mäki, mäentöyräs, mäennyppylä' (MOT Pro Ruotsi s.v. *backe*). Viimeinen ruotsalaisperäisyyteen viitannut informantti on tulkinnut nimen olevan suora käänнос ruotsista (esimerkki (268)).

- (267) *Alkuperä nimelle on ruotsalaisen talon mukaan joka myöhemmin muuttui bock-muotoon josta oululaiset sitten väänsivät Pokkitörmän,*
 (268) *Kuulin tämän aluksi Pukkitörmänä, joten elän vieläkin siinä uskossa, että tämä voisi olla suora käänнос ruotsista, Bockbrant.*

Kuten kuvioista 15 voi nähdä, kymmenen informanttia ei ole osannut tulkita *Pokkitörmän* alkuperää lainkaan. Heidän lisäksi aineistostani löytyy kymmenen muuta tulkintaa, jotka eroavat jo aiemmin esitetyistä. Kahden informantin mukaan nimi on keksitty ja toisten kahden mukaan nimen alkuperä liittyy jonkinlaiseen risteävien teiden vuoksi syntyneeseen tietukkoon. Lisäksi yksi informantti on arvellut nimen johtuvan siitä, että paikka on puolivälissä jotakin. Hän ei ole kuitenkaan avannut vastaustaan sen enempää, joten jää epäselväksi, onko kyse vain mielikuvasta. Muiden tulkintojen joukosta löytyy myös erilaisia assosiaatioita, kun informantit ovat yhdistäneet nimen johonkin samankaltaiseen sanaan: yksi pukittelevaan hevoseen, toinen pop-tähtien tyrmään ja kolmas pulkkamäkeen. Lisäksi esimerkeissä (269) ja (270) on näkyvillä kahden viimeisen muun tulkinnan esittäneen informantin pohdinnat.

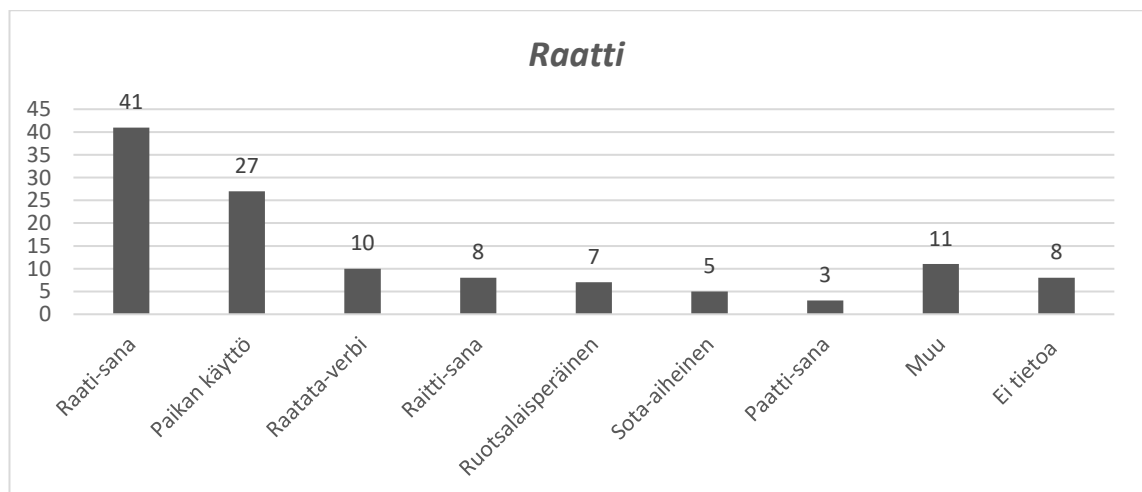
- (269) *On jotenkin mukavan vanhanaikainen, on kivaa, kun en tiedä mitä "pokki" on joskus tarkoittanut, en ole aiemmin tullut ajatelleeksi. Jostain syystä tulee mieleen joku kenkiin liittyvä juttu.*
 (270) *Olin yhdistänyt nimen aikaisemmin Linnansaareen ja sen tiilimuuriin, mutta minua on valistettu, että kyseessä on "mantereen" puolella sijaitseva törmä.*

Ei tietoa nimen alkuperästä, mutta se tuo jostain syystä mieleen aikoinaan Amerikkaan muuttaneiden suomalaissiirtolaisten "finglishin" (esim. Bed room = petiruuma). Eli oisko tässä tapauksessa "pokki" finglish-käännös jostain muunmaalaisesta nimestä?

Esimerkissä (269) informantti on arvellut nimessä olevan *pokki*-sanin liittyvän jollakin tavalla kenkiin. Se voisi olla assosiaatiotulkinta *popoihin*, joiden merkityksenä voidaan pitää kenkiä. Tämä jää kuitenkin vain omaksi pohdinnakseni, koska informantti ei ole itse perustellut tulkintaansa. Esimerkissä (270) informantti on kertonut, että nimi saattaisi pohjautua jonkinlaiseen *finglish*-ilmaisuun. Hän on kuitenkin lisännyt, että kyseessä on arvaus, koska hänellä ei ole tietoa nimen alkuperästä.

6.4. Raatti

Raattinsaari (ruots. *Raattiholmen*) on Oulujoen suistossa Merikosken alapuolella oleva saari. Nykyisin saaren vakiintunut nimi on yksiosainen *Raatti*. Suomenkielinen nimi on ilmeisesti nimen vanhin asu, koska se näkyy kartoissa jo vuodelta 1689 asussa *Ratin sari Holma*. (Toropainen 2005: 279.) Tämän nimen kohdalla informantit ovat tehneet esimerkiksi äänteellisesti samankaltaisiin sanoihin, paikan käyttötarkoitukseen tai vieraskieliin sanoihin pohjautuvia tulkintoja. Tulkintojen frekvenssijakauma näkyy kuviossa 16.

KUVIO 16. Informanttien tulkinnat *Raatti*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 16 näkyy, että *Raatti*-nimen kohdalla suurin osa vastaajista on arvellut nimen alkuperän liittyvän sanaan *raati*. Toropaisen (2005: 279) mukaan suomen sana *raati* on vanha lainasana. Se on tarkoittanut alkuaan kaupunginneuvostoa ja myöhemmin raastuvanoikeutta ja maistraattia (KS 2020 s.v. *raati*). *Raati*-sanaan liittyvän tulkinnan on tehnyt 41 informanttia. Heistä yhteensä 23 on arvellut nimen pohjautuvan sanaan *raati*, mutta he eivät ole osanneet perustella tulkintojaan tarkemmin. Tosin muutama heistä on arvellut, että nimi *Raatti* olisi Oulun murteinen väännös *raati*-sanasta (ks. esimerkit (271) ja (272)). *Raatti* ja *raati* ovatkin äänteellisesti hyvin lähellä toisiaan. Loput 18 informanttia ovat esittäneet tulkinnoilleen hieman tarkempia perusteluja. 12 informantin mielestä paikassa on järjestetty joskus raadin, tuomariston tai päättäjien istuntoja ja kuuden muun mielestä paikka on saanut nimensä raatihuoneen aiemman sijainnin vuoksi. Erilaisia *raati*-sanaan liittyviä tulkintoja näkyy esimerkeissä (271)–(275).

- (271) *Oulun murteinen väännös raati-sanasta.*
- (272) *Tulee mieleen raati joka olisi Oulun murteessa muuttunut suuhun sopivaksi. Viittaa siis minusta raastupaan, raatiin, raatihuoneeseen.*
- (273) *Nimi on perua siitä, että siellä on sijainnut Oulun kaupungin "Raati", eli jonkinlainen hallintorakennus.*
- (274) *Tällä on pidetty käräjät tahi raatin istunnot.*
- (275) *- - Historiallisesti nimi voisi olla peräisin jostain tuomiojutusta, esim. raatituvasta taikka alueesta, jossa kaupunkiin tulevilta on peritty veroja mukanaan tuomista, myyntiin tarkoitetuista hyödykkeistä.*

Paikka on saanut 1600-luvulla nimensä siitä, että Oulun pormestarilla ja raatimiehillä on ollut kalastusoikeus Merikoskessa sekä lohipato saaren lähistöllä. (SPK 2007: 368; Toropainen 2005: 279) Yksikään edellä mainituista informanteista ei ole tulkinnut nimeä täsmälleen samalla tavalla kuin nimistöntutkijat. Nämä *raati*-sanaan viittaavat selitykset, joita on yhteensä 41 kappaletta, olen kuitenkin luokitellut osittain tutkimustietoon pohjautuviksi selityksiksi. Informantit ovat tulkinneet nimen alkuperän liittyvän äänteellisesti samankaltaiseen sanaan *raati*, joten heidän voidaan katsoa olevan lähimpänä nimistöntutkijoiden esittämää alkuperätulkintaa.

Seuraavat 27 informanttia ovat viitanneet tulkinnoissaan paikan nykyiseen käyttöön urheilualueena. He ovat tienneet, että Raatissa järjestetään nykyään monenlaista urheilutoimintaa. Siellä sijaitsee muun muassa Raatin liikuntakeskus, johon kuuluvat Raatin stadion, harjoituskentät ja uimahalli (Oulun kaupunki 2019). Suuri osa informanteista on epäillyt, että paikka on saanut nimensä sen nykyisen käyttötarkoituksen mukaan, eivätkä

he ole ottaneet kantaa esimerkiksi siihen, onko nimi heidän mielestään uusi vai vanha. Suurin osa urheiluun liittyvistä tulkinnoista saattaa olla mielikuvia, mutta muutamat informantit ovat kertoneet, että nimen alkuperä voi liittyä urheiluun. Esimerkeissä (276) ja (277) näkyy muutaman informantin vastaukset.

(276) *Liittyy urheiluun nykyisenkin käyttötarkoituksen mukaan.*

(277) *Ei tästä tule mitään muuta mieleen kuin urheilu, koska nykyään siellä vaan urheillaan.*

Kymmenen informanttia on puolestaan arvellut nimen alkuperän pohjautuvan verbiin *raatata*. Informantit ovat selittäneet sen murren sanaksi, jolla tarkoitetaan puhumista tai jutustelua (esimerkki (278)). He lienevät päätyneet tällaisiin tulkintoihin juuri sanojen äänteellisen samankaltaisuuden pohjalta.

(278) *Ihmisten keskustelua ja jutustelua, raatia, raatausta, praatausta...*

Myös seuraavat kahdeksan informanttia ovat tehneet äänteellisesti samankaltaiseen sanaan pohjautuvan tulkinnan. He ovat viitanneet vastauksissaan sanaan *raitti*, jolla tarkoitetaan yleensä joko kevyen liikenteen tietä taajamassa tai vaihtoehtoisesti murteellista kylän halki kulkevaa tietä (KS 2020 s.v. *raitti*). Informanttien tulkintoja näkyy esimerkeissä (279)–(282).

(279) *Raitti > tie > tie keskusta, joka jo sen verran lähellä kaupunkia, että tie on tässä kohtaa leveä ja vilkas*

(280) *Raatista tulee mieleen ehkä raitti eli joku tie tai kulkuväylä. Onhan siinä vieressä isot sillat ja yksi oulun vilkkaimmista teistä.*

(281) *Raatti, raitti... Nykyisin iso kenttä pääväylän varrella, olisiko aiemminkin ollut tärkeän kulkuväylän varrella?*

(282) *Raitti. Raatin raitti. Oisko siellä juostu aika kauan jo kilpaa?*

Esimerkissä (282) informantti on viitannut myös paikan nykyiseen käyttötarkoitukseen urheilualueena, koska hän on arvellut, että alueella on juostu aiemminkin kilpaa.

Seitsemän seuraavaa informanttia on arvellut nimen ruotsalaisperäiseksi. Heistä yksi on viitannut ruotsin kielen sanaan *ratt* 'ratti' (MOT Pro Ruotsi s.v. *ratt*) ja toinen sanaan *rathus*. Kyseiselle sanalle ei löydy merkitystä MOT-sanakirjasta. Muut viisi eivät ole

maininneet tiettyjä sanoja, mutta hekin ovat arvelleet, että nimi pohjautuu alun perin ruotsin kieleen.

Viisi informanteista on epäillyt nimen taustan liittyvän jollakin tavalla sotaan. Kolme informanteista on yhdistänyt nimen *Raatteentiehen*³, ja he arvelevatkin paikan saaneen nimensä sen mukaan. Tällaiset nimitulkinnat ovat luultavasti vain äänteelliseen samankaltaisuuteen pohjautuvia, koska paikkojen nimillä ei ole muuta yhteyttä toisiinsa. Muut sotaan liittyvän tulkinnan tehneet informantit eivät ole osanneet perustella vastauksiaan, jolloin jää epäselväksi, mihin nämä tulkinnat perustuvat.

Viimeiset kolme informanttia ovat assosioineet nimen sanaan *paatti*. Ainoastaan yksi heistä on kuitenkin keksinyt tulkinnalleen jonkinlaisen perustelun. Hänen mukaansa alueella on saattanut olla joskus satama. Muiden vastauksista perustelut puuttuvat kokonaan, jolloin paikannimi on luultavasti yhdistetty johonkin samankaltaiseen sanaan.

Kaikkien edellä mainittujen tulkintojen lisäksi nimen kohdalta löytyy yhteensä 8 tyhjää vastausta sekä 11 muuta tulkintaa. Ensimmäinen informantti on arvellut, että paikalla on kasvanut joskus raatetta, jolloin paikka olisi saanut nimensä sen mukaan. Raate on soilla kasvava rentovartinen kasvi (KS 2020 s.v. *raate*). Toisen informantin mielestä nimen alkuperä liittyy paikan ominaisuuksiin laajana ja puuttomana alueena. Kolmannen mukaan Raatissa on sijainnut joskus junarata, mistä nimikin on peräisin. Neljäs informanteista on assosioinut nimen sanaan *rotta* ja viides sanaan *ratti*. Kuudes informantti on epäillyt nimen olevan saksalaisperäinen, koska hän yhdistää sen saksan sanaan *rathaus* 'raatihuone' (MOT Saksa s.v. *rathaus*). Seitsemäs informantti on kertonut, että Oulun *Raatti* ja Tampereen *Ratina* ovat saattaneet muistuttaa paikkoina toisiaan, jolloin *Raatti* olisi nimetty *Ratinan* mukaan (esimerkki (283)). Kahdeksas informantti on puolestaan epäillyt, että *Raatti* on yhdistelty sanoista *naatti* ja *raatata* (esimerkki (284)).

(283) *Sekoitan monesti Oulun raatin ja Tampereen Ratinan. Ehkä alueet on muistuttaneet toisiaan ja raatti on nimetty Ratinan mukaan.*

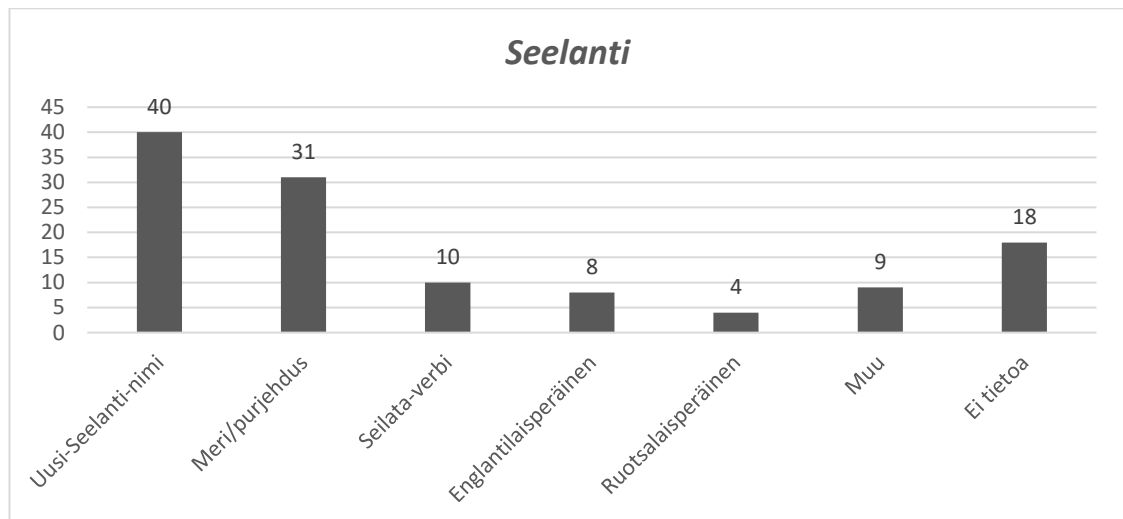
(284) *Naatti. Raatata. Risteytys väsynyttä puhujaa. Paikka, jossa voi puhua, mutta myös levätä. Ei oikein tule muita assosiaatioita mieleen.*

³ Suomussalmella Raatteentiellä käytiin vuonna 1940 yksi Talvisodan ratkaisutaisteluista. Sinne hyökänneiden neuvostoliittolaisten aikeena oli tällöin katkaista Suomi kapeimmalta kohdaltaan ja tukkia maayhteydet Ruotsiin. (Raatteentie 2018.)

Yhdeksännen muun tulkinnan esittäneen informantin mukaan nimen alkuperä liittyy saaren aiempaan käyttötarkoitukseen. Hän on arvellut, että Raatti on ollut sijaintinsa vuoksi se paikka, jossa on tarkastettu vesiteitse kuljetetut tavarat. Tarkemmin asiaa tutkittuani selvisi, että Raatin lähistöllä, Linnansaaren ja Heikolanniemen välissä, on ollut aikoinaan tullipuomi, jonka läpi laivat ovat tulleet satamaan. Näin valvottiin, että kaupunkiin tuodusta ja sieltä viedystä tavarasta on maksettu tarvittavat tullimaksut. (Vahtola 1991: 214.) Kaikkien edellä mainittujen tulkintojen lisäksi kaksi informanttia on assosioinut *Raatin* sanaan *raitis*. He perustelevat tulkintojaan kertomalla, että alkoholinkäyttö on ollut paikassa kiellettyä, koska siellä urheillaan paljon. Toinen informanteista on kuvaillut paikkaa *urheilijoiden mekaksi*.

6.5. Seelanti

Seelanti on Oulussa sijaitseva kulmakunta, jonka nimi liittyy asutukseen, mutta ei ole kuitenkaan kaupunginosien ja osa-alueiden nimien tapaan hallinnollinen (Toropainen 2005: 143). Suurin osa informanttien nimitulkinnnoista liittyy *Uuteen-Seelantiin*, seilamiseen tai vierasperäisiin sanoihin. Kaikki tulkinnat näkyvät tarkemmin kuviossa 17.

KUVIO 17. Informanttien tulkinnat *Seelanti*-nimen alkuperästä, frekvenssijakauma (n = 120).

Kuviosta 17 käy ilmi, että yhteensä 40 informanttia on tulkinnut *Seelanti*-nimen pohjautuvan Tyynen valtameren lounaisosassa sijaitsevan saarivaltion nimeen *Uusi-Seelanti*.

Nimet ovat äänteellisesti lähellä toisiaan, ja myös informantit ovat tehneet tämän huomion. Heistä yhteensä 33 on arvellut, että *Seelanti* on matkittu tai siihen on otettu vaikutteita *Uuden-Seelannin* nimestä. Yhteensä neljä informanttia on puolestaan arvellut, että alueella on paljon Uudesta-Seelannista tulleita asukkaita ja kolmen toisen mukaan nimen omaan merimiehet olisivat tuoneet nimen Ouluun. Alla olevissa esimerkeissä (285)–(290) on muutama suora lainaus informanttien vastauksista.

- (285) *Varastettu uudelta-seelannilta nimi oululaiseen muotoon taivutettuna?*
- (286) *Uudelta-Seelannilta matkittu*
- (287) *Uusi-Seelanti tulee ekana mieleen. Lieneekö jossain joen/merennurkalla?*
- (288) *Voikohan täällä olla paljon Uudesta Seelannista tulleita asukkeja?*
- (289) *Merimiehet lienevät tuoneet tämän nimen maailmalta ehkäpä Uudesta-Seelannista asti.*
- (290) *Olisiko tämä merimiesten keksimä nimi, Uusi Seelanti inspiraation lähteenä.*

Kuten esimerkistä (287) voi huomata, informantti on arvellut Seelannin sijaitsevan vesistön lähistöllä. Myös muutama muu informanteista on epäillyt, että *Seelannin* alkuperään liittyisi *Uuden-Seelannin* lisäksi myös paikan sijainti. Tällöin tulkintojen taustalla on mahdollisesti konnotaatio, koska informantit ovat yhdistäneet tulkintoihinsa tiedon siitä, että myös Uusi-Seelanti sijaitsee vesistön läheisyydessä.

Toropaisen (2005) mukaan *Seelanti* on perusosaton nimi, joka lienee syntynyt 1900-luvun alkupuolella. Alun perin se on saanut nimensä köllinimestä. Varsinaista syytä nimen antamiselle ei osata enää kertoa. Nykyisin nimi onkin pelkkä symboli, vaikka köllinimien tavoin alkuperäinen suhde on ollut assosiaatio ja näin ollen indeksi. 1900-luvun alkupuolella on annettu muitakin kaukaisten paikkojen nimiä erilaisille paikoille. (Toropainen 2005: 70, 143.) Tällainen nimeäminen näkyy myös tässä tutkimuksessa mukana olevan *Leverin* kohdalla.

Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) mukaan Suomen *Seelanti*- ja *Uusi-Seelanti*-nimet kertovat nimenantajien maantiedon ja historian tietämyksestä sekä paikallisista nimimuodoista. Oulussa tällaiset vertailevat siirrynnäiset ovat olleet muodissa 1900-luvun alkupuolella. Vertailevalla siirrynnäisellä eli propriisella metaforalla tarkoitetaan sitä, että nimi rinnastuu nimenantajan tuntemaan tai kuvittelemaan jo nimettyyn paikkaan. Uusi-Seelanti maana on voinut edustaa nimenantajalle esimerkiksi prototyypistä siirtomaata tai kaukaista paikkaa. Oulussa paikalliset ovat pitäneet *Seelantia* pilkkanimenä, koska se

viittaa uuden asuinalueen asuttamisen synnyttämään mielikuvaan uudesta siirtokunnasta. (Kotus.) Näin ollen edellä esittelemäni 40 informanttia ovat tulkinneet nimen alkuperää tutkijoiden tavoin yhdistämällä sen *Uuden-Seelannin* nimeen. Kukaan informanteista ei ole kuitenkaan osannut kertoa, että *Seelanti* on nimenomaan köllinimi uudelle asuinalueelle ja rinnastuu näin siirtomaana tunnettuun Uuteen-Seelantiin. Siksi informanttien tulkinnot ovat osittain tutkitun tiedon mukaisia. Vastauksissa on tutkimustietoon viittaavia piirteitä, mutta ne eivät kuitenkaan täysin vastaa tutkijoiden esittämää etymologiaa.

Seuraavien 31 informantin mielestä *Seelanti* viittaa mereen tai purjehdukseen liittyvään alkuperään. Heistä 19 on yhdistänyt tulkintansa jollakin tavalla mereen tai merenkulkuun. He perustelevat tulkintojaan kertomalla, että paikka on meren lähellä tai se kuulostaa merenkulkuun liittyvältä paikalta. 12 informanttia on taas arvellut nimen liittyvän purjehdukseen. Muutama heistä on epäillyt, että alueella on saattanut asua joskus paljon merimiehiä (esimerkki (291)).

(291) *Saaristoon liittyvä nimi, viittaa purjehdukseen. Onko tuolla asunut paljon merimiehiä?*

Toisaalta kymmenen informanteista on yhdistänyt nimen *seilata*-verbiin. Se on äänteellisesti hyvin samankaltainen, jolloin informanttien tulkinnat ovat assosiaatioita. Koska *seilata*-verbin yksi merkitys on 'purjehtia' (KS 2020 s.v. *seilata*) informantit ovat yleensä yhdistäneet nimen juuri mereen ja siellä seilaamiseen (esimerkit (292)–(294)).

(292) *Liittyisikö tämäkin merenkulkuun seilata eli seilata siitä nimestä on varmaan saanut seelanti nimenään on keinuva niinkuin varmaan koko asuinalue yleensäkin.*

(293) *Seilaaminen sanasta, varmaan meren lähellä paikka siis*

(294) *Seilaamiseen yhdistyy. Oulussa oli varmaan ensin Seelanti, paikalliset alkukasukkaat seilasivat isojen merien taakse ja nimesivät erään pikkupaikan Uudeksi-Seelanniksi.*

Vierasperäiseksi nimen on puolestaan tulkinnut yhteensä 12 informanttia. Englantilaisperäiseksi sen on tulkinnut kahdeksan ja ruotsalaisperäiseksi neljä informanttia. Englannin kieleen viittanneet ovat arvelleet nimen olevan yhdistelmä joko sanoista *sea* ja *land* tai sanoista *see* ja *land*. Lisäksi kaksi informanttia on tulkinnut nimen englantilaisperäiseksi, kuitenkin ilman perusteluja. Ruotsin kieleen viittaavista neljästä informantista ainoastaan

yksi on esittänyt tulkinnalleen jonkinlaisen perustelun. Hänen mielestään *Seelanti* saattaa pohjautua ruotsalaiseen *Sjöland*-nimeen.

Kaikkien edellä esitettyjen tulkintojen lisäksi 18 informanttia ei ole osannut tulkita nimen alkuperää lainkaan. Suurin osa heistä on kertonut vastauksessaan myös sen, ettei kyseinen nimi ole heille entuudestaan tuttu. Se on saattanut selittää yhdessä nimen läpinäkymättömyyden kanssa tyhjien vastausten lukumäärän. Muita tulkintoja nimen kohdalta löytyy yhdeksän. Kaksi informanttia on yhdistänyt nimen puutarhureihin tai puutarhaan. Kyseessä lienee konnotaatio, koska tutkittuani asiaa tarkemmin kävi ilmi, että Seelannin lähistöllä sijaitsee Säynäjäahon puutarha. Kaksi muuta informanttia on arvellut, että nimi pohjautuu ruotsalaiseen saarennimeen *Öölanti* ja toiset kaksi informanttia viittaavat tanskalaiseen saarennimeen *Zealand*. Toinen jälkimmäisen tulkinnan esittänyt informantti on kertonut seuraavasti:

- (295) *Ihan outo paikka, piti ihan googlata, että onko Oulussa oikeasti tuon nimen paikka! Ei mitään käsitystä koko paikasta. Seelanti = Zealand eli alueella asunut joskus joku tanskalainen, josta ko. nimi periytyy?*

Loput kolme informanttia ovat tulkinneet nimeä äänteellisesti samankaltaisten sanojen pohjalta. Heidän vastauksensa olen koonnut esimerkkeihin (296)–(298).

- (296) *C-läntti eli paikka jossa ei kasva puita eikä puskia vain ruohoa.*
 (297) *Shetlantiin viittaava, kaukana keskustasta kuten Shetlanti on Brittein pääsaarilta*
 (298) *Centrumi, ennen keskusta? keskeisellä paikalla ollut?*

Esimerkeissä (296) ja (298) informantit ovat assosioineet *Seelannin* hieman erikoisempiin sitä muistuttaviin sanoihin *c-läntti* ja *centrumi*. Aiemmista esimerkeistä ilmenee myös, että *Seelannin* on arveltu saaneen nimensä jonkin toisen jo nimetyn paikan pohjalta. Uuteen-Seelantiin viittaavien tulkintojen lisäksi ehdotettuja nimiä ovat olleet *Öölanti*, *Zealand* (esimerkki (295)) ja *Shetlanti* (esimerkki (297)).

7. INFORMANTTIEN NIMENSELITYSTAPOJEN KOONTI

Tässä luvussa kokoan informanttieni nimenselitystavat, jotka olen esitellyt aiemmissa analyysiluvuissa. Tarkoitukseni on selvittää, kuinka suuri osa vastaajista on kunkin paikannimen kohdalla esittänyt nimen alkuperälle tutkimustietoon pohjautuvan selityksen ja kuinka suuri osa vastauksista on ollut erilaisia kansanetymologioita.

Olen muodostanut nimenselitystaulukon informanttieni tulkintojen pohjalta. Olen jakanut tulkinnat jokaisen paikannimen kohdalla kahteen pääluokkaan, joita ovat tutkimustietoon pohjautuvat selitykset ja kansanetymologiat. Tutkimustietoon pohjautuvat selitykset olen jakanut edelleen kahteen alaluokkaan sen mukaan, onko nimelle esitetty alkuperätulkinta ollut kokonaan vai osittain tutkitun tiedon mukainen. Jos tulkinta on ollut osittain tutkitun tiedon mukainen, olen pohtinut lyhyesti, millaisia komponentteja tutkijoiden antamista selityksistä on tiedetty.

Kansanetymologiat olen jakanut tutkimuksessani yhteensä kuuteen eri alaluokkaan: paikan käyttötarkoitukseen tai paikan ominaisuuksiin liittyviin selityksiin, äänteelliseen samankaltaisuuteen perustuviin selityksiin, konnotaatioihin, muihin kieliin pohjautuviin sekä erisnimiin pohjautuviin selityksiin. Omat luokkansa taulukossani muodostavat myös muut tulkinnat ja epäselvät tapaukset. Muihin tulkintoihin olen luokitellut vastauksista ne, joissa informantti on selittänyt nimen joko uudisnimeksi, keksityksi nimeksi, metonymiseksi siirrynnäiseksi tai esimerkiksi joksikin merenkulkuun tai vesistöön liittyväksi termiksi. Epäselviin tapauksiin olen puolestaan luokitellut kaikki selkeästi mielikuviksi tulkittavat vastaukset tai sellaiset, joiden luokittelu jo esiteltyihin kategorioihin on osoittautunut haastavaksi. Vaikka muiden tulkintojen ja epäselvien tapausten lukumäärät ovat näkyvillä taulukossa, en syvenny niihin enempää, koska olen jo kertaalleen esitellyt ne aiemmissa analyysiluvuissa. Niiden läpikäyminen ei ole enää tässä kohtaa tutkimukseni kannalta olennaista.

Paikkalan (2007: 7) mukaan joidenkin paikannimien kohdalla ei läheskään aina päästä täyteen varmuuteen nimen alkuperästä, koska vaihtoehtoisia tulkintoja saatetaan esittää useita, eikä niistä yksikään ole välttämättä oikea. Olen tiedostanut myös omassa tutkielmassani sen, etten voi olla täysin varma siitä, ovatko nimestä esitetyt etymologiat tutki-

joidenkaan mukaan päteviä. Olen kuitenkin päätenyt luokittelemaan informanttieni nimitulkinnat tutkijoiden esittämien etymologioiden mukaisesti joko kokonaan tai osittain tutkimustietoon pohjautuviksi. Toisaalta tutkimuksessani mukana olevista nimistä ainakin *Oulu* ja *Kiikeli* ovat sellaisia, joiden alkuperälle on esitetty useampi tulkinta. Näiden nimien kohdalla olen laskenut tutkimustietoon pohjautuviksi selityksiksi kaikki sellaiset tulkinnat, joissa informantti on viitannut jompaankumpaan tutkijoiden esittämään etymologiaan. Kansanetymologioiksi olen tällöin luokitellut tulkinnat, joista ei löydy yhtenevääsyyttä lingvistien esittämiin etymologioihin.

Olen kerännyt jokaisen tutkimuksessani mukana olevan paikannimen kohdalta kaikki informanttieni tekemät nimitulkinnat ja luokitellut ne taulukkoon 1. Siitä ilmenee tarkempi jakauma informanttieni tutkimustietoon pohjautuvista selityksistä sekä erilaisista kansanetymologioista. Taulukossa esitettyjen lyhenteiden merkitykset ovat seuraavat:

TTM = Tutkitun tiedon mukainen

OTTM = Osittain tutkitun tiedon mukainen

KT = Paikan entiseen/nykyiseen käyttötarkoitukseen liittyvät selitykset

PO = Paikan ominaisuuteen liittyvät selitykset

A = Äänteelliseen samankaltaisuuteen perustuvat selitykset

K = Konnotaatiot

MKP = Muihin kieliin pohjautuvat

EP = Erisnimeen pohjautuvat

M = Muut

E = Epäselvät

TAULUKKO 1. Frekvenssijakauma informanttien tutkimustietoon pohjautuvista selityksistä ja kansanetymologioista.

Paikannimet	Tutkimustietoon pohjautuvat selitykset		Kansanetymologiat							
	TTM	OTTM	KT	PO	A	K	MKP	EP	M	E
Oulu	26				11		61	9	8	2
Alppila	38	9			43	21			7	
Hiironen	12				95	2		4	4	
Hintta	15				60		17		6	8
Hiukka-vaara	6		50	3	56				2	
Hollihaka		3	71		15	6	6	8	4	3
Leveri	22				39		15	2	12	4
Nuottasaari	100		3		13		1		3	
Raksila	4				88	20			2	
Rusko		8			89	11		5	4	
Tuira	11				52		1		34	3
Äimärautio	1				81			8	1	23
Kiikeli	12		12		52				28	
Möljän-puisto	12				35			2	45	3
Pokkitörmä	10			35	34		8	2	19	2
Raatti		41	29	1	31		8			2
Seelanti		40			17	2	12		31	

Kuten taulukosta 1 ilmenee, eniten tutkimustietoon pohjautuvia selityksiä ovat keränneet tutkimukseni leksikaalisesti läpinäkyvimmät nimet *Nuottasaari* ja *Alppila*. Myös *Oulu*-nimeä on osattu selittää tutkijoiden tavoin, vaikka se onkin nimenä läpinäkymättömämpi. Tämä johtunee siitä, että Oulu on todennäköisesti monille nimenä tuttu, joten sen alkupe-
rästäkin on saatettu kuulla aiemmin. Toisaalta nimen taustoja on saatettu itsekin selvittää.

Osittain tutkimustiedon mukaisiksi olen lukenut tulkinnat, joissa on yhteisiä komponentteja tutkijoiden esittämien selitysten kanssa, mutta ne eivät kuitenkaan täysin vastaa niitä. Osittain tutkitun tiedon mukaisia tulkintoja löytyy nimien *Alppila*, *Hollihaka*, *Rusko*, *Raatti* ja *Seelanti* kohdalta. Osa informanteista on yhdistänyt *Alppilan* alkuperän paikalla sijaitsevaan Alppimajaan. Nimi on tarkemmin peräisin toisen maailmansodan loppuvaiheilta, kun saksalaiset SS-joukot saivat kaupungilta käyttöönsä suojeluskunnan ampumaradan läheisen alueen, jonne rakennettiin laaja parakkikylä (Toropainen 2005: 138). Alppimaja liittyy tähän alueeseen, joten informanttien selityksillä voidaan katsoa olevan jonkinlainen yhteys tutkijoidenkin esittämään alkuperään. *Hollihaan* kohdalla ruotsin *hålla*-verbiin sekä hollikuskeihin liittyvät tulkinnat sivuavat tutkimustietoa. Nimi pohjautuu edellä mainittuun verbiin, koska suomen sana *holli*, johon myös *Hollihaka* liittyy, on etymologialtaan ruotsia. *Ruskon* alkuperäksi on puolestaan arveltu sanaa *aamurusko*. Tutkijoiden mukaan nimi johtuu siitä, että sinne on lähdetty aikoinaan aamuvarhaisella heinäpäivällä, jolloin on lähdetty ”kohti ruskoa” eli auringon nousua. Vaikka informantit eivät ole tietäneet tätä selitystä, olen katsonut aamuruskoon liittyvien tulkintojen pohjautuvan osittain tutkimustietoon. *Raattia* informantit ovat tulkinneet äänteellisesti samankaltaisen *raati*-sanan pohjalta, mutta he eivät ole tietäneet paikan saaneen nimensä tarkemmin siitä, että raatimiehillä on ollut kalastusoikeus Merikoskessa ja lohijärven lähistöllä (Toropainen 2005: 279). Lisäksi aiemmin kertamani mukaisesti kukaan informanteista ei ole osannut kertoa, että *Seelanti* on nimenomaan köllinimi uudelle asuinalueelle ja rinnastuu näin siirtomaana tunnettuun Uuteen-Seelantiin. Informanttien tulkinnat ovat tällöin osittain tutkimustiedon mukaisia.

Jotkut tulkinnat voivat olla tarkemmin myös niin sanottuja liukumaita tutkimustietoon pohjautuvasta selityksestä kansanetymologian puolelle. Tämä tarkoittaa tarkemmin sitä, että joidenkin informanttien tulkinnoissa on ollut yhteisiä piirteitä tutkijoiden selitysten kanssa, mutta tulkinta on muuttunut lähemmäksi kansanetymologiaa informantin lisäessä siihen itse keksimiään perusteluja. Tämä käy ilmi esimerkiksi *Kiikelin* kohdalla. Tutkijoiden mukaan nimen alkuperä voidaan yhdistää suomen kielen *kiikk*-vartaloihin sanoihin, esimerkiksi sanaan *kiikkerä*. Silloin nimi tarkoittaisi aallokon tietynlaista liikettä matalikon yllä apajapaikan merkinä. (Toropainen 2005: 271.) Informantit ovat kuitenkin perustelleet *kiikkerä*-sanaan päätymistään siten, että paikka on nimetty sen ominaisuuksien mukaan. Heidän mielestään saari on joko ollut jollakin tapaa kiikkerä tai nimi on annettu paikan säilymisen epävarmuuden vuoksi.

Paikannimistä on tehty myös runsaasti erilaisia kansanetymologisia tulkintoja. Selvästi yleisin kansanetymologioiden kategoria on ollut äänteelliseen samankaltaisuuteen perustuvat selitykset. Taulukosta ilmeneekin, että niitä löytyy jokaisen tutkimuksessani mukana olevan paikannimen kohdalta. Äänteelliseen samankaltaisuuteen perustuvia selityksiä ovat olleet esimerkiksi ne, joissa *Hiironen* on yhdistetty hiiriin, *Hintta* hintaan, *Leveri* leveyteen, *Raksila* rasteihin, *Äimärautio* äimänä olemiseen, *Kiikeli* kiipeiliin, *Raatti* raatamiseen tai *Seelanti* merellä seilaamiseen.

Kansanetymologisia tulkintoja löytyy selvästi eniten leksikaalisesti läpinäkymättömien nimien kohdalta. Läpinäkymättömistä nimistä kansanetymologioita on tehty runsaasti ja ne ovat erilaisia, kun taas läpinäkyvämpiä nimiä on selitetty pitkälti toistuvilla, samankaltaisilla nimitulkinnoilla. Läpinäkyvämpien nimien selitykset ovat myös pohjautuneet useammin tutkittuun tietoon, koska niiden kirjoitusasusta on voinut päätellä jotain nimen mahdollisesta alkuperästä. Tämä ilmenee ainakin *Nuottasaaren* kohdalla, kun sekä informantit että tutkijat ovat esittäneet nimen alkuperän liittyvän kirjoitusasunsa mukaisesti juuri nuotanvetoon. Huomionarvoista on kuitenkin se, että vaikka kansanetymologioita on tehty huomattavasti enemmän läpinäkymättömistä nimistä, niitä löytyy myös läpinäkyvien nimien kohdalta. Kansanetymologisia tulkintoja on siis tehty tutkimukseni jokaisesta paikannimestä.

Ei-kielitieteilijät pyrkivät usein selittämään nimiä erilaisten sana-assosiaatioiden kautta. Se on tyypillistä erityisesti leksikaalisesti läpinäkymättömien sanojen kohdalla, mutta myös läpinäkyviä nimiä saatetaan assosioida helposti sanoihin, jotka muistuttavat nimen kirjoitusasua. Nimien leksikaalinen läpinäkyvyys on vaikuttanut siihen, että nimien synnyttämät assosiaatiot ovat olleet näiden nimien kohdalla melko yhdenmukaisia. Esimerkiksi *Nuottasaaren* määriteosa on yhdistynyt lähes poikkeuksetta *nuottaan*. Selityksiä on haettu kalastusvälineenä tunnetun nuotan lisäksi myös sanan kuvaannollisesta merkityksestä. Luonnollisesti läpinäkymättömien nimien tulkinnat poikkeavat toisistaan hieman enemmän. Esimerkiksi nimien *Hollihaka* ja *Möljänpuisto* määriteosat ovat läpinäkymättömyydestä aineesta, jolloin informantit ovat joutuneet hakemaan selitystä nimien alkuperälle äänteellisesti samankaltaisten sanojen joukosta. Tämän vuoksi tulkinnat saattavat erota toisistaan paljonkin. Jokainen informantti on yhdistänyt nimen sellaiseen sanaan, joka

juuri hänelle on tullut siitä mieleen. *Möljänpuiston* määriteosaa informantit ovat selittäneet muun muassa sanojen *pöljä* tai *mölkkä* pohjalta. Lisäksi eräs informanteista on selittänyt sen tarkoittavan *möljöttelyä*, jonka merkitykseksi hän on kertonut jonkinlaisen oleskelemisen.

Assosiaatioiden lisäksi nimiä on tulkittu myös konnotaatioiden avulla. Informantit ovat tällöin yhdistäneet tulkintoihinsa kielenulkoista tietoa, jota he ovat keränneet nimen tarkoitteesta. Konnotaatioita on tehty nimistä *Alppila*, *Hiironen*, *Hollihaka*, *Raksila*, *Rusko* ja *Seelanti*. Konnotaatiota on ollut kahdenlaisia: *Alppilan* kohdalla ne ovat perustuneet sanan *alppi* merkitykseen, kun taas *Hiiroseen*, *Hollihaan*, *Raksilan*, *Ruskon* ja *Seelannin* kohdalla ne ovat perustuneet tietoon, mitä paikalla sijaitsee nykyään. Konnotaatiot ovat perustuneet siis tietoon, että Hiirosessa on paljon metsää, Hollihaassa varakkaita ihmisiä, Raksilassa puutaloja, Ruskossa kaatopaikka ja Seelannissa puutarha.

Informantit ovat myös arvelleet, että paikkoja on nimetty niiden entisten tai nykyisten käyttötarkoitusten mukaan. He ovat esimerkiksi ehdottaneet, että *Hiukkavaara* liittyisi entiseen kasarmialueeseen, *Hollihaka* kotieläinten aitauksiin, *Nuottasaari* tehtaisiin, *Kiikeli* pussikaljoitteluun ja *Raatti* urheiluun. Tällaisissa selityksissä informantit eivät ole kuitenkaan yleensä ottaneet kantaa siihen, miten nimi kielellisenä aineksena liittyy alueen käyttötarkoitukseen.

Lisäksi tutkimuksessani mukana olleita paikannimiä on selitetty muihin kieliin tai erisnimiin pohjautuviksi. Informantit ovat epäilleet ruotsalaisperäisiksi muun muassa nimiä *Oulu*, *Hintta*, *Hollihaka*, *Leveri*, *Tuira*, *Kiikeli*, *Pokkitörmä*, *Raatti* ja *Seelanti*. Englantilaisperäisiksi nimiksi on ehdotettu puolestaan *Leveriä* ja *Seelantia*, saksalaisperäisiksi *Hinttaa* ja *Raattia* ja saamelaisperäisiksi *Oulua* ja *Nuottasaarta*. Muihin kieliin pohjautuvat selitykset ovat koskeneet lähes poikkeuksetta leksikaalisesti läpinäkymättömiä nimiä. Informantit ovat yhdistäneet paikannimiä niitä muistuttaviin vieraiden kielten sanoihin luultavasti sen vuoksi, että nimessä olevat sanat ovat olleet heille merkitykseltään hämäriä. Kun sana on ollut itselle vieras, sen on arveltu olevan peräisin vieraasta kielestä. Myös erisnimiin pohjautuviksi nimiksi informantit ovat yleensä epäilleet läpinäkymättömämpiä paikannimiä.

8. PÄÄTÄNTÖ

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on ollut selvittää, millaisia käsityksiä ihmisillä on Oulun kaupungin paikannimien alkuperästä. Olen tutkinut, miten kielenkäyttäjät tulkitsevat nimien alkuperää ja mihin nämä tulkinnat perustuvat. Lisäksi olen tarkastellut, kuinka paljon ihmisillä on tietämystä paikannimien alkuperään liittyvistä tutkimustuloksista ja missä määrin tulkinnat ovat kansanetymologioita. Tässä luvussa esittelen keskeisimmät tutkimustulokset, jotka olen saanut aineistoani analysoimalla. Lisäksi arvioin tutkimustani kriittisesti, vertaan sitä aiempiin tutkimuksiin ja kerron hieman jatkotutkimusmahdollisuuksista.

8.1. Keskeiset tutkimustulokset

Olen kerännyt tutkielmani aineiston sähköisellä kyselylomakkeella syksyllä 2017. Aineistoni koostuu seuraavien Oulussa sijaitsevien paikannimien alkuperään liittyvistä tulkinnoista: *Oulu, Alppila, Hiironen, Hintta, Hiukkavaara, Hollihaka, Leveri, Nuottasaari, Raksila, Rusko, Tuira, Äimärautio, Kiikeli, Möljänpuisto, Pokkitörmä, Raatti* ja *Seelanti*. Tutkimusaineistoni koostuu kunkin paikannimen kohdalla yhteensä 120 informantin vastauksesta. Tutkimusmenetelmäni pohjautuu aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, jota olen soveltanut nimistöntutkimukseen. Olen käsitellyt vastauksiani ensisijaisesti kvalitatiivisesti, koska tutkin informanttieni käsityksiä nimien alkuperästä. Tutkimuksessani on myös yksinkertaisen kvantitatiivisen analyysin piirteitä, kun olen havainnollistanut nimitulkintojani frekvenssilaskuin. Tutkimuskysymykseni ovat olleet seuraavanlaiset:

- Millä tavoin informantit selittävät paikannimien syntyä?
- Kuinka paljon informanteilla on paikannimien alkuperän tutkimukseen perustuvaa tietoa?
- Kuinka paljon selityksissä on kansanetymologioita ja millaisia ne ovat?

Aineistoanalyysistani ilmenee, että suurin osa informanttieni nimitulkinnoista perustuu erilaisiin sana-assosiaatioihin. Eniten nimiä on yhdistetty niitä äänteellisesti muistuttaviin sanoihin, mikä johtuu siitä, että ei-kielitieteilijöillä ei yleensä ole samassa määrin tietoa

kielen historiallisesta kehityksestä kuin kielentutkijoilla. Nissilän (1962: 103) mukaan ihmisten tulkinnat perustuvat yleensä johonkin tuttuun sanaan, jonka läheinen äänteellinen yhtäläisyys on nimenselittäjän mielessä herättänyt ajatuksen myös merkitysyhteydestä. Informanttini ovat tulkinneet paikannimiä assosiaatioiden avulla erityisesti nimen ollessa läpinäkymätön. Nimi on tehty tällöin ymmärrettävämmäksi yhdistämällä se kieliasultaan samankaltaisiin sanoihin. Sjöblomin (2006: 18) mukaan kuitenkin kaikki nimet, sekä läpinäkymättömät että läpinäkyvät, herättävät yleensä jonkinlaisia assosiaatioita. Myös omassa tutkimuksessani assosiaatioita on tehty jokaisesta paikannimestä, olipa nimi sitten ymmärrettävää tai hieman hämärämpää ainesta.

Tyhjien vastausten lukumääriä tarkastelemalla voidaan myös osaltaan huomata, mitkä nimet ovat olleet informanteille helpompia ja mitkä haastavampia tulkita. Läpinäkymättömien nimien kohdalla tyhjiä vastauksia on ollut yleensä enemmän, kun taas selvästi läpinäkyvämpiä nimiä on yleensä tulkittu suoraan siihen sisältyvien kielenainesten pohjalta. Nimitulkinnat ovat perustuneet assosiaatioiden lisäksi jossain määrin myös konnotaatioihin, joilla tarkoitetaan nimen tarkoitteeseen liittyvää tietoa. Esimerkiksi silloin, kun nimi on merkitykseltään hämärä, informantit ovat käyttäneet tulkintojensa tukena itse keräämäänsä tietoa nimen tarkoitteesta, esimerkiksi *Ruskon* alkuperään on yhdistetty paikalla sijaitseva kaatopaikka. Toisaalta myös läpinäkyvämpiä nimiä on tulkittu konnotaatioiden kautta, esimerkiksi kun *Alppilaa* on tulkittu *alppi*-sanan merkityksen pohjalta.

Erityisen mielenkiintoisia ovat olleet kansanetymologiset tulkinnat, joissa informantti on keksinyt mielikuvituksellisen tarinan nimen alkuperälle. Tällöin informantti on käyttänyt tieteellisen tiedon puuttuessa omaa mielikuvitustaan. Kansanetymologialla tarkoitetaankin kansanomaista tulkintaa nimelle, joka on muuttunut leksikaalisesti läpinäkymättömäksi tai jonka alkuperäinen nimeämisen syy on ajan kuluessa hämärtynyt. Informantit ovat yleensä lähteneet tulkitsemaan leksikaalisesti läpinäkymättömiä nimiä yhdistämällä nimen ensin johonkin sitä muistuttavaan tuttuun, äänteellisesti samankaltaiseen sanaan. Sen jälkeen he ovat mahdollisesti perustelleet kertomaansa jonkin itse keksityn tarinan avulla. Yksi informanteista on esimerkiksi arvellut Hiukkavaaran kaupunginosan saaneen nimensä *Hiukka*-nimisen asukkaan mukaan, viitaten tässä nimen määriteosaan. Informantti on jatkanut selittämällä nimen perusosaa siten, että Hiukkavaara on ollut alueena vaarallinen kyseisen *Hiukka*-asukkaan tekemisten vuoksi.

Vaikka henkilöllä ei olisi taustalla kielitieteellistä koulutusta, hänen selityksensä nimien taustoille voivat olla tieteelliseltä kannalta täysin päteviä. Informantit ovatkin selittäneet nimien alkuperää useiden nimien kohdalla samalla tavalla kuin kielitieteilijät. Informantit tuntuvat kuitenkin ymmärtävän nimen synnyn jossain määrin tutkijoista poikkeavalla tavalla. Erot nimien selityksissä ilmenevät esimerkiksi siinä, miten informantit hahmottavat nimen suhteen konkreettiseen paikkaan. He ovat muun muassa ehdottaneet *Kiikelin* alkuperäksi sanaa *pussikalja*, koska se liittyy paikan nykyiseen käyttöön. Samaan tapaan *Raatin* alkuperä on yhdistetty urheiluun, koska paikassa järjestetään nykyisin monenlaista urheilutoimintaa. Tällöin informantit ovat selittäneet nimen alkuperää paikan entisen tai nykyisen käytön pohjalta, mutta he eivät ole välttämättä viitanneet käyttötarkoituksella itse nimeen. Tästä voidaan päätellä, että ei-kielitieteilijät eivät välttämättä osaa pitää erillään puhetta kielestä ja puhetta muusta todellisuudesta tai konkreettisesta ympäristöstä. Myös Ainialan ja kollegojen (2008: 93–94) mukaan ei-kielitieteilijät saattavat usein ihmetellä, miksi jokin luonnossa ja maisemassa näkyvä ei näkyisi myös nimistössä, jolloin nimien selityksiäkin saatetaan hakea tältä pohjalta. Tämä käy ilmi myös omasta aineistostani, sillä osa informanteistani on selittänyt nimeä kertomalla, mitä konkreettisessa paikassa on nykyään, mikä ei yleensä liity millään tavalla itse nimeen.

Tutkimusaineistoani analysoidessani olen saanut lopulta selville, kuinka paljon ihmisiltä löytyy tietämystä paikannimien taustoista ja missä määrin tulkinnot ovat olleet kansanetymologioita. Luvussa 7 esittelemästäni luokittelumallista ilmenee, että jokaisesta tutkimuksessani mukana olevasta paikannimestä on tehty joko kokonaan tai osittain tutkimustietoon pohjautuvia tulkintoja. Eniten tutkimustietoon pohjautuvia vastauksia ovat keränneet leksikaalisesti läpinäkyvimmat nimet *Alppila* ja *Nuottasaari*. Läpinäkyvämpiä nimiä on osattu myös selittää helpommin, mikä käy ilmi tyhjien vastausten määrästä. Läpinäkyvämmien nimien kohdalla tyhjiä vastauksia on ollut yleensä enemmän. Myös kansanetymologioiden kohdalla pätee se, että läpinäkyvämmien nimien kohdalla niitä on tehty enemmän verrattuna läpinäkyviin nimiin. Jonkinlaisia kansanetymologioita on tehty jokaisesta paikannimestä, mutta äänteelliseen samankaltaisuuteen perustuvat selitykset ovat olleet selvästi yleisin kategoria. Niitä on tehty jokaisesta paikannimestä, eikä nimen läpinäkyvyydellä ole tässä kohtaa ollut kovinkaan suurta vaikutusta. Informantit ovat selittäneet nimien alkuperää pitkälti niihin sisältyvien kielellisten elementtien pohjalta. Kun nimi on ollut merkitykseltään hämärä eikä se ole herättänyt assosiaatioita, informantit

ovat tulkinneet sen helpommin joko erisnimeen pohjautuvaksi, vierasperäiseksi tai esimerkiksi täysin keksityksi nimeksi.

8.2. Pohdinta

Työskentelyni nimistöntutkimuksen parissa on antanut minulle paljon. Tutkimusprosessini ansiosta olen kiinnostunut paikannimistöstä aivan uudella tavalla. Olen tyytyväinen siihen, että päätin jatkaa kandidaatintutkielmani aiheen parissa ja lähdin rohkeasti kohti yksityiskohtaisempaa tutkimusta kielenkäyttäjien nimistöön liittyvistä käsityksistä. Aihetta on tutkittu toistaiseksi melko vähän, mutta uskon, että tutkimuskenttä laajenee jatkuvasti ja kiinnostus myös ei-kielitieteilijöiden nimistöön liittyvistä käsityksistä kasvaa.

Tutkimustuloksiani kriittisesti arvioidessani olen kiinnittänyt huomioni muutamiin seikkoihin. Ensimmäisenä mainittakoon, etten ole voinut olla täysin varma siitä, ovatko kaikki informanttini pohtineet nimen alkuperää vai ovatko jotkut nimitulkinnat olleet niistä tehtyjä mielikuvia. Tämän olen kuitenkin pyrkinyt tuomaan esille jo analyysiluvuissa niiden tulkintojen kohdalla, joissa olen epäillyt informantin pohtineen nimen alkuperän sijaan nimen tarkoitteeseen liittyviä muistoja tai mielikuvia. Esimerkiksi *Hintta* ja *Äimärautio* ovat olleet tutkimuksessani niitä nimiä, joiden tulkitsemisessa informantit ovat selkeimmin hyödyntäneet mielikuvia. Puhtaasti mielikuvilta vaikuttavatkin ne tulkinnat, joissa *Hintta* on yhdistetty skeittaukseen ja *Äimärautio* hevosiin. On myös mahdollista, että jonkinlaisia mielikuvia ovat myös ne yksittäiset tulkinnat, joissa esimerkiksi *Oulu* on yhdistetty toripolliisiin, *Hollihaka* lunnilintuun ja *Leveri* vatupassiin. Informantin tulkitessa paikannimeä omien mielikuviansa kautta hän yhdistää nimeen asioita, jotka tulevat hänelle ensimmäisenä mieleen joko nimiasusta tai nimeen liittyvästä konkreettisestä paikasta.

Mielikuvatulkintojen mahdollisuus tutkimusaineistossani johtunee ainakin osittain siitä, että kyselyni ohjeistukseen on jäänyt epähuomiossa kehotus listata myös nimeen liittyviä mielikuvia. Jos olisin tehnyt kyselyni erikseen graduani varten, olisin miettinyt sanavalintani tarkemmin, jolloin nimitulkinnat olisivat olleet varmemmin juuri alkuperään liittyviä. Toisaalta on aina mahdollista, että vastaajat olisivat selittäneet nimen alkuperää paikkaan liittyvien mielikuviansa kautta, vaikka en olisi siitä kyselyssäni maininnutkaan.

Kuten Paikkala (1999: 13) on esittänyt, paikannimet tuovat ihmiselle usein mieleen myös konkreettisen paikan ja siihen liittyvät mielikuvat. Koska nimi ja paikka kuuluvat kiinteästi yhteen, mielikuvien sulkeminen kokonaan tutkimukseni ulkopuolelle olisi saattanut olla jossain määrin jopa mahdotonta.

Lisäksi koen tärkeäksi nostaa esiin sen, että kerätessäni aineistoni sähköisellä kyselylomakkeella haastattelun sijaan en voi tietää, ovatko informanttini etsineet tietoa paikannimien taustoista esimerkiksi internetistä. Vaikka internetin tietolähteisiin täytyy suhtautua aina varauksella, on niistäkin joskus mahdollista löytää tutkimustietoon pohjautuvaa tietoa. Yleisesti ottaen tutkimusaineistoni vaikuttaa kuitenkin luotettavalta, sillä suurimassa osassa vastauksista ei ole lainkaan yhdistäviä tekijöitä tutkijoiden esittämiin etymologioihin.

Tutkimusaineistoni on suhteellisen pieni, joten tuloksiani ei voi ainakaan liiaksi yleistää. Informanttieni nimenselitystavoista on kuitenkin löytynyt jossain määrin samankaltaisuutta verrattuna kielentutkijoiden tapoihin, sillä nimen pohjautumista henkilön nimeen on ehdotettu useiden paikannimien kohdalla. Se osoittaa, että informantit ovat olleet tietoisia siitä, miksi paikkoja yleensä nimetään henkilöiden mukaan. Yksi paikannimen funktio on osoittaa omistus- tai käyttöoikeutta tiettyihin alueisiin, mikä on tehty konkreettisesti nimeämällä paikka omistajan mukaan (Ainiala ym. 2008: 18). Verratessani tutkimustani joihinkin aiempiin tutkimuksiin huomasin, että esimerkiksi Rimpeläinen (2011) ja Tella (2016) ovat saaneet samankaltaisia tuloksia. Tellan (2016) tutkimuksesta ilmenee, että hänen informanttiansa selitykset nimille ovat olleet jossain määrin samantapaisia kuin nimistöntutkijoiden. Tämä on ilmennyt kuitenkin vasta lopuksi kokonaiskuvaa tarkastelemalla. Myös Rimpeläisen (2011) tulokset puhuvat sen puolesta, että ei-kielitieteilijöiden vastauksista löytyy samankaltaisuutta nimistöntutkijoiden esittämiin tulointoihin. Omaa tutkimustani edellä mainittuihin verratessani olen löytänyt yhtenevyyksiä myös siinä, että informantit selittävät paikannimiä ensisijaisesti erilaisten sana-assosiaatioiden kautta.

Tutkimukseni tuo tälle tutkimuskentälle jotain uutta siinä mielessä, ettei ihmisten nimitulintoja koskevissa tutkimuksissa ole aikaisemmin keskitytty selvittämään paikannimien alkuperään liittyvää tietämystä. Rimpeläisen (2011: 3) mukaan ei-kielitieteilijöiden

tulkintoja paikannimien synnystä ei olekaan aikaisemmin juuri arvostettu eikä siksi tutkittu. Kansanonomastiikkaan liittyvien tutkimusten jatkuva lisääntyminen kertoo kuitenkin siitä, että tutkimuskenttä laajenee ja ihmisten kiinnostus myös näitä aiheita kohtaan kasvaa.

Tästä huolimatta olen sitä mieltä, että uudempien kansanetymologioiden tutkiminen koko Suomen alueella kaipaisi lisätutkimusta, sillä vielä tutkimatonta nimistöä löytyy runsaasti. Myös oman tutkimukseni näkökulmaa olisi mahdollista hyödyntää muidenkin kaupunkien paikannimistöä tutkittaessa. Kielenkäyttäjien paikannimien alkuperään liittyvän tietoisuuden kartoittaminen sekä ei-kielitieteilijöiden ja nimistöntutkijoiden paikannimien alkuperään liittyvien tulkintojen vertailu on uusi ja mielenkiintoinen tutkimuskohde. Lisäksi voisi olla mielenkiintoista selvittää tarkemmin sitä, miten esimerkiksi ihmisten ikä ja asuinpaikka vaikuttavat siihen, millä tavalla nimien taustoja selitetään ja kuinka hyvin ne tunnetaan.

Paikkalan (2001: 179) mukaan paikannimiin ei yleensä kiinnitetä huomiota niin kauan kun ne toimivat ja täyttävät tehtävänsä. Jotkut informanteistani ovatkin myöntäneet, etteivät he ole tulleet aiemmin ajatelleeksi nimien alkuperää. Tällöin paikannimet ovat täytäneet tehtävänsä. Ne nimeävät niitä paikkoja, joita ihmiset pitävät tärkeinä ja joista on tarve puhua. Osa informanteistani kiinnostui paikannimien taustoista myös niin paljon, että lupasivat tutustua niihin myöhemmin omalla ajallaan. Mielestäni jo se, että olen saanut ihmiset kiinnostumaan paikannimistöä uudella tavalla, on tutkimukseni tärkeimpiä saavutuksia.

LÄHTEET

Kirjallisuus

- AALTO, TIINA 2002: Osoitteena Osmankäämintie: tutkimus eräästä ryhmänimistöstä. – *Virittäjä* 106 (2) s. 202–222.
- AINIALA, TERHI 1997: *Muuttuva paikannimistö*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 667. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AINIALA, TERHI – PITKÄNEN, RITVA LIISA 2002: Paikannimistöntutkimuksen valinnat: etymologioista sosio-onomastiikkaan. – *Virittäjä* 106 (2) s. 231–240.
- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AINIALA, TERHI – HALONEN, MIA 2011: Somalialaistaustaiset nuoret nimistönkäyttäjinä Itä-Helsingissä. – *Virittäjä* 115 s. 193–220.
- ALANEN, RIIKKA 2011: Kysely tutkijan työkaluna. – Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas* s. 146–161. Helsinki: FinnLectura.
- BRIGHT, WILLIAM 2003: What is a name? Reflections on onomastics. – *Language and Linguistics* 4.4: 669–681.
- DANIELSEN, MARTIN SEJER 2017: *Da Lille Peder fik Per Lilles Eng i faddergave: Et studie af stednavneforklarende elementer i den folkloristiske genre sagn*. Scandinavian Languages, University of Copenhagen.
- ESKOLA, JARI – SUORANTA, JUHA 2008: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- HALILA, AIMO 1953: *Oulun kaupungin historia II: 1721–1809*. Kirjola, Oulu.
- HAUTALA, KUSTAA 1976: *Oulun kaupungin historia IV: 1856–1918*. Oulun kaupunki.
- ILYA, MOSHNIKOV 2012: *Karjalaisen Uutjärven kylän paikannimistö. Kansanetymologinen tutkimus*. Sivuainetutkielma, karjalan kieli ja kulttuuri. Itä-Suomen yliopisto.
- ITKONEN, TERHO 1997: *Nimestäjän opas*. Kolmas, uusittu painos. Helsinki: Suomalais-ugrilainen Seura.
- KIVINIEMI, EERO 1971: *Suomen partisiippinimistöä. Ensimmäisen partisiipin sisältävät henkilön- ja paikannimet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 295. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- 1987: Voidaanko nimeämisperusteet luokitella? – Eero Kiviniemi & Ritva Liisa Pitkänen (toim.), *Kieli 2. Näkymiä nimistöön* s. 7–34. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1990: *Perustietoa paikannimistä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 516. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEMPIÄINEN, PENTTI 2004: *Suuri etunimikirja*. Kolmas, tarkistettu painos. Helsinki: WSOY.
- MANNINEN, TURO 1995: *Oulun kaupungin historia VI: 1945–1990*. Oulun kaupunki. Gummerus, Jyväskylä.
- MILES M. B. – HUBERMAN A. M. 1994: *Qualitative data analysis* (2. ed.) California: Sage.
- NISSILÄ, VILJO 1939: *Vuoksen paikannimistö I*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 214. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1962: *Suomalaista nimistöntutkimusta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 272. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1975: *Suomen Karjalan nimistö*. Karjalaisen kulttuurin edistämisseuran julkaisuja. Joensuu.
- NS = *Nyky-suomen sanakirja I–VI*. Seitsemäs painos. Helsinki: SKS.
- PAIKKALA, SIRKKA 1999: Nimien avulla hahmotamme maailmaa. – *Paikannimet – paikan muisti. Euroopan rakennusperintöpäivät 11.–12.9.1999* s. 12–16. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto ja ympäristöministeriö.
- 2001: Paikannimet kulttuuriperintönä. – Kaija Mallat, Terhi Ainiala & Eero Kiviniemi (toim.), *Nimien maailmasta* s. 176–191. *Kieli 14*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2003: Hyvä paikannimi meillä ja muualla. – *Kielikello* 4/2003.
- 2007: Paikannimien etymologisesta tutkimuksesta Suomessa. – Sirkka Paikkala (päätoim.), *Suomalainen paikannimikirja* s. 7–9. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Karttakeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- RAJANIEMI, ANNIINA 2018: *Kansanetymologisia tulkintoja Oulun kaupungin paikannimistä*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- RIMPELÄINEN, JENNI 2011: *Paikannimien monet tarinat. Varkautelaisten kansanetymologisia tulkintoja kaupunkinsa ja sen lähialueiden paikannimistä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.

- RÄISÄNEN, ALPO 2003: *Nimet mieltä kiehtovat: Etymologista nimistöntutkimusta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SJÖBLOM, PAULA 2006: *Toiminimen toimenkuva. Suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1064. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SNELLMAN, JOHANNES 1946 [1737]: *Oulun kaupungista*. Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton julkaisuja III. Käännös Walter J. Snellman. Kaleva. Oulu.
- TELLA, PETRA 2016: *Imatran Tainionkosken paikannimet. Kansanetymologinen ja tie-teellinen näkökulma*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- TOROPAINEN, RITVA 2005: *Oulun paikannimet - mistä nimet tulevat*. Oulun yliopistopaino. Oulun yliopisto.
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- VAHTOLA, JOUKO 1980: *Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty. Nimistötieteellinen ja historiallinen tutkimus*. Studia Historica Septentrionalia 3. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.
- 1991: Oulujokilaakson historia keskiajalta 1860-luvulle. – Matti Huurre & Jouko Vahtola (toim.), *Oulujokilaakson historia*. Oulujokilaakson historiatoimikunta. Oulu.
- 1999: Paikan nimi – paikan muisti. – *Paikannimet – paikan muisti. Euroopan rakennusperintöpäivät 11.–12.9.1999* s. 4–5. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto ja ympäristöministeriö.
- VAINIOMÄKI-TANDU, PÄIVI 1991: *Satakuntalaisia paikannimiä selittävästä tarinoista. Kansanrunousarkiston ja Nimiarkiston aineistojen ryhmittelyä ja vertailua sekä nimien leksikaalista tarkastelua*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- VILKUNA, KUSTAA 1976: *Etunimet*. Helsinki: Otava.
- YLI-KOJOLA, MARIA 2005: Kurvinpussi vai torikatu? Kouvolaisten mielipiteitä kadunnimistä. – Terhi Ainiala (toim.), *Kaupungin nimet. Kymmenen kirjoitusta kaupunginimistöstä* s. 178–201. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Verkkolähteet

- AINIALA, TERHI 2018: Paikannimien kerrostumat maaseudulla ja kaupungissa nimistön-tutkijan kohteina. *Elore* vol. 25(1). <https://doi.org/10.30666/elore.72817> (8.12.2019).
- KS = *Kielitoimiston sanakirja* 2020. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 24.2.2020 (20.3.2020).
- KOTUS = *Kotimaisten kielten keskus*. Kysymyksiä ja vastauksia nimien alkuperästä. https://www.kotus.fi/nyt/kysymyksiä_ja_vastauksia/nimien_alkuperasta/uusi-seelanti_suomessa (5.12.2019).
- MAJAMAA, RAIJA 1998: Krohn, Julius. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1997–. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-000496> (17.1.2020).
- MOT = MOT Pro Englanti. Kielikone Oy. (14.11.2019).
 MOT Pro Ruotsi. Kielikone Oy. (14.11.2019).
 MOT Saksa. Kielikone Oy. (14.11.2019).
- OULUN KAUPUNKI 2020: Oulun kaupungin verkkosivut. <https://www.ouka.fi/etusivu> (7.2.2020).
- RAATTEENTIE 2018: Raatteentie Suomussalmi - Tutustu sotahistoriaan, alueeseen ja palveluihin. Verkkosivusto. <https://raate.fi/> (7.2.2020).
- SPK = *Suomalainen paikannimikirja*. Toim. Paikkala Sirkka & al. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Karttakeskus ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007. http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk63/SuomalainenPaikannimikirja_e-kirja_kuvallinen.pdf (20.11.2019).
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja* 2012: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Verkkojulkaisu. URN:NBN:fi:kotus-201110, ISSN: 1796-041X. <http://kaino.kotus.fi/sms>>. Jatkuvasti päivitettävä julkaisu. Päivitetty 16.1.2020 (14.2.2020).
- TIURA = Tiura-uistimien verkkosivut. <http://www.tiura.fi/> (3.2.2020).
- TTP = *Tieteen termipankki*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede> (20.11.2019).
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (28.11.2019).

LIITE. Sähköinen kyselylomake.

Kysely

Nimeni on Anniina Rajaniemi ja opiskelen Oulun yliopistossa suomen kieltä. Teen kandidaatintutkielmaa, jossa tarkastelen ihmisten käsityksiä Oulun kaupungin paikannimien alkuperästä. Toivon vastauksia myös Oulun ulkopuolella asuvilta. Sinun ei siis tarvitse olla oululainen, jotta voit vastata tähän kyselyyn.

Olen valinnut kyselyyn 20 paikannimeä Oulusta. Tehtävänäsi on vastata aluksi muutamiin peruskysymyksiin ja sen jälkeen kirjoittaa oma tulkintasi tai tarinasi siitä, mistä kukin paikannimi on mielestäsi tullut. Voit halutessasi perustella vastauksiasi.

Ikäsi?

Asuinpaikkasi?

Jos vastasit edelliseen kysymykseen Oulu, niin montako vuotta olet asunut siellä?

Tulkintojasi Oulun kaupungin paikannimistä.

Kerro, minkälaisia mielikuvia kukin nimi herättää ja mikä on mielestäsi nimen alkuperä.
Voit perustella vastauksiasi tarkemmin nimen alle.

1. Oulu

2. Raksila

3. Alppila

4. Syynimaa

5. Tuira

6. Hiironen

7. Hintta

--

8. Rusko

--

9. Äimärautio

--

10. Yli-Ii

--

11. Nuottasaari

--

12. Hiukkavaara

--

13. Hollihaka

--

14. Leveri

15. Raatti

16. Kiikeli

17. Seelanti

18. Pokkitörmä

19. Möljänpuisto

20. Rommakonselkä